

T.C DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SABAHATTİN ALİ'NİN
ROMAN VE HİKÂYESİNDE KADIN VE KADIN EĞİTİMİ

Mine ŞENGÜL

İZMİR

2011

**T.C DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SABAHATTİN ALİ'NİN
ROMAN VE HİKÂYELERİNDE KADIN VE KADIN EĞİTİMİ**

Mine ŞENGÜL

**Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Sabahattin ÇAĞIN**

**İZMİR
2011**

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne *sunduğum Sabahattin Ali'nin Roman ve Hikâyelerinde Kadın ve Kadın Eğitimi* adlı yüksek lisans tezinin bilimsel ahlâk ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Mine ŞENGÜL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından.....Ortađđretim.....Sosyal.....
Alanlar.....Eğitimi..... Anabilim Dalı
T¼rk.....Dili.....ve.....Edebiyatı.....Đđretmenliđi..... Programında
Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :.....Prof. Dr. Ferit G¼KSEK.....
¼ye :.....Yrd. Doç. Dr. Sabahattin SAĞIN.....
¼ye :.....Yrd. Doç. Dr. ¼zlem FEDAI.....

Onay
Yukarıda imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	405221
Yazar Adı / Soyadı	Mine Şengül
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 46273947024
Telefon / Cep Telefonu	5055150283
e-Posta	mine.sengul@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Sabahattin Ali'nin Roman ve Hikayelerinde Kadın ve Kadın Eğitimi
Tezin Tercümesi	In Sabahattin Ali's Novels and Histories Women and Women's Education
Konu Başlıkları	Türk Dili ve Edebiyatı
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	Türk Edebiyatı Bölümü
Anabilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Öğretmenliği Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	161
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Sabahattin Çağın
Dizin Terimleri	Kadın eğitimi=Women educationKadın sorunları=Women problemsEdebiyat=Literature
Önerilen Dizin Terimleri	Sabahattin Ali Roman ve hikayeler
Yayımlama izni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a.Yukarıda başlığı yazılı olan tezimin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

04.07.2011

İmza:.....

ÖNSÖZ

XX. yüzyılın önemli yazarlarından biri olan Sabahattin Ali kadına bakışı, eserlerinde ele aldığı kadın karakterler vasıtasıyla kadın sorunlarını dile getirişi ve yarattığı ideal kadın karakterleriyle incelenmesi gereken bir yazardır.

Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin üç romanı ve beş hikâye kitabı incelenmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan romanlar yayın tarihlerine göre şöyledir: *Kıyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943).

Yazarın incelenen hikâyeleri ise yayın tarihlerine göre şöyledir: *Değirmen* (1935), *Kağmı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947) ve sağlığında yayımlanmayan *Çakıcı'nın İlk Kurşunu* (2002) adlı kitapta toplanan dört hikâye kitabıdır.

Çalışmanın birinci bölümü olan girişte, tezin amaç ve önemi, problem durumu, problem cümlesi, sayılılar ve sınırlılıklar yer almaktadır. İkinci bölümde daha önce konuyla ilgili olarak yapılmış yayınlar ve araştırmalardan bahsedilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve veri toplama teknikleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın dördüncü bölümü, Bulgular ve Yorumlar başlığını taşımakta ve beş alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlık olan 'Giriş'te çalışmamızın temelini oluşturabilmek maksadıyla önce kronolojik olarak Sabahattin Ali'nin yaşamı anlatılmış, ardından sanata bakışı, sanatçı kişiliği üzerinde durulmuş, roman ve hikâyelerinin Türk Edebiyatı'ndaki yeri ve önemine değinilmiştir.

Dördüncü bölümün ikinci alt başlığı 'Sabahattin Ali'nin Hikâyelerinde Kadınlar' adını taşımaktadır. Bu bölümde kadınlar eğitilmiş ve eğitimsiz olmak üzere iki alt maddede incelenmiş, olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınmışlardır.

Diğer alt başlıkta Sabahattin Ali'nin romanlarındaki kadın karakterler aşk, evlilik ve cinsellik kavramlarıyla birlikte incelenmiş; eğitim durumlarına ve karakter yapılarına göre ele alınmışlardır.

Sonraki alt başlık 'Kadın İmajı' adını taşır. Burada Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde bazı karakterlerin adının belirtilmemesi üzerinde durulmuş, yazarın kadın karakterleri hangi imaj ve sıfatlarla betimlediği incelenmiştir.

Masallar başlığını taşıyan bölümde "Bir Aşk Masalı" incelenmiştir.

Tezin dördüncü bölümünün sonunda romanların ayrıntılı özetlerine yer verilmiştir.

'Sonuç' başlığını taşıyan beşinci bölüm çalışmanın özetini içerir. Bunu 'Kaynakça' izlemektedir. Tez çalışmasının ana malzemesini oluşturan Sabahattin Ali'nin incelenen eserleri ile çalışma sırasında yararlanılan eserlerin kaynakçası farklı başlıklarda ele alınmıştır.

Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin kadın karakterleri hangi değişkenlerle oluşturduğunu ve kadın karakterlerin eğilimini; eğitim-kadın-toplum ilişkisini, Sabahattin Ali'nin kadın sorununa bakışını gözlemlemek mümkündür.

Bu tez çalışması boyunca başından son aşamasına kadar bilgi ve deneyimleriyle beni destekleyen hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Sabahattin Çağın'a teşekkürlerimi borç bilirim.

ÖZET

Sabahattin Ali, Çağdaş Türk Edebiyatı için özgün bir isim; “toplum için sanat” anlayışını benimsemiş, halkla bütünleşebilmiş bir yazar; gerçekçiliği, toplumcu eleştirici gerçekçiliğe taşınmasından dolayı önemli bir aşamadır. İnsanları sınıfsal özellikleriyle ele alan Sabahattin Ali, toplumdaki haksızlıkları ve ezen-ezilen ilişkisini eserlerine aksettirebilmiş, masallarında ütopyik bir dünya çizmiştir. Toplumdaki sorunları irdeleyen Sabahattin Ali, Türk Edebiyatı’nda köy ve kasaba hikâyecisi olarak yerini almıştır.

Olması gerekeni değil, olanı anlatan Sabahattin Ali, Anadolu’yu mekân seçtiği eserlerinde kadını yoksulluğu, eğitimsizliği ve ezilmişliği ile ele alır. Kent yaşamının içinde ele aldığı kadın karakterleri ise olabildiğince kendini yetiştirmiş ve özgürdürler. Bu kadınlar eğitilidirler, yaşamdaki seçimlerini kendileri yapabilirler.

Sabahattin Ali, bir konferansında Anadolu’da kızların eğitiminin ihmal edilmiş olduğunu, küçük bir kesim olan aydın kadınların konumlarını yalnız kendilerine borçlu olduklarını, eğitimi her şeyden önce kadının istemesi gerektiğini vurgular.

Eserlerinde kızların erken evlendirilmesi, eğitimsiz olmaları ya da eğitimi iyi bir koca için referans olarak görmeleri gibi konulara eğilir. Romanlarındaki kentli kadın karakterleri ile çağdaş bir kadın yaratmaya çalışır. Kadınları içinde buldukları çevreyle birlikte ele alarak çevrenin karakter üzerindeki etkisini ortaya koyar. Maria karakteriyle tam anlamıyla feminist bir kadın çizer.

Sabahattin Ali’nin hikâyelerine bakıldığında düşmüş kadınların toplumdaki konumlarını, yoksul Anadolu kadını ve kız çocuklarının yoksulluk yüzünden çektikleri acıyı, geleneklerin kadınların yaşamları üzerindeki belirleyici etkisini, maddiyatın kadını insancılıktan uzaklaştırdığını toplumsal gerçeklerle birlikte ele aldığı görülür. Bunu yaparken okuyucuya da eleştirel bir bakış açısı kazandırır.

Sabahattin Ali’nin eserleri okunduğunda eğitimin kadını daha özgür kıldığı sonucuna varılabilir. Bu, Sabahattin Ali’nin incelemesini gerektiren nedenlerden

biridir. Yazar, güçlü ve zayıf, paraya düşkün, onuruna düşkün gibi karşıt karakterler ortaya koyarak kadın sorunsalı üstünde düşünmemizi sağlamıştır.

ABSTRACT

Sabahattin Ali is a genuine figure for the contemporary Turkish literature; that is in favor of "art is for society's sake" and an author embodied in the society. His understanding of realism is of great importance as it is in a level of social reality. Discussing people according to their status in the social ladder Sabahattin Ali could be able to reflect the inequality and boss-worker relations in his works, and able to create an utopia world in his tales. Examining the deficiencies in the society Sabahattin Ali has his place as an author of rural life in the world of Turkish literature.

Explaining not what is supposed to but what reality is, Sabahattin Ali focuses on the women, poverty, illiteracy, subdued topics in the works on which he regards Anatolia as a place. The women figures that he created in the country life are socially free and highly educated. They had all kinds of education and they have the privilege to choose whatever they want.

In one of his speeches Sabahattin Ali argued that the education of the women in Anatolia is highly discarded, and the position of women in the society depends on themselves at a great aspect saying that women themselves should wish to receive education.

In his works, early arranged marriages, uneducated women and education just for the purpose of finding a better husband are among the generally focused topics. In his novels he tries to create a modern woman from the rural women characters. Examining the women with the neighbourhood they are in he tries to take attention to the effect of society on the character. With Maria for instance he reflects a totally feminist character.

In the works of Sabahattin Ali the position of the women in the society, poor Anatolian women, the sorrow that poor girls suffer and effects of the traditions on the women's lifestyles, money relations keeping women away from being humane are

highly seen through a socially realistic view. While making that, Sabahattin Ali brings to his readers a critical view.

When Sabahattin Ali's works are read one can conclude that education makes a women much more independent. That is among the reasons that Sabahattin Ali needs to be investigated. The author made us to focus on the problems of the women by shoving us opposite poles e.g. strong or weak, money centered or pride centered.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Amaç ve Önem	1
Problem Cümlesi	2
Alt Problemler	2
Sayıtlar	2
Sınırlılıklar	3
BÖLÜM II	
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	4
BÖLÜM III	
YÖNTEM	9
Araştırma Modeli	9
Evren ve Örneklem	9
Veri Toplama Araçları	9
Veri Çözümleme Teknikleri	9
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUMLAR	10
4.1. GİRİŞ	10
4.2. SABAHATTİN ALİ'NİN HİKÂ YELERİNDE	
KADINLAR	28
4.2.1. Eğitimli Kadınlar	30

4.2.1.1. Olumlu Karakterler	30
4.2.1.2. Olumsuz Karakterler	35
4.2.2. Eğitimsiz Kadınlar	39
4.2.2.1. Olumlu Karakterler	39
4.2.2.1.1. Erkeğe Bağlı Yoksul Anadolu Kadını	40
4.2.2.1.2. Kız Çocukları	45
4.2.2.1.3. Düşmüş Kadınlar	46
4.2.2.1.4. Anelik Duygusu Öne Çıkarılan Kadınlar	61
4.2.2.1.5 Temiz Anadolu Kızı	64
4.2.2.2. Olumsuz Karakterler	68
4.2.2.2.1. Paraya Düşkün Duygusuz Kadınlar	68
4.2.2.2.2. Şehirli Kadın	69
4.2.2.3. Diğer Kadınlar	71
4.2.2.3.1. Aldatılan Kadınlar	72
4.2.2.3.2. Kuma ve Kumalık Kurumu	73
4.3. SABAHATTİN ALİ'NİN ROMANLARINDA KADINLAR	76
4.3.1. KADIN, AŞK VE TOPLUMSAL YAPI	76
4.3.1.1. Kadın ve Aşk	76
4.3.1.2. Kadın ve Evlilik	85
4.3.1.3. Kadın ve Cinsellik	92
4.3.2. KARAKTER YAPILARINA GÖRE KADINLAR	95
4.3.2.1. Güçlü Karakterler	95
4.3.2.2. Zayıf Karakterli Kızlar	99
4.3.2.3. Toplumsal Koşulların Mağdur Ettiği Kadınlar	103
4.3.2.4. Paraya ve Eğlenceye Düşkün Karakterler	105
4.3.2.5. Emeği Sömürülen Zayıf Karakterli Kadınlar	108
4.3.3. EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE KADINLAR	109

4.3.3.1. Eğitilmiş Kadınlar	111
4.3.3.2. Eğitimsiz Kadınlar	113
4.3.3.2.1. Olumlu Karakterler	114
4.3.3.2.2. Olumsuz Karakterler	116
4.3.4. KADIN İMAJI	118
4.4. MASALLAR (Bir Aşk Masalı)	126
4.5. ROMANLARIN ÖZETLERİ	129
BÖLÜM V	
SONUÇ	147
KAYNAKÇA	157
I. İNCELENEN ESERLER	157
II. YARARLANILAN ESERLER	157

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, amaç ve önem, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar ve sınırlılıklar yer almaktadır.

PROBLEM DURUMU

Bu tez çalışmasında, Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyelerinde kadın ve kadın eğitiminin ne şekilde yer aldığı ve nasıl işlendiği incelenmiştir. Yazarın dört kitap olarak basılan hikâyeleri, Çakıcı'nın İlk Kurşunu adıyla basılan kitabındaki önceden yayınlanmamış üç hikâyesi ve üç romanından yola çıkılarak kadın karakterler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin sonucunda Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyelerinde kadın ve toplum ilişkisi eğitim çerçevesinde işlenmiş, Sabahattin Ali'nin Roman ve Hikâyelerinde Kadın ve Eğitimi başlıklı tez çalışması oluşturulmuştur.

AMAÇ VE ÖNEM

Sabahattin Ali kadının eğitilmesi gerektiğine, çağdaş bir ülke olabilmek için kadın ve erkeğin birlikte yürümelerinin şart olduğuna inanmış bir yazardır. Romanlarında Anadolu'da yapılan geleneksel evliliklerden, kadının yalnızca süs olarak görülüp eğitimine önem verilmeyişinden, bunun sonucu olarak da sağlıklı ve mutsuz evliliklerden bahseder. Cumhuriyet sonrası yıllarda kadına verilen önemi eserlerine yansıtır. Çağdaş bir kadın imajının yaşadığı dönem Anadolu için uzak olduğunu düşünerek uygar kadın imajını batılı bir kadınla vermeye çalışır. Roman ve hikâyelerinde eğitimin kadını güçlü ve cesur kıldığını anlatır. Eğitim konusunu bu şekilde değerlendirdiği için Sabahattin Ali'nin eserleri incelemeye, araştırmaya değer ve önemli bulunmuştur.

PROBLEM CÜMLESİ

Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyelerindeki kadınlar hangi unsurlar çerçevesinde ele alınmıştır ve romanlarda kadın eğitimi nasıl işlenmiştir?

ALT PROBLEMLER

Tez çalışmasında ele alınan alt problemler şunlardır:

1. Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyelerindeki kadın karakterlerin oluşturulmasında eğitim konusu nasıl işlenmiştir?
2. Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyelerindeki kadınlar;
 - a) Aşk,
 - b) Evlilik,
 - c) Aldatma,
 - d) Cinsellik,
 - e) Kumpanya oyunculuğu veya şarkıcılık,
 - f) Geleneksel değerler,
 - g) Dejenere Kurumlar,
 - h) Yoksulluk, zenginlik unsurları etrafında nasıl anlatılmıştır?

SAYILTILAR

1. Sabahattin Ali eserlerinde eğitimsiz, yoksul Anadolu kadınına, onun yaşantısına, acılarına çokça yer veren bir yazardır.
2. Sabahattin Ali'nin eserlerinde kadın, içinde bulunduğu toplumun yapısıyla birlikte ele alınmıştır.
3. Sabahattin Ali, eserlerinde âşık kadını ve aşkı idealize etmiştir.
4. Sabahattin Ali, aşkı saf ve coşkun duygularla anlattığı için kadında tensel aşka hemen hiç yer vermemiştir.
5. Sabahattin Ali'nin eserlerinde para, kadını duygudan yoksun bırakan bir unsur olarak ele alınmıştır.

6. Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde eğitim, dolaylı bir şekilde kadına erkeği yönetme, hırs ve kendini beğenmişlik gibi birtakım olumsuz nitelikler kazandıran bir unsur olarak ele alınmıştır.

SINIRLILIKLAR

Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyeleri dışında makale, deneme, şiir ve mektupları vardır. Ayrıca üç perdelik bir oyunu bulunmaktadır. Çalışmamızda yazarın içerik bakımından en uygun olduğunu düşündüğümüz roman ve hikâyeleri incelenmiş; bu roman ve hikâyeler incelenirken yukarıda değinilen problemler ve sayıtların değinildiği tespit edilen kadın karakterler ele alınmıştır.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Sabahattin Ali'nin yaşamıyla ilgili en kapsamlı çalışma Sevgül Sönmez'in (2009) *A'dan Z'ye Sabahattin Ali* adlı eseridir. Bu kitapta Sabahattin Ali ile ilgili bilgiler alfabetik sırayla verilir.

Mustafa Kutlu'nun (t.y) *Sabahattin Ali* adlı kitabı Sabahattin Ali'nin yaşamı, hikâye ve romanlarıyla ilgili bir inceleme çalışmasıdır.

Ramazan Korkmaz'ın (1997) *İnsan ve Eser* adlı doktora tezi Sabahattin Ali'nin yaşamı, hikâye, roman, masal, şiirleri ve bir piyesini içeren kapsamlı bir incelemedir.

Asım Bezirci'nin (1987) *Sabahattin Ali* adlı çalışması Sabahattin Ali'nin hikâye ve romanlarını inceleyen bir çalışmadır.

Yansıma Dergisi (1973) 25. ölüm yıldönümünde Sabahattin Ali ile ilgili özel bir sayı hazırlar. Bu sayıda hem Sabahattin Ali hem de onun eserleriyle ilgili makale, anı ve incelemeler vardır. Ayrıca Sabahattin Ali - Sait Faik üzerine yapılan bir soruşturmada yazarlar iki hikâye yazarını ortak ve farklı yanlarıyla değerlendirirler.

Şükran Kurdakul (1994) *Çağdaş Türk Edebiyatı* adlı 4 ciltlik incelemesinde edebiyatımızdaki önemli isimlerin hayatlarını ve eserlerini inceler.

Varlık Dergisi'nde (1966) Cevdet Kudret ile Tahir Alangu'nun -Tahir Alangu'nun Varlık Yayınevinden çıkan Sabahattin Ali'nin Bütün Eserleri'ne yazdığı önsöz üzerine başlayıp, Cevdet Kudret'in cevap vermesiyle devam eden- Sabahattin Ali'nin yaşamının ayrıntılarına ilişkin yazdıkları yazılar yayımlanmıştır.

İ.Güven Kaya'nın (1978) "*Sabahattin Ali'nin Romanları*" başlıklı incelemeleri yazı dizisi olarak üç sayı boyunca Varlık Dergisinde yayımlanır.

İbrahim Tatarlı ve Rıza Mollof (1969) *Marksist Açıdan Türk Romanı* adlı çalışmalarında Sabahattin Ali'nin üç romanını Marksist açıdan incelemiş, Macide adlı kadın karakterin romanın sonundaki seçimini, namuslu burjuva aydınlarının sosyalizme yönelişi olarak değerlendirmişlerdir.

Vedat Günyol'un (1945) *"Sabahattin Ali'nin Hikâyeciliği ve Romancılığı"* adlı incelemesi "Yücel" dergisinde iki sayı halinde yayımlanır. Bunlardan ilk yazı (103.Sayı) Sabahattin Ali'yi Sait Faik ile kıyaslayarak ele alır. İkinci yazı (104.Sayı) Sabahattin Ali'nin sanata bakışını göz önünde bulundurarak romanlarını değerlendirir.

Ender Kâmil Boyacı (1982) *"Sabahattin Ali'nin 'Çocuklar'ı ve 'Masallar'ı"* adlı makalesinde Sabahattin Ali'nin Roman ve Hikâyelerindeki çocuk karakterleri toplumsal koşullar ışığında irdeler. Sabahattin Ali'nin masallarını inceler.

Nüket Esen (1998) *"Sabahattin Ali'nin Kadın Karakterleri"* başlıklı makalesinde kadın-erkek eşitliği çerçevesinde Sabahattin Ali'nin kadın karakterlerini inceler. Kadının ideal ölçülere varabilmesi için erkeğin de gelişmesi gerektiği sonucuna varır.

Yaşar Nabi ve Nahid Sırrı'nın (1937) Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* romanını inceleyen iki çalışması *"Bir Kitap Hakkında İki Tahlil"* adıyla Varlık Dergisi'nde yayımlanır.

Atilla Birkiye (1983) *"Kuyucak'tan Yusuf ve Diğerleri"* adlı makalesinde Sabahattin Ali'nin romanlarını kadın ve erkek karakterleri kıyaslayarak inceler.

Filiz Ali Laslo ve Atilla Özkırmı'nın (1979) *Sabahattin Ali* adlı kitabı yazarın anısına armağan edilen bir çalışmadır. Kitapta (1933-48 yılları arasında) Sabahattin Ali'nin yazdığı ve ona yazılan mektuplarla bazı yazarların anılarına yer verilir.

Mehmet Kaplan (1986) çeşitli yazarlardan seçtiği hikâyeleri tahlil ettiği *Hikâye Tahlilleri*'nde Sabahattin Ali'nin "Hasanboğuldu" adlı öyküsünü inceler.

Tahir Alangu (1959) *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* adlı çalışmasında Sabahattin Ali'nin yaşamına ve eserlerine yer verir. Romanlarıyla ilgili tespitlerde bulunur. Tahir Alangu'nun Sabahattin Ali'yle ilgili bu yazısı çok az değişikliklerle *100 Ünlü Türk Eseri* (1974) adlı kitabında da yer alır.

Fethi Naci'nin (1990) *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme* adlı kitabında Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* romanıyla ilgili bir incelemesi bulunur. Fethi Naci bu yazıyı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Utarmaz Adam* adlı romanından Ahmet Karcılılar'ın *Yağmur Hüzünü* romanına kadar yüz romanı incelediği *Yüz Yılım Yüz Romanı* adlı eserine de alır.

Sevengül Sönmez (2008) Sabahattin Ali'ye yazılan mektupları *Hep Genç Kalacağım* adını verdiği kitapta derler. Kitabın sonunda bir de dizin vardır.

Hikmet Altınkaynak (2008) Sabahattin Ali'yle yapılan anketleri, onun dergi ve gazetelerdeki yazılarını *Marko Paşa Yazılar ve Ötekiler* adlı çalışmasında derler.

Ayşe Sıtkı İlhan ve Doğan Akın'ın (1997) *Sabahattin Ali* adını taşıyan kitapta Sabahattin Ali'nin portresi, Sabahattin Ali'nin Ayşe Sıtkı İlhan'a yazmış olduğu 67 mektup, Sabahattin Ali'nin ölümüne dair yapılan röportajlar ve Pertev Nail Boratav'ın mektubu yer alır.

Berna Moran (2009) *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2* adlı eserinde Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* romanını inceler.

Türk Dili Dergisi'nin Türk Öykücülüğü Özel Sayısı'nda (1975) Mehmet H.Doğan, Sabahattin Ali'nin Türk öykücülüğündeki yeri ve önemini irdeler. Bu yazısını *Birikime Dayanmak* (1979) adlı kitabına da alır.

Hikmet Altinkaynak (2008) Türk ve Dünya Edebiyatı'ndan seçmelerin yer aldığı *100 Temel Eser*'de Sabahattin Ali'nin yaşamını ve sanat anlayışını inceler.

Hüseyin Tuncer (1996) *Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı II* eserinde Sabahattin Ali'nin yaşamı, sanat anlayışı ve eserlerine yer verir.

Kemal Bayram Çukur Kavaklı'nın (1978) *Sabahattin Ali Olayı*, Kemal Sülker'in (1968) *Sabahattin Ali Dosyası*, Reşit Mazhar Ertüzün'ün (1985) *Sabahattin Ali Olayının Gerçeği*, Şaka Matbaası'nın yayınladığı (1949) *Sabahattin Ali Niçin ve Nasıl Öldürüldü?* adlı kitaplar Sabahattin Ali'nin yaşamının nasıl sona erdiğine ilişkin bilgilerin yer aldığı çalışmalardır.

Hıfzı Topuz (2006) *Başın Öne Eğilmesin* adlı kitabında Sabahattin Ali'nin yaşamını romanlaştırır. Bu, bir belgesel romandır.

Fatma Türen'in *Bir Usta, Bir Dünya: Sabahattin Ali* (1997) sergi kataloğu olarak hazırlanır. YKY tarafından hazırlanan *Bir Fotoğraf Camı: Çektiği ve Çekemediği Fotoğraflarıyla Sabahattin Ali* gene bir sergi kataloğudur.

Tuğba Çeliktaş'ın (2009) *Critical Discourse Stylistic in Practice: Selected Short Stories of Sabahattin Ali*, Radi Fiş'in (1959) *Sabahattin Ali: Kriko-biografiçeskoy oçerk*, Kyamilev'in (1964) *Anadolu Ressamı Sabahattin Ali*, Maştakova'nın (1948) *Sabahattin Ali'nin Sanatsal Yolu*, Elizabeth Siedel'in (1983) *Sabahattin Ali, Mystiker Und Sozialist* adlı kitapları yayımlanmıştır.

Zübeyde Şenderin (1996) *Sabahattin Ali'nin Eserlerinde Toplumsal Gerçekçilik* adlı yüksek lisans tezinde Sabahattin Ali'nin hikâye ve romanlarını toplumsal gerçekçilik ışığında inceler.

Dinara Düysebayeva (2000) *Maupqssant Tarzı Hikâye ve Refik Halit Karay, Muhtar Avezov, Sabahattin Ali'nin Hikâyeciliği* adlı yüksek lisans tezinde Sabahattin Ali'nin hikâyelerini karşılaştırmalı olarak inceler.

Metin Polat (2003) *Sabahattin Ali'nin Roman ve Hikâyelerinde Mekân ve Mekânın Anlatımı* adlı yüksek lisans tezinde Sabahattin Ali'nin Roman ve Hikâyelerinde mekân unsurunu, iç ve dış mekânın anlatımında yazarın üslubunu inceler.

Ali Baykan (2005) *Sabahattin Ali ve Gerhart Hauptmann'ın Eserlerinde Sosyokültürel Olgu ve İletişim Çatışması* adlı doktora tezinde Sabahattin Ali'nin Roman ve Hikâyelerinde sosyokültürel olgu ve iletişim çatışmalarını karşılaştırmalı olarak ele alır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın modeli betimseldir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyeleridir. Araştırmanın örnekleme bu roman ve hikâyelerin içinde "Kadın ve Eğitim" unsurlarının işlendiği karakterlerdir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri Sabahattin Ali'nin kadın ve eğitim konusunu içeren roman ve hikâyelerinin ve konuyla ilgili başka yayınların okunması aracılığıyla elde edilmiştir.

3.4. Veri Çözümleme Teknikleri

Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyelerinde edebiyat tarihi, edebiyat kuramları ve sosyoloji alanında yapılan okumalara dayalı olarak esere dönük edebî eleştiri ve sosyolojik eleştiri uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. GİRİŞ

Sabahattin Ali, 25 Şubat 1907 tarihinde Bulgaristan'da Gümölcine'ye bağlı Eğridere'de doğar. Babası, Bahriye Alay Emini Oflu Salih Efendi ile Çerkes Saniye Hanım'ın oğlu olan Piyade Yüzbaşı Cihangirli Ali Selahattin Efendi, annesi Bandırmalı Mülazım Mehmet Efendi ile Hatice Hanım'ın kızı Hüsnüye Hanım'dır. Babası Prens Sabahattin'le dostluğundan dolayı oğluna "Sabahattin" adını koyar. Soyadı kanunuyla birlikte ailesi "Şenyuva" soyadını kullanır. Oysa Sabahattin Ali şiir ve hikâyelerinin altına uzun süredir Sabahattin Ali şeklinde imza atmaktadır. O, babasının ön adını -nüfusta "Alı" olarak geçse de- soyadı olarak benimser. Ailenin en büyük çocuğudur. Fikret adında erkek, Süheyla adında bir kız kardeşi vardır.

Sabahattin Ali ilkokula İstanbul Üsküdar'da Füyuzât -ı Osmâniye Mektebi'nde başlar. Babasının aynı yıl Çanakkale'ye tayiniyle birlikte okula Çanakkale İptidâî Mektebi'nde devam eder. 1918'de babasının emekliye ayrılmasıyla İzmir'e ardından Edremit'e taşınırlar. Babasının emekli maaşını alamaması üzerine sıkıntılı bir dönem geçirirler. Sabahattin Ali babasıyla birlikte semt pazarlarında çalışmaya başlar. 1921 yılında Edremit İptidâî'sini bitirir. Bir yıl İstanbul'daki dayısı Sait Bey'in yanında kaldıktan sonra 1922'de Balıkesir'deki Darü'l-Muallim'e girer. 22 Şubat 1924'te okul gazetesinde "Astiyag'ın Torunu", "Öcünü Almayan Civan" adlı hikâyeleri "Kırmızı Külahlılar" adlı tefrika hikâyesi, bir karikatürü; 15 Mart 1924'te "Kamer-i Mestur" ve "Saçlarımın Türküsü" adlarında iki şiiri yayımlanır. Gazete ve dergilere de şiir ve yazılar gönderir; ancak yayımlanmaz.

Okuldan kaçarak sinema ve tiyatroya giden Sabahattin Ali yakalanır, kendisini eve gönderecekleri söylenince intihar blöfü yapar. Okuldan atılmaz ancak kendisi okuldan ayrılmak ister. Müdür yardımcısı Esat Bey'in yardımlarıyla 1926'da İstanbul

Muallim Mektebi'ne naklolur. Ali Canip (Yöntem) bu okulda öğretmendir. Sabahattin Ali onun da teşvikleriyle gazete ve dergilere tekrar hikâye ve şiirler gönderir. İlk yayımlanan şiiri 1925'te Orhan Şaik Gökay'ın çıkardığı Çağlayan dergisinde çıkan "Şarkı" dır. Ardından aynı dergide, Servet-i Fünûn, Güneş, Hayat ve Akbaba'da şiir ve hikâyeleri yayımlanır.

Sabahattin Ali Öğretmen Okulu'nun beşinci sınıfına geçtiğinde zaten isteri olan annesi iyice rahatsızlanır. Onu İstanbul'daki La Paix Hastanesi'ne kaldırır. Babası hastane masraflarını ödeyemeyince dayısı Op. Dr. Rıfat Ertüzün onun İstanbul'daki Zeynep Kamil Hastanesi'ne nakledilmesini sağlar. Annesi hastaneden çıkmadan bir gün önce babası kalp krizinden ölür. Sabahattin Ali'nin yazmış olduğu "Babam İçin" adlı şiiri 15 Ocak 1927'de Güneş dergisinde yayımlanır. 21 Ağustos 1927'de Sabahattin Ali İstanbul Muallim Mektebi'ni bitirir.

Dr. Rıfat Ali Ertüzün'ün tayini 1927' de Yozgat Devlet Hastanesi başhekimliğine çıkar. Ertüzün arkadaşı Cevat Dursunoğlu vasıtasıyla Sabahattin Ali'nin tayininin Yozgat'a çıkmasını sağlar. Sabahattin Ali, 1 Ekim 1927'de Cumhuriyet İlkokulu'nda göreve başlar. Yozgat'ta dayısı ve onun ailesiyle birlikte oturur. Dayısının arkadaşları vasıtasıyla çevre edinir. "Bir Cinayetin Sebebi", "Bir Siyah Fanila İçin" adlı hikâyelerini burada yazar. Yozgat'ta yazdığı aşk şiirlerine konu olan kişi İstanbul'dayken sevdiği Nahit Hanım'dır. Sabahattin Ali'nin dayısı Ankara'da özel bir hastane (Ankara Sıhhat Yurdu) açar, Yozgat'tan çok da hoşlanmayan Sabahattin Ali'nin orada olmak için sebebi kalmaz, yaz tatilinde atandığı yeri değiştirmeye çalışır.

Atatürk 'ün isteği üzere yabancı dil öğretmeni yetişmesi amacıyla 1928'de bir sınav düzenlenir. Sınava öğretmen okulu mezunları girecek; toplam 15 kişi seçilecek; sınavı kazananlar gruplar halinde İngiltere, Fransa ve Almanya'ya gönderilecektir. Sabahattin Ali bu sınava girer ve sınavı kazanır. Aynı yıl Melahat Togar, Ömer Lütfü ve Osman Faruk'la birlikte Almanya 'ya gitmek üzere yola çıkar, Berlin üstünden Postdam'a geçerler. Sabahattin Ali bu yolculuğunu "Mufassal Cermenistan

Seyahatnamesi" adlı yazısında anlatır. Birlikte yolculuk ettiği Melahat Togar'la arkadaşlığı daha sonra ilerler.

Sabahattin Ali Postdam'da Deutsches Institut Auslander'de aldığı dil eğitiminden sonra yatılı bir okula devam eder. Bu okulda Alman bir öğrencinin Sabahattin Ali nezdinde Türkler aleyhine söylediği olumsuz sözler üzerine tartışma ve kavga çıkar. Ardından Alman hükümeti Sabahattin Ali'yi Türkiye'ye gönderir. Sabahattin Ali, Almanya'da kaldığı süre boyunca Alman ve Dünya Edebiyatı'nı yakından tanır. Alman kültürünü öğrenir. Bu ülkede gözlemledikleri onun *Kürk Mantolu Madonna* romanına yansır. Bir kısmını İstanbul, bir kısmını Almanya'da yazdığı "Terkib-i Bend"ini tamamlar.

Sabahattin Ali 1930 baharında Türkiye'ye döner. İstanbul'da Yüksek Muallim Mektebi'nde yatılı okuyan arkadaşları Pertev Naili (Boratav) , Nihat Sami (Banarlı), Orhan Şaik (Gökyay) ve Nihal(Atsız)'ın yanında kalır. Okul müdürünün yardımıyla yaz aylıklarını alabilmek için Bursa'da Orhaneli'ye ilkokul öğretmeni olarak atanır. 1930'da Ankara'ya gelir. Gazi Terbiye Enstitüsü 'nün yaptığı yabancı dil sınavına girer, üstün başarı belgesi alır, 24 Eylül 1930'da Aydın Ortaokulu Almanca öğretmenliğine atanır.

Sabahattin Ali'nin fikir hayatına bakıldığında henüz Muallim Mektebi'nde öğrenci iken milliyetçi olduğu görülür. Arkadaşı Pertev Naili Boratav aracılığıyla Nihal Atsız'la tanışır. Milliyetçi duygularla şiirler yazar. Almanya dönüşünün ardından da Nihal Atsız'la arkadaşlıkları devam eder. Atsız Mecmua'da yazı ve şiirleri yayımlanır, Sabahattin Ali Konya hapisanesindeyken yazışır. Sabahattin Ali'nin fikirlerindeki değişimin uzun bir süreçte gerçekleştiği söylenebilir. Onun Almanya'da bulunması, Rus ve Alman yazınından eserler okuması, sosyalizm fikriyle sanat eserleri vasıtasıyla tanışmasını sağlar. Sabahattin Ali, tek parti rejiminin halkı nasıl ezdiğini gören realist bir yazar, sosyalizme duygusal olarak bağlı bir sanatçıdır, denilebilir. O, burjuva alışkanlıkları nedeniyle eleştirilmiş, çok sonraları girmek istediği Türkiye İşçi Köylü Partisi'ne güvenilir olmadığı gerekçe gösterilerek alınmamıştır.

Sabahattin Ali ilk toplumcu gerçekçi öykülerini Aydın Ortaokulu'nda Almanca Öğretmenliği yaparken yazmaya başlar.(7 Eylül 1930'da Bir Orman Hikâyesi, 8 Ekim 1930'da Bir Gemicinin Hikâyesi Resimli Ay'da yayımlanır.) 1930 yılında Nazım Hikmet Resimli Ay'da çalışmaktadır. Nazım Hikmet, Sabahattin Ali'nin edebiyatta geleceği olduğunu düşünür, onu roman yazmaya teşvik eder. Sabahattin Ali tatil için geldiği İstanbul'da 27 Mayıs 1931'de asılsız bir ihbar nedeniyle tutuklanır. Onunla birlikte Aydın Ortaokulu öğretmenlerinden Baha Bey, öğrencilerinden İzzet, makinist Cevat, Bulgaristanlı işçi Hüseyin, eski mezunlardan Musa Oğuz da tutuklanır. Dava tutuklu bir şekilde yürütülür. Sabahattin Ali 9 Eylül 1931'de beraat kararına kadar Aydın Hapishanesi'nde tutuklu kalır. Burada geçirdiği günler onun için önemlidir. Aydın Hapishanesi'nde Kuyucaklı Yusuf'u tanır. Onu bir roman karakteri olarak yerleştirdiği *Kuyucaklı Yusuf* adlı romanı en önemli eserlerinden biri olur. Sabahattin Ali hapishaneden çıktıktan sonra 30 Eylül 1931'de Konya Ortaokulu'na Almanca öğretmeni olarak atanır.

Sabahattin Ali Konya Ortaokulu'nda çalıştığı yıllar "Bir Skandal" ve "Kurtarılamayan Şaheser" –bu hikâye 1929'da yazılmış Eylül 1932'de Atsız Mecmua'nın 17. sayısında yayımlanmıştır.- adlı hikâyelerini yayımlar. Yeni Anadolu gazetesine çeviriler yapar. 17 Ocak 1932'de Konya Halkevi'nde "Kadınlar Üzerine" başlıklı bir konferans verir. Öğrencisi Melahat Muhtar'a ithafen aşk şiirleri yazar. "*Kuyucaklı Yusuf*" romanını Konya'da yazar. Roman, Yeni Anadolu gazetesinde tefrika edilmeye başlar. Sabahattin Ali telifini alamadığı için tefrika'yı 26. sayısında yarım bırakır.

Sabahattin Ali'nin bir toplantıda okumuş olduğu "Memleketten Haber" adlı şiirin Atatürk aleyhinde olduğu ileri sürülür. Tanıklar Yeni Anadolu gazetesinin sahibi Cemal Kutay'ın akrabaları Remzi ve Mehmet Emin Soysal'dır. Sabahattin Ali 26 Aralık 1932'de tutuklanır, cezası bir yıl olarak belirlenir. İlk dört ay Konya Hapishanesi'nde kalır, Ardından Sinop Hapishanesi'ne nakledilir. Onun hapishane konulu öyküleri, gözlemlediği kişiler, yaşadıkları ve izlenimlerinin ürünüdür. "Kafa Kâğıdı" ve " Candarma Bekir" Konya hapishanesinde "Katil Osman", "Duvar" ve "Bir Şaka" Sinop hapishanesinde yazdığı hikâyelerdir. Sabahattin Ali 10 Ay 7 Gün

yattıktan sonra 29 Ekim 1933'te Cumhuriyet'in 10. kuruluş yıldönümüyle çıkarılan genel af kanunuyla tahliye edilir. Sabahattin Ali'nin memuriyetle ilişkisi 29 Nisan 1933 tarihi 1249 sayılı kararıyla kesilir. Sabahattin Ali Sinop hapishanesinden çıktıktan sonra öğretmenlik yapmak ister. Milli Eğitim Bakanı Hikmet Bayur'la görüşülür. Hikmet Bayur, Müdürler Encümeni adına eski düşüncelerinin değiştiğine dair ispat ister. İşsiz olduğu bu süre zarfında Sabahattin Ali Ankara'da dayısı Ertüzün'ün evinde kalır. Öğretmenliğe dönebilmek için Atatürk'e "Benim Aşkım" adlı şiirini yazar. Bu şiir 15 Ocak 1934'te Varlık dergisinin 13. sayısında yayımlanır. Sabahattin Ali Mayıs 1934'te Ortatedrisat Şube Müdürlüğü'ne, 30 Eylül 1934'te MEB Talim Terbiye Dairesi mümeyyizliğine atanır. İlk kitabı *Dağlar ve Rüzgâr* 1934'te Türkiye Yayınevi tarafından basılır.

Sabahattin Ali 15 Şubat 1934'te yazdığı bir mektupla Ayşe Sıtkı İlhan'a evlenme teklif eder, olumsuz yanıt alır. Şubat 1935'te Aliye Dura'ya talip olur. Mektupla yapılan nişanın ardından 16 Mayıs 1935'te evlenirler. 25 Haziran 1935'te MEB Neşriyat Müdürlüğü kalembaşılığına getirilir. Ek görev olarak Ankara İkinci Ortaokulu Almanca öğretmenliği verilir. *Değirmen* adlı hikâye kitabı 1935'te Remzi Kitabevi tarafından; *Kağm* 1936'da, *Ses* 1937'de Yeni Kitapçı tarafından yayımlanır. *Kağm ve Ses* 1943'ten sonra tek kitap olarak basılır.

Sabahattin Ali bir kaç kez tecil ettirdikten sonra 1 Mayıs 1937'de askerliğe başlar. İstanbul Harbiye'de Yedek Subay Okulu'nun Nakliye Taburu'nda eğitim görür. İstanbul'da yedek subay öğrencisiyken 30 Eylül 1937'de kızı Filiz Ali doğar. Askerlik dönüşü 3 Aralık 1938'de Musiki Muallim Mektebine Türkçe öğretmeni olarak, 10 Aralık 1938'de Devlet Konservatuarı'na atanır. Rejisör Karl Ebert'in asistanı olarak çevirmenlik, dramaturgluk yapar. *İçimizdeki Şeytan* adlı romanı 3 Nisan-29 Haziran 1939 tarihleri arasında Ulus'ta tefrika edilir, 1940'da Remzi Kitabevi tarafından basılır. Bu roman başta Nihal Atsız olmak üzere Türkçülerin tepkisini alır. Sabahattin Ali'ye karşı yıpratıcı yazılar yayımlanmaya başlanır. Nihal Atsız bu romana karşılık *İçimizdeki Şeytanlar*'ı yazar.

Sabahattin Ali, II. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla ikinci kez askere çağrılır. İstanbul'da Ekmekçi kolunda Boğazın savunulmasıyla görevlendirilen tümeninde yer alır. Tümen önce Kâğıthane, ardından Eyüp ve Büyükdere'ye taşınır. Sabahattin Ali Büyükdere'de kurulan ordugâhtaki çadırlardan birinde *Kürk Mantolu Madonna*'yı yazmaya başlar. *Kürk Mantolu Madonna*, 18 Aralık 1940-8 Şubat 1941 tarihleri arasında 48 bölüm olarak Hakikat gazetesinde tefrika edilir. 1943'te Remzi Kitabevi tarafından yayımlanır. *Yeni Dünya* adlı hikâye kitabı da 1943'te Remzi Kitabevi tarafından basılır. 1941-1943 arası çeviriler yaptığı, Yurt ve Dünya, Yeni Türk, Tercüme gibi dergilerde yazılarının çıktığı verimli bir dönemdir. Ignazio Silone'nin 1933'te Almanca yayımladığı *Fontamara* adlı romanını Türkçe'ye çevirir. 1 Kasım 1943'te Akba Kitabevi'nden yayımlar. *Fontamara* ırkçılığı ironik dille eleştiren bir romandır.

Nihal Atsız, Orhun dergisinin 1 Mart 1944 tarihli 15. sayısında "Başvekil Saraçoğlu'na Açık Mektup" başlıklı bir yazı yayımlar. Bu yazıda Türkçülüğe yönelik saldırılardan şikayetçi olur. İsteddiği yanıtı alamaz. Bu kez 1 Nisan 1944'te "Başvekil Saraçoğlu'na İkinci Açık Mektup" başlıklı bir yazı daha yayımlar, bu yazıda Sabahattin Ali, Pertev Naili Boratav, Ahmet Cevat Emre, Sadrettin Cemal'i komünist olmakla Hasan Âli Yücel'i onları korumakla suçlar. Bunun üzerine Sabahattin Ali Nihal Atsız aleyhine hakaret davası açar. Sabahattin Ali'ye "vatan haini" dediği için 6 aya mahkum edilen Atsız'ın cezası 4 aya indirilir ve bu da ertelenir.

Sabahattin Ali, Eylül 1944'te üçüncü kez askere çağrılır. Çankırı'da 261. Erzak Nakliye Taburu'nda görev yapar.

Sabahattin Ali, Cami Baykurt'un oğlu Vedat Baykurt ve Adil Müstecaplıoğlu'yla 1 Aralık 1945'te "Yeni Dünya" gazetesini çıkarırlar. 4 Aralık 1945'te çıkan Tan olaylarından sonra gazetenin yayını durur.

Sabahattin Ali, Aziz Nesin'le birlikte 25 Kasım 1946'da "Markopaşa" adında haftalık bir mizah gazetesi yayımlamaya başlarlar. "Markopaşa" 19 Mayıs 1947'de kapatılır. Sabahattin Ali 26 Mayıs 1947'de "Merhumpaşa"yı yayımlar.

“Markopaşa”da çıkan "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" başlıklı yazıdan dolayı Cemil Sait Barlas, "Biliyor musunuz ?" başlıklı yazıdan dolayı Falih Rıfkı Atay; “Malumpaşa”da çıkan "Genç Arkadaş!" başlıklı yazısından dolayı Nihal Atsız'la Hasan Âli "Hasan Âli-Kenan Döner Komedi" başlıklı yazıdan dolayı İsmet Rasin Tümtürk, Sabahattin Ali'ye hakaret davası açarlar. "Genç Arkadaş" başlıklı yazının dışındakiler imzasız olmasına rağmen Sabahattin Ali toplam üç ay ceza alır. 16 Mayıs 1947'de İstanbul cezaevine girer, ceza kesinleştiğinde 11 Haziran 1947'de Üsküdar Paşakapısı Cezaevine nakledilir. 10 Eylül 1947'de cezaevinden çıkar.

Sabahattin Ali, 8 Eylül 1947'de “Merhumpaşa”nın çizgisinde “Malum Paşa”yı, 25 Kasım 1947'de “Alibaba”yı çıkarır. “Merhumpaşa”daki "Adalet Koridorlarında" başlıklı yazısı nedeniyle tekrar soruşturmaya uğrar, tutuklama kararı çıkar. Sabahattin Ali'nin kendi adresini bildirmesi üzerine 19 Aralık 1947'de tutuklanır, duruşmaya kadar cezaevinde yatar. Duruşmadan sonra serbest kalır.

Sabahattin Ali'nin *Sırça Köşk* adlı kitabı 1947'de Remzi Kitabevi tarafından basılır, 1948'de Bakanlar Kurulu tarafından toplatılır. Bu kitapla birlikte üzerindeki baskılar artacaktır. Gene 1948'de Mehmet Ali Aybar'ın çıkardığı Zincirli Hürriyet'teki bir yazısından dolayı kovuşturılmaya uğrar. Başka bir davası da kesinleşince üç ay hapis yatar.

Sabahattin Ali çıkardığı dergilerin ard arda kapanması ve tutuklanmalar nedeniyle maddi güçlük çeker. O dönem kamyonculuk para getiren bir iştir. Hem bu nedenle hem de Anadolu'yu yakından görme fırsatı bulup hikâyeleri için malzeme toplamayı düşündüğünden kamyonculuk yapmak ister. Mehmet Ali Cimcoz ve Adalet Cimcoz'un yardımı ve uğraşlarıyla bir kamyon edinin nakliyecilik yapmaya başlar. 1948'de Ali Ertekin'le son yolculuğuna çıkar

Sabahattin Ali, yurt dışına çıkmak ister; ancak halen devam eden davaları olduğu için yasal yollarla gidemez. Üsküdar Paşakapısı Cezaevi'nde tanıdığı bir kaçakçı şebekesi elemanı olan Berber Hasan onu yurt dışına çıkarabileceğini söylemiştir. Sabahattin Ali Berber Hasan'la bağlantı kurar. Berber Hasan silah

çalınan suçundan ordudan ihraç edilmiş olan Ali Ertekin'i Sabahattin Ali'nin kaçışına yardımcı olması için görevlendirir. Kaçış Bulgaristan üzerinden olacaktır. 31 Mart 1942'de Kırklareli'ne doğru yola çıkarılır. Üsküp'ten sonra yola yürüyerek devam edilir.

Sabahattin Ali'nin cesedi Çoban Şükrü'nün 16 Haziran 1948'de Üsküp Nahiyesi Jandarma Komutanlığı'na Kırklareli Üsküp Nahiyesi'ne bağlı Sazara Köyü civarında bir ceset gördüğünü haber vermesiyle bulunur. Cesedi Sabahattin Ali'nin ölümünden dört-beş ay sonra bulunmuştur. Ali Ertekin cinayeti 28 Aralık 1948'deki ifadesinde itiraf etse de Sabahattin Ali'nin nasıl, nerede ve kimler tarafından öldürüldüğü tartışma konusu olmuş, bununla ilgili deliller yetersiz kalmıştır. Ali Ertekin 1949'da yargılanmaya başlar. Mahkeme sonucunda dört yıl ceza olsa da aynı yıl çıkan Af Yasası'yla serbest bırakılır.

Sabahattin Ali'nin bir mezarı yoktur. Kızı Filiz Ali onun anısına Istranca Dağları'nda bir kayanın üstüne “Başım dağ/ Saçlarım kardır / Benim meskenim dağlardır” yazısını yazdırmıştır. (Topuz, 2007: 129)

Sabahattin Ali 1907 – 1948 yılları arasında yaşamış, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde, tek partili dönemin baskıcı yıllarında eserlerini vermiştir. Edebiyat tarihine bakıldığında hikâye ve roman sahalarında Sabahattin Ali'den önce Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Memduh Şevket Esenal, Reşat Nuri Güntekin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eser verdiği görülür. Sabahattin Ali'nin bu kuşaktan farkı öncelikle dünyaya ve insanlara bakışındadır.

Dünyadaki olayların, Türkiye'de rejimin değişmesi bakış açısının değişmesi zorunluluğunu ortaya koyar. Değişen ekonomik ve toplumsal koşullara sanatçı kişiliği de eklenince Sabahattin Ali, köy ve kasaba gerçeğini zaman zaman gözlemci-gerçekçi zaman zaman toplumcu-gerçekçi anlayışla ele alan bir yazar olarak belirir.

Sabahattin Ali'yle aynı dönemde yaşamış olan Sait Faik Abasıyanık (1906-1954)'in ise farklı bir çizgisi vardır. O, umut ve sevginin ağır bastığı, iç gözlemin yoğun bir yer tuttuğu durum (an) öyküleri yazar. Cevat Şakir Kabaağaçlı (1890-1973) ise denize tutkuyla bağlı, hikâyelerinde denizi ve denize ait her şeyi işleyen bir yazar olarak karşımıza çıkar.

Sabahattin Ali'nin Anadolu insanının sorunlarını önemseyen yaklaşımı kendinden sonra gelenleri etkilemiş, Yaşar Kemal ağanın zorbalığı karşısında işçilerin dramlarını; Orhan Kemal yoksul insanları, küçük memurları, fabrika işçilerini; Samim Kocagöz ağaya karşı topraksız köylüyü; Kemal Tahir köylülerin sorunları ile kırsal kesimdeki insanların yaşantılarını anlatan hikâyeler yazmışlardır.

Sanatın bir amacı olduğunu düşünen Sabahattin Ali bunu “İnsanları daha iyiye, daha doğruya, daha güzele yükseltmek; insanlarda bu yükselme arzusunu uyandırmak” (Sönmez, 2009:419) şeklinde ifade eder. Kendisinden önceki sanatçıların Anadolu'ya yaklaşımlarını eleştirir.

Kitle için yazdıklarını zanneden muharrirlerimiz ise en gülünç olanlarıdır. Kitle ile beraber ıstırap çekmeyen, halkın sevinci ile yüzü gülüp onun isyanı ile şaha kalkmayan, nabzı kitlenin nabzıyla aynı tempoda atmayan adamın kitleye “sen” diye hitap etmesi hatta gülünçten de ileri bir şeydir. Hâlâ köylüyü Amerikalı bir seyyah gözüyle seyredip onda ya mistik karanlık bir ruh veya iptidai bir hayvan gören büyük romancılarımız var. Halktan bahsediyorum diyen yabancı ve ucuz esprili hikâyelerle halkı maskaraya çeviren meşhur muharrirlerimiz var. Cinsi ihtiraslardan histeriye uğramış yarım tahsilli genç kızlar için yazdığı sulu romanın ciltlerine dayanarak kendisine “en çok okunan halk muharriri” sıfatını takan şımarık şarlatanlar var. Edebiyatımızla okurlar kitlesi arasındaki boşluğu bunlar mı dolduracak? (Sönmez, 2009:190-191)

Sabahattin Ali'nin hikâyeleri okuru düşündüren bir nitelik taşır. O, köy ve köylüleri konu alan hikâyelerinde köylülerin yaşam mücadelelerine, çektikleri sıkıntılara; doktor ve hastaneleri anlatan hikâyelerinde yaşam kurtarması gereken doktorların insanı birtakım özelliklerden uzak oluşlarına, bilgisizlik yüzünden düştükleri gülünç durumlara, resmi kurumlardaki rüşvet ve vurgunlara; cezaevi hikâyelerinde cezasını çekmek için yatanların birbirleriyle ilişkilerine ve ruh hallerine, devlet kurumlarında çalışanların resmî yanlışlar yapmamak uğruna

insanları mağdur etmelerine veya konumlarını kullanarak çıkar sağlamalarına; aydınları konu alan hikâyelerinde bu insanların halka yabancılıklarına, birbirleriyle ve yönetenle olan ilişkilerine, para yüzünden kendilerini içine düşürdükleri duruma; işçileri anlatan hikâyelerinde ekmek parası yüzünden işçilerin çektiği sıkıntılara, onlar bu haldeyken işverenlerin asıl payı haksız yere elinde bulundurmalarına, aşk hikâyelerinde toplumsal koşulların aşkın önüne engel olarak çıkmasına, âşık kadınların gururlarına ve aşk uğruna yapılan fedakârlıklara; düşmüş kadınları konu alan hikâyelerinde erkeklerin ve toplumun onlara bakışına, bu kadınların içinde buldukları güç koşullara rağmen merhamet dolu ve onurlarına düşkün olmalarına dikkat çeker. Bunu yaparken haksızlıkların ve baskıların karşısında, ezilenin ve yoksulun yanında bir tavır alır. Köylü-kentli, yoksul-zengin, halk-aydın arasındaki karşıtlığı gözler önüne serer; onurlu insanların karşısına para için her şeyi yapabilen insan tipini çıkararak insanların kişiliklerini daha net göstermeye çalışır.

Sabahattin Ali'nin hikâyelerine bakıldığında sanat hayatının ilk döneminde romantik bir tarzı olduğu görülür. ["Değirmen" (1929), "Kurtarılamayan Şaheser" (1929), "Viyolonsel" (1928), "Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi" (1929)] "Bir Orman Hikâyesi" (1930), "Bir Gemici Hikâyesi" (1930) adlı öyküleriyle birlikte toplumsal gerçekçiliğin etkileri hissedilir. Son hikâye kitabı *-Sırça Köşk (1947)-* nda ise eleştirel-sosyal gerçekçi tavrı belirgin bir şekilde görülür.

Türk öykücülüğünde Sabahattin Ali'nin hikâyelerinin teknik bakımdan önemli bir aşama olduğunu söylemek mümkündür. Onun hikâyelerine bakıldığında hem kendinden öncekilerin öykü tekniklerinden yararlandığını hem de uyguladığı tekniklerle kendinden sonrakilere örnek teşkil ettiği söylenebilir.

Sabahattin Ali'nin pek çok hikâyesinde çarpıcı sonlarla karşılaşırız. Bu çarpıcı sonlar Sabahattin Ali'nin ilk döneminde yazdığı romantik hikâyelerinde ve son döneminde yazdığı masallarında duygusal ve etkileyicidir. Sosyal gerçekçi ve sosyal-eleştirel gerçekçi sanat anlayışına sahip olduğu dönemlerinde yazdığı hikâyeleri ise hayatın acımasız gerçeklerini insanın yüzüne bir tokat gibi çarpar. Bir kısım hikâyelerindeyse her iki duyguyu birlikte hissettirir.

Sabahattin Ali'nin genellikle ilk dönem hikâyeleriyle, "Bir Aşk Masalı" (1946)'nda bu çarpıcılığın, hikâyenin akışı düşünüldüğünde beklenmedik ve şaşırtıcı bir şekilde karşımıza çıktığı söylenebilir. "Değirmen" (1929) adlı öyküde Atmaca'nın sağ kolunu değirmenin çarklarından birine vermesi, "Kurtarılamayan Şaheser" de (1929) şair ve sevgilisinin yanarak ölmesi, "Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi'nde (1929) anlatıcının yanan kandille ölüm arasındaki sırrı öğrenmesi, "Bir Aşk Masalı"nda dervişin hayâline kavuşacağı anda birden düşüp ölmesi bu şekilde değerlendirilebilir. "Apartman" (1935) ve "Arap Hayri" (1935) adlı hikâyelerin sonları okuru bir yandan duygusal olarak etkiler, diğer yandan çarpıcılığı toplumsal gerçeklikle birlikte verir. "Arap Hayri" adlı hikâyede Hayri sızmış olan Adalet'i kucağına alarak denize atlar. Böylece hem sevdiğine kavuşur hem de onu içinde bulunduğu ortamdan koparır, başka erkeklerin kucağından alarak arındırır. "Apartman" (1935) adlı hikâyede ise bir yandan küçük çocuk ve onun babasının acısını duyarız, diğer yandan zengin-yoksul, işçi-işveren ilişkilerinin yol açtığı sonuçları görürüz.

Sabahattin Ali'nin toplumcu gerçekçi ve eleştirel gerçekçi döneminde yazmış olduğu hikâyelerine bakıldığında insanı sarsan çarpıcı sonlara çokça yer verildiği ve bu hikâyelerin tamamının yaşamın katı gerçekleriyle işlendiği, yazarın bunu yaparken okuru duygusal olarak da etkilediği görülür. "Ayran" (1938) hikâyesinin sonunda Hasan aç ve bitkindir, evine varamaz, muhtemelen kurtlara yem olacaktır. Hikâyede Hasan'ın acı sonu bizi derinden yakalarken; toplumda Hasan gibi babasız, annesinden uzak yoksul çocukların yazgısını düşünmeden edemeyiz. Hanende Melek (1937) adlı hikâyenin sonunda Melek'in, Hüseyin Avni'nin küçük kızına gösterdiği merhametle onun karısına davranışı insanın içini burkarken, toplumda değer verilmeyen Melek gibi kadınların konumları yeniden sorgulanır. "Isıtmak İçin" (1939) adlı hikâyede hem bir annenin acısı paylaşılır hem de paranın belirleyici olduğu düzenlerde paraya sahip olamayan insanların yaşamları düşündürülür. "Cankurtaran" (1947) hikâyesinin sonunda Asiye'nin acısını hissederken, Anadolu'da yoksulluğun yanında kadın olarak da var olmanın zorlukları, doktorların para için insan hayatını hiçe saymaları gerçeği karşımıza çıkar. "Sıcak Su" (1937)

adlı hikâyede Emine'nin çaresizlik ve acısına tanık olunurken devlete bağlı kurumlarda çalışanların konumlarından yararlanıp güçsüzlere nasıl zarar verdikleri, buna karşılık yoksul kadınların adalete güvensizlikleri bir kez daha düşünülür ve sorgulanır.

Sabahattin Ali'nin “Kanal” (1934), “Sarhoş” (1933), “Komik-i Şehir” (1928), “Arabalar Beş Kuruşa” (1936), “Duvar” (1936), “Kamyon” (1935), “Kağm” (1935), “Gramofon Avrat” (1935), “Bir Firar” (1933), “Hasan boğuldu” (1942)... adlı hikâyelerindeki çarpıcı sonlar insan olarak okuyucuyu etkilerken toplumdaki sorunlar üzerinde de düşündürür, bize eleştirel bir bakış açısı kazandırır.

Sabahattin Ali'nin bir kısım hikâyelerini trajikomik bir şekilde sonlandırdığı dikkat çeker. “Çirkince” (1947) hikâyesinde anlatıcı çocukken gördüğü Çirkince adlı Rum Kasabasını ziyaret eder. Eskiden tertemiz ve yemyeşil, insanların mutlu olduğu kasaba artık ağaçsız ve bakımsızdır. Kasabada kalanlar yoksuldur. Hikâyenin sonunda bu kasabanın isminin değiştirildiğini, Şirince olduğunu öğreniriz. “Hakkımızı Yedirmeyiz” (1947) adlı hikâyede karakterlerin resmî defterlerdeki rakamları değiştirerek, oyun ve dalaverelerle nasıl kazanç sağladıkları anlatılır. Hikâyenin sonunda ise paylaşılmayan para söz konusudur. Karakterlerden birinin “hakkını yedirmeyeceğini” söylemesi ironik bir mahiyet taşır. “Asfalt Yol” (1936) bir öğretmenin tayin olduğu köye yol yaptırma çabalarını anlatır. Köyün yolu oldukça bozuk ve bundan herkes şikâyetçidir. Öğretmenin uzun uğraşlarından sonra köye asfalt yol yapılır. İnsanlar yol probleminin kalktığını düşünürken asfaltın sağlam yapılmadığı, yolda çukurlar oluştuğu anlaşılır, yol lastik tekerleği olmayan vasıtalara yasaklanır. Halk için yapılan yoldan halk, kağmısını geçiremez. Çok daha bozuk olan ve altı saat süren başka bir yolu kullanmak zorunda kalırlar. Hikâyenin sonunda öğretmen, köylünün tepkisinden çekinerek oradan ayrılır. “Bir konferans” (1941) adlı hikâyede bir iktisatçı köylüye kooperatifçilik konulu bir konferans verir. Konferansa başlamadan önce ve konferans sırasında dinleyenlere anlayıp anlamadıklarını sorar. Köylüler anladıklarını söylerler. Hikâyenin sonunda aslında köylünün hiçbir şey anlamadığını öğreniriz. Konferansın tekrarlanmaması, konuşmanın uzamaması için anladıklarını söylemişlerdir. Sabahattin Ali'nin

“Bahtiyar Köpek” hikâyesiyse baştan sona ironiktir. Sabahattin Ali, hikâyede hayatta yalnız bahtiyar insanların değil, bahtiyar köpeklerin de olduğunu söyler. Zengin bir ailenin köpeğine verdiği özen ve önem abartılı bir şekilde anlatılır.

Sabahattin Ali bir kısım hikâyelerine uzun bir girişle başlar. Bu bölüm asıl hikâyeye geçiş ve hazırlıktır. “Viyolonsel” (1928), “Kanal” (1934), “Candarma Bekir” (1934), “Arap Hayri” (1935), “Duvar” (1936), “Bir Delikanlının Hikâyesi”(1930) ve “Dekolman” (1947) adlı hikâyeler bu şekildedir. “Değirmen” (1929), “Selam” (1940), “Sulfata” (1942), “Hasanboğuldu” (1942) “Bahtiyar Köpek” (1946) öykülerindeyse yazar bir meddah gibi hikâyenin hem başında hem sonunda vardır.

Sabahattin Ali, “Değirmen” adlı hikâyeye “Hiç sen bir su değirmenin içini dolaştın mı adaşım?...” cümlesiyle başlar. (S.13) “Sen aşkın ne olduğunu bilir misin adaşım?” (S.13) diye devam eder. Bir çingene'nin aşkını, aşkı için yaptığı fedakârlığı anlattıktan sonra “İşte adaşım, sana seven bir Çingene'nin hikâyesi”, (Ali, 2010: 23) der.

“Hasanboğuldu” hikâyesinde ana öyküye altı sayfalık bir girişten sonra başlanır. Emine ile Hasan'ın aşk öyküsünü Hacer adlı genç kız anlatır. Öykünün ardından yollarına devam eder, Kazdağı'na doğru tırmanırlar. “Hasanboğuldu” bu açıdan çerçeve hikâyenin bir örneği olarak düşünülebilir.

Diğer hikâyelerden farklı olarak “Bahtiyar Köpek”in deneme tarzında olduğu söylenebilir. Sabahattin Ali “Niçin hep acı şeyler yazayım?” (S.59) diye başladığı hikâyesine “Sade güler yüzlü, bahtiyar insanlar değil, bahtiyar köpekler bile var. Ben de karar verdim, bu sefer açlıktan, ızdıraptan, nefretten değil; rahattan, tokluktan, sevgiden bahsedeceğim.” (S.59) diyerek deneme üslubunda devam ettiği hikâyesini “Hele cümle âlem bu köpeğin onda biri kadar rahata kavuşsun, bakın ben bir daha acı şeylerden söz açar mıyım!” (Ali, 2010e: 62) cümlesiyle bitirir.

Bir kısım hikâyelerindeyse Sabahattin Ali'nin araya girip öğüt tarzında, kıssadan hisse şeklinde ifadelerle yer verdiği görülür. “Kırlangıçlar” adlı hikâyede “İki kişi birbirlerini yeni tanıdıkları zaman havadan sudan bahsetmek adettir.” (S.38) “Başkalarına benzemeyenlere antika derler.” “Çünkü içten duyulan şeyler hep yanlış anlaşılır.” (S.40) “Çünkü azlıktan kalanlar çok olanlara nedense tepeden bakarlar.” (Ali; 2010d: 41); “Bir Gemici Hikâyesi”nde “Çünkü öyle anlar olur ki, insan, çok cüretli denebilecek şeylere bile kalkar, hiç akranı olmayanlara bile hücum eder; fakat hücum edeceği şeyin yalnız bir fikir, görünmez bir kuvvet, bir ‘tesadüf’ olması, onu yerinde oturmaya mecbur eder...” (Ali, 2010d:77); Komik-i Şehir’de “En iyi sanatlar en kazançlı işler onun bir nüktesine, bir sahne irticaline feda edilir...” (s.126) “Öyle adamlar vardır ki, haysiyet, şeref gibi kayıtlara aşına olmadıkları halde, gurur ve nahvetlerine dokunulur, acizleri yüzlerine çarpılırsa kendilerini kaybedecek kadar hiddetlenirler” (Ali, 2010d: 134) cümleleri yer alır. “Bir Şaka” adlı hikâyede ise yazar iki olayı bağlamak için araya girer. “Bu hikâye burada biter. Fakat ben, bununla münasebeti olan başka bir vakayı da şuracığa koymaktan kendimi alamıyorum.” (Ali, 2010f: 38) der.

Sabahattin Ali'nin hikâyelerinin bir kısmında sonun hüzünlü oluşu dikkat çeker. “Isıtmak İçin” hikâyesinin sonunda küçük kız açlık ve soğuktan ölür. “Yeni Dünya” adlı öykünün sonunda Yeni Dünya ölür, cansız bedeni arabanın tahtalarına çarparak taşınır. “Hasanboğuldu” hikâyesinde iki âşık genç birbirlerine kavuşamazlar. Hasan’ın nehre atladığını düşünen Emine kendini çınar ağacına asar.

Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde yalın bir anlatım, sağlam cümleler karşılar okuru. Şive taklitlerine hemen hiç yer vermeyen Sabahattin Ali'nin hikâyeleri temiz bir Türkçe ile yazılmıştır. Bugün hâlâ okunmasının nedenlerinde biri üslubundaki tazelik ve akıcılıktır.

Sabahattin Ali, vakanın önemli olduğu olay öyküleri yazar. İnsanı içinde bulunduğu mekanla birlikte ele alan, bir mesajı olan olay öykülerinin tüm özelliklerini Sabahattin Ali’de görmek mümkündür.

Sabahattin Ali, hikâyelerinde yaşamın içindeki insanı anlatır. Onun hikâyelerinde Anadolu'daki toplumsal, ekonomik ve siyasi koşulların karakterlerin üzerine nasıl yansıdığı çok net görülür. Karakterlerinin özelliklerini bu yapı şekillendirir. O, hayata bakışını, dünya görüşünü hikâyelerinde eritebilmiş bir yazardır.

Sabahattin Ali'nin üç romanı vardır: *Kuyucaklı Yusuf*, *İçimizdeki Şeytan* ve *Kürk Mantolu Madonna*.

Kuyucaklı Yusuf kaleme alındığı dönemde ezilen halkın durumunu anlatan ilk roman olma özelliğini taşır. *Kuyucaklı Yusuf*, karakterlerinin tamamı halk olan ve Anadolu'da geçen ilk romandır. Aynı dönemde yazılan romanlarla karşılaştırıldığında içinde aydın bir kişi olmaması bakımından da diğer romanlardan ayrıldığı görülür. *Kuyucaklı Yusuf* romanının baş karakteri Yusuf da özgün bir roman karakteridir. O, varolan düzeni sorgular. Toplumda adaletin zenginden yana işlemesini, toprak işçilerinin yaşam koşullarını, yozlaşan bürokrasiyi, paranın en yüce değer olmasını... Romanda çocuklar arasındaki ilişkileri belirleyen faktörün bile ailelerinin maddi durumları olması dikkat çekicidir. Bunu Sabahattin Ali'nin her olguyu sınıf çatışmasına ve ekonomiye dayandıran Marksist dünya görüşüne bağlı olmasıyla açıklamak mümkündür.

Sabahattin Ali, bu romanıyla bir Anadolu kasabasını tüm gerçekliğiyle anlatır: 1903-14 yılları arasında Anadolu'da eşraf, bürokrat ilişkisini, sosyal adaletsizliği, kızların eğitime önem verilmemesini, evliliğe bakışı...

Kuyucaklı Yusuf romanı I.Dünya Savaşı öncesi yılları Edremit'ini Yusuf ile Muazzez'in aşkı çerçevesinde anlatır. Sabahattin Ali bunu yaparken merak unsurunu başarılı bir şekilde kullanır. Romanda olay örgüsünün sağlamlığı dikkat çeker.

Sabahattin Ali ayrıntıları usta bir şekilde kullanır. Karakter tasvirleri kişilerin toplumsal yaşamlarına uygundur. Roman karakterlerini davranışlarında özgür bırakır.

İçimizdeki Şeytan romanı İkinci Dünya Savaşı öncesinde üniversite çevrelerinin, aydın geçinenlerin toplumsal ve siyasal görüşlerini irdeleyen bir eserdir. Sabahattin Ali'nin bu romanındaki karakterlerin bir kısmı yaşadığı dönemdeki aydın kesimden kişileri andırmaktadır. Nihat karakteri Nihal Atsız'ı Profesör Hikmet Mükrimin Halil'i, İsmet Şerif Peyami Safa'yı, Hüseyin Bey'in Abdülkadir İnan veya Zeki Velidi'yi temsil ettiği iddia edilir.

Bu romandaki olaylar Ömer ve Macide'nin aşkı çevresinde gelişir. Macide, Ömer'in arkadaşları ve yakın çevresinin, bunlar romandaki burjuva aydınlarıdır, fikir ve davranışlarından hoşlanmaz. Onlar, ahlâk değerleri zayıflamış, karakersiz kişilerdir. Zayıf bir insan olan Ömer üzerindeki etkileri güçlüdür. Romanın sonunda Macide iradesizliği ve yaptığı yanlış davranışlardan dolayı Ömer'i bırakacak, ahlâk değerleri güçlü, mantıklı ve tutarlı olan, gerçek bir aydını temsil eden Bedri'yle gidecektir.

İçimizdeki Şeytan romanı II. Dünya Savaşı öncesi Türkiyesi'nde aydınların durumunu yansıtmaları bakımından önemlidir.

Kürk Mantolu Madonna uzun bir hikâye özelliği taşır. I. Dünya Savaşı sonrası Almanyası'nın çerçeve olduğu bu roman Raif ile Maria arasındaki aşkı anlatır. Romanın başkarakteri Raif toplumdaki düzenin işleyişinden hoşlanmayan ancak buna karşılık hiçbir şey yapmayan, kendi içine kapanan sili bir karakterdir. Acizliğinden ve olayları yönlendirememesinden dolayı Maria'dan ayrı düşecektir.

Bu romanın başarısı karakterlerin psikolojik çözümlerinin usta bir şekilde yapılmasından kaynaklanır.

Türk Edebiyatı'nda hikâyeci olarak yerini almış, romanlarıyla tanınan Sabahattin Ali'nin şiirleri de vardır. Çoğunlukla halk şiiri edasında yazılan bu şiirler *Dağlar ve Rüzgâr* (1934), *Kurbağanın Serenadı* [Değirmen, Dağlar ve Rüzgâr ve öteki şiirler ile birleştirilerek basılır. (1973)] Sabahattin Ali'nin bu kitaplarında yer almayan on üç şiiri ise *Çakıcı'nın İlk Kurşunu* adlı kitapta yer alır. Şiirlerinden bir

kısmı bestelenmiş, (Çakır, Çocuklar gibi, Dağlar, Eskisi Gibi, Hapishane Şarkısı, İstek, Kara Yazı, Ağlayı Ağlayı, Kıyamadığım...) halk ezgilerine karışmıştır. 1928-29 tarihleri arasında yazdığı “Der Vassf-ı Yârân: Terkiib-i Bend” adını taşıyan uzun bir şiiri de vardır.

Bazı hikâyeleri (Kağm, Ses, Gramofon Avrat, Düşman, Hanende Melek, Yeni Dünya, Çilli, Hasanboğuldu) ile *Kuyucaklı Yusuf* romanı senaryolara kaynaklık etmiş, sinema filmi olmuştur. Bazı öyküleri, *Kürk Mantolu Madonna* romanı, “Benim Meskenim Dağlardır” şiiri, Sabahattin Ali'nin kendi yaşamı tiyatro oyunlarına kaynaklık etmiştir.

Sabahattin Ali, Hasan Âli Yücel'in kurmuş olduğu tercüme heyetinde yer alır, çevirmen ve Almanca çevirilerin editörü olarak görev yapar. Çevirileri ve yazıları 19 Mayıs 1940 tarihinde yayın hayatına başlayan *Tercüme* dergisinde yayımlanır. (Ludwig Tieck, “Shakespeare'in Almanca'ya Tercümesi Hakkında”; Rainer Maria Rilke, “Sancaktar Cristoph Rilke'nin Aşkına ve Ölümüne Dair”...) Resimli Ay, Atsız Mecmua, Varlık, Yeni Anadolu, Çığır dergilerinde de yaptığı çeviriler yayımlanır. Max Kemmerich'ten *Tarihte Garp Vakalar*'ı, Sophokles'ten *Antigone*'u Ignazio Silone'den *Fontamara*'yı ve pek çok eseri Türkçe'ye kazandırır.

Sabahattin Ali'nin kendi çıkardığı dergi, gazeteler dışında eserlerini yayımladığı gazete ve dergilerin bir kısmı şunlardır: *Ağaç, Adımlar, Akbaba, Ayda Bir, Çağlayan, Gün, Güneş, Hayat, Meşale, Servet-i Fünun, Tan, Ulus, Yurt ve Dünya...* Onun Markopaşa, Merhumpaşa ve bazı dergilerde çıkan yazıları ve kendisiyle yapılan mülâkatlar *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* adlı kitapta toplanmıştır.

Sabahattin Ali'nin üç perdeden oluşan “Esirler” adındaki oyunu *Kağm Ses Esirler* adlı kitapta yer alır.

Yazmış olduğu mektupları *İki Gözüm Ayşe, Sabahattin Ali* (Atilla Özkırmı, Filiz Ali Laslo) *Hep Genç Kalacağım* (Sevengül Sönmez) adlı kitaplarda toplanır.

Ölümünden sonra “Yeni Adımlar” adlı dergi 1973 tarihi 9. sayısında Sabahattin Ali Öykü Ödülü vereceğini ilân eder. Yarışma sonucunun ardından ödül verilir ancak; devamı gelmez. 1981’de Sabahattin Ali’nin ailesinin başlattığı “Sabahattin Ali Öykü Ödülü” ise 1985 yılına kadar devam eder. 1989’da Hürriyet Gösteri dergisi Sabahattin Ali’nin ölümünün 40.yıl dolayısıyla bir kez eleştiri-deneme-inceleme ödülü verir.

Sabahattin Ali, Türk edebiyatı için önemli bir yazar, farklılıklarıyla özgün bir hikâyeci, romanlarıyla ilkleri gerçekleştiren bir sanatçı, sanata bakışıyla halkı yükseltmeye taraf bir kişi, yaşamdaki duruşuyla hümanist bir insandır.

4.2. SABAHATTİN ALİ’NİN HİKÂYELERİNDE KADINLAR

Yazarlar, içinde buldukları çağın özellikleriyle değerlendirilmeli, yaşadıkları toplumun şartları içerisinde, kendinden önce ve sonraki yazarlarla birlikte ele alınmalıdırlar. Bu durum yazarın hem içerik hem de biçim özellikleri bakımından edebiyat tarihi içindeki yerini belirleyecek ve hakkında hüküm vermeyi kolaylaştıracaktır. Eliot *Denemeler*’inde bununla ilgili şunları söyler:

Hiçbir ozanın, hiçbir sanatçının tek başına bir anlamı yoktur. Onun anlamı, değerlendirilmesi, ölmüş ozan ve sanatçılarla bağının değerlendirilmesidir. Ona tek başına değer biçemezsiniz; karşıtlık ve benzerliklerini belirtmek için, ölmüşler arasına yerleştirmeniz gerekir. Bunu yalnız tarih için değil, estetik eleştirinin de bir ilkesi olarak söylüyorum. Ozanın bağlanacağı, uyacağı gerekçe karşılıklıdır. Yeni bir yapıtın yaratılmasıyla olan şey, aynı zamanda, o yapıttan önce gelen bütün sanat yapıtlarında da olur. Var olan anıt yapıtlar kendi aralarında, yeni katılan – gerçek yeni – yapıtın değiştireceği eksiksiz bir düzen gösterirler. Bu düzen yeni yapıt gelmeden önce tamdır; yeniliğin araya girişinden sonra da sürmesi için bu düzenin pek hafif de olsa değiştirilmesi gerekir; böylece her sanat yapıtının bütüne olan bağları, oranları yeniden ayarlanır; işte bu eski ve yeni arasındaki uyuşmadır. (Seyda;1973:152)

Bu bağlamda ilk olarak Sabahattin Ali’nin yaşadığı dönemin özelliklerini; ardından kendinden önce ve sonraki yazarların sanata, topluma bakışını Sabahattin Ali’nin sanat anlayışını ve en son Sabahattin Ali’nin hikâyelerindeki kadın karakterlerin özelliklerini ortaya koymak gerekir.

Sabahattin Ali (1907 - 1948) Cumhuriyet’in ilk dönem yazarlarından. Cumhuriyet öncesinde olduğu gibi bu dönemde de model Batı’dır. 1923 İzmir kongresinde Batı’nın liberal sistemi benimsenir. (Akşin; 1997:42) Küçük burjuva iktidarı varlığını devam ettirebilmek için Anadolu’da güçlü olan eşraf ve ayarın desteğine ihtiyaç duyar. Onlarla anlaşma içerisine girerek onları iktidara ortak eder. Eşraf, tüccar ve bürokrasinin birlikte hareket etmesiyle köylü üzerindeki ekonomik baskı artar. Ardından toplumdaki sınıflar belirginleşir. Berna Moran (2009:11) 1923 – 1950 arası sınıf farklılaşmasının gittikçe arttığı, baskı rejiminin ağırlaştığı ve köylünün gittikçe yoksullaştığı yıllar olduğunu söyler. Anadolu insanı kendini

sömürü ve haksız düzenin tam ortasında bulur. Yazar ve aydınlar bu toplumsal gerçeğe kayıtsız kalamazlar. Bundan dolayı Cumhuriyet'in ilk döneminde rejimin gerektirdiği haksızlıkları, Anadolu insanının yaşadıklarını anlatan yazarlar belirir. Ünsal Akpak (1973:188) Sabahattin Ali'nin halkı ezen kurumları ele alıp eserlerinde işlediğini, gerçekleri toplumcu bir yöntemle anlatan ilk bilinçli yazar olduğunu söyler.

Mehmet H. Doğan'ın (1975:84) değerlendirmesi ise şu şekildedir:

Sabahattin Ali, öykücülüğümüzde büyük bir düşünsel ve sanatsal değişimin orta yerinde durmakta, kendinden önceki öykü anlayışı ile kendinden sonraki öykü anlayışı arasında köprülük etmektedir. Kendinden önceki Ömer Seyfettin, Refik Halit, Reşat Nuri, Yakup Kadri kuşağının kurucu ve hazırlayıcı çalışmalarından sonra başlayan gözlemci gerçekçi akım, F.Celâlettin, M.Ş.E., Kenan Hulusi, Bekir Sıtkı Kunt, Selâhattin Enis, Osman Cemal Kaygılı, Reşat Enis Aygen, Nahit Sıtkı Örik ve Sadri Ertem'den geçerek Sabahattin Ali'de gittikçe somutlaşır, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Samim Kocagöz gibi daha sonraki kuşağın öykü anlayışına kaynaklık eder.

Sabahattin Ali, öğretmenlik yaptığı süre içerisinde kasaba ve küçük kentlerde yaşamış, köylerde dolaşmış, düşüncelerinden ötürü hapishanelerde yatmış, tüm bu süre zarfında Anadolu insanını yakından tanımıştır. Onun hikâyeye ve romanları bu gözlemlerinin ürünüdür. Sabahattin Ali bir eleştirel gerçekçi olarak sanatı toplumda yaşanan bazı olumsuzlukları ortaya koymak için bir "araç" olarak görür ve "sanat" unsurunu öne çıkaran sanatın "amaç" olduğu görüşüne karşı çıkar.

Sanat teferrüatiyle hayatı ihtiya etmeli, insanda yaşamak, insan gibi yaşamak, daha iyiye, daha yükseğe, daha temize doğru koşarak yaşamak arzusunu, hattâ ihtiyacını uyandırmalıdır.

Hulâsa sanat gaye değil, vasıtaadır. Gaye hayattır. (Ali;2008:44)

Eleştirel gerçekçi anlayışı benimseyen Sabahattin Ali, öykülerinde Anadolu gerçeğini yansıtır. Kadını içinde bulunduğu toplumla birlikte ele alır. Bunun sonucu olarak hikâyelerinde eğitilmiş kadınlardan çok eğitimsiz Anadolu kadınının bulunduğu görünür. Bu hikâyelerde erkeğine bağlı yoksul Anadolu kadını, tertemiz aşklarıyla Anadolu kızları da vardır; kumpanyalarda dolaşan düşmüş kadınlar da...

Sabahattin Ali hikâyelerinde yaşadığı ve gözlemlediği olayları, tanıdığı kişileri ve bunların hüznelerini anlatır. “Çilli” Sabahattin Ali’nin eski bir kız öğrencisini 1947’lerde bir barda görmesi üzerine yazılmıştır. (İleri;1969:53) “Isıtmak İçin”, Sabahattin Ali’nin Konya’dayken başından geçen bir olayın öyküsüdür. (Boyacı;1982:20) Bu hikâye bir annenin acısını anlatır. Bu örnekleri arttırmak mümkündür. Atilla Özkırımlı (1979:290) “Onun birçok hikâyelerinde kişiler gerçek yaşamlarındaki adlarıyla kalmıştır.”der.

Sonuç olarak Sabahattin Ali’nin yazdıklarının ne denli hayatıyla ilintili olduğu ve onun gözlemci gerçekçi sanat anlayışı düşünüldüğünde hikâyelerinde eğitim görmemiş kadın karakterlerin neden bu kadar fazla yer tuttuğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Sabahattin Ali’nin hikâyelerindeki kadın karakterler şu şekilde gruplandırılabilir:

4.2.1 Eğitimli Kadınlar

Sabahattin Ali’nin altmış üç hikâyesinden altısında eğitimli kadın karakter vardır. Kadın, bunların üçünde olumsuz, ikisinde olumlu özellikler taşıırken, birinde konuya ilişkin ayrıntı verilmemiştir. Burada eğitimli kadınları olumlu ve olumsuz karakterler başlıkları altında inceleyeceğiz.

4.2.1.1 Olumlu Karakterler

Sabahattin Ali’nin “Kırlangıçlar” adlı hikâyesi kadın ve erkeğin eşit bir şekilde ele alındığı, aşklarının eşit bir şekilde işlendiği tek hikâye olması bakımından önemlidir. Anadolu halk edebiyatı motiflerini de taşıyan “Kırlangıçlar” alegorik bir öyküdür.

Bu öyküde toplumun dışında kalmış, başkalarına benzemek istemeyen iki kahraman vardır. Sabahattin Ali, çevresinde gördüğü herkesi

hikâyelerine konu etmez. Onun çevreden seçtiği ve macerasını anlatma ihtiyacı duyduğu tipler, ekseriya toplumun anlayamadığı, anlayış göstermediği ve toplumla uyum problemi olan kişilerdir. Toplum bu insanlara fazla bir değer vermez, hatta çoğu zaman onu dışlama yöntemiyle cezalandırmağa çalışır. (Korkmaz, 1997: 240)

Öykünün kahramanları biri dişi, diğeri erkek iki kırlangıçtır. Bu kırlangıçlar hayatı sorgular, yaşamın sadece çalışmaktan ibaret olmadığını düşünür, kendisi gibi olmayanlara küçümseyerek bakarlar.

“Dişi tasdik eder gibi başını salladı:

‘Etrafımıza göz gezdirince’ dedi, ‘ben de senin gibi, dört tarafa koşan kırlangıçlardan başka bir şey görmüyorum. Ben de bunlardan mıyım, diyorum, sonra da bunlardan değilim galiba, diyorum. Onlar da beni pek istemiyorlar.’” (Ali, 2010 d: 40)

İki âşık kırlangıç başkalarına benzememek uğruna birbirlerine açılmaz, yaşamlarını birleştiremezler. “‘Bir yuva kuralım!’ deseler, bu da pek bayağı kaçacaktı. Hem o zaman başka kırlangıçlara benzeyeceklerini sanıyorlardı.” (Ali, 2010 d: 40)

Ramazan Korkmaz (1997: 188) bu hikâyedeki erkek kırlangıcın yazarın kendisini, dişi kırlangıcın ise sembolik olarak yazarın sevgililerinden birini temsil ettiğini söyler.

Sabahattin Ali 15 Şubat 1934 tarihli mektubunda Ayşe Sıtkı İlhan’a evlenme teklif eder. Bu mektupta Sabahattin Ali “Kırlangıçlar” hikâyesini yazarken Ayşe Sıtkı İlhan’ı düşündüğünü söylemiştir.

Gelelim nikâh meselesine. Hiç şaka değil, gayet ciddi söylüyorum. Oturup biraz düşündüğün takdirde senin de teyakkun (kabul) edeceğin birtakım muhakemelerden sonra dünyada bundan daha muvafık birçok şeyler yapamayacağımız neticesine vardım. Günün birinde nasıl olsa uzun bir yolculuk için bir arkadaş arayacağız ve ben, bunun, bana senden daha yakın olacağını tahmin edemiyorum ve istemiyorum da. Bilmem senin için nasıl. Yani ahbaplığımızı ‘Kırlangıçlar’ hikâyesi gibi bitirmek istemiyorum. O hikâyeyi Sinop Hapishanesi’nde yazarken aklımda hep sen vardın. (İlhan ve Akın, 1997)

Ayşe Sıtkı İlhan ise 22 Şubat 1934 tarihli mektubunda evlilik teklifini reddeder, “Kırlangıçlar” hikâyesiyle ilgili şunları yazar:

“Kırlangıçlar” hikâyesinin en güzel yeri sonudur. Öteki türlü olacağına öyle bitmesi daha hayırlı.

Fakat bizim için böyle bir şey mevzu bahis değil. Eğer lâzım gelse idi, biz bakışımızı yaprağa kaptıracak, sesimizi de rüzgâra çaldıracak kadar cahillik etmezdik.

Hem ne olursa olsun bu kadar güzel ve iyi ahbablığa kıyıp öteki kırlangıçlara benzemenin manası var mı? Dediğin gibi hayatta muhakkak biriyle beraber yürümek icap ederse benim seçeceğim adam sen, senin seçeceğin hanım ben olmamalıyız. (Laslo ve Özkırmı, 1979)

Sabahattin Ali ve Ayşe Sıtkı İlhan’ın dostlukları ve fikir arkadaşlıkları evlilikle bitemeyecek kadar kuvvetlidir. Tıpkı iki kırlangıç gibi. Sabahattin Ali’nin asıl korkusu evlendiği takdirde Ayşe Sıtkı İlhan’ın arkadaşlığını kaybetmektir. (Sönmez, 2010: 273)

Bu mektuplardan yola çıkılarak “Kırlangıçlar” hikâyesinde dişi kırlangıcın Ayşe Sıtkı İlhan’dan izler taşıdığı söylenebilir. Sonuç olarak “Kırlangıçlar”da sohbetine ve dostluğuna değer verilen bir kadın karakter vardır. Toplumun üstünde, kendini ondan ayrı gören, toplumu küçümseyen ve erkekle eşit bu karakter kibir dışında yazar tarafından olumlu özelliklerle donatılmıştır.

Sabahattin Ali bu alegorik öyküde yaşamın çalışmaktan ibaret olmadığı, hayatın anlamı üzerine düşünmemiz gerektiği tezini işlemiştir. Erkek kırlangıcın “Koşmaktan görmeye vaktimiz olmuyor ki...” sözüne karşılık dişi kırlangıç “tıpkı benim gibi düşünüyorsun” der. (Ali, 2010d: 39) Bu özelliğiyle “Kırlangıçlar” öyküsü çalışmanın yüceltildiği “Karınca İle Ağustos Böceği” fablının zıttıdır.

Sabahattin Ali’nin “Viyolonsel” adlı öyküsünde olumlu şekilde ele alınmış eğitilmiş bir kadın karakter vardır. Ramazan Korkmaz (1997: 196) adı belirtilmeyen bu kadın karakter için “yabancı asıllıdır” der. Bu, öykünün herhangi bir yerinde belirtilmemiştir. R. Korkmaz bunu, “Bu kız aynı zamanda şehrin en iyi viyolonsel çalanıydı” (Ali, 2010d: 39) cümlesinden çıkarmış olmalıdır.

Öykünün kadın kahramanı kültürlüdür. Müzik ve nota bilgisine sahiptir.

“Oturduğu iskemlede bir ayağını geri uzatıp dolgun göğsünü çalgısına dayadığı zaman, öyle sesler çıkarırdı ki, memleketin ihtiyar ve üstat musikişinasları bile başlarını arkaya çevirerek gözlerini kurulamaya mecbur olurlardı. (Ali, 2010d: 45)

“Kadın hayvan derileri üzerine yazdığı notaları buna meşk ettiriyor, bu da onları alarak yabani ormanda saatlerce çalışıyordu... Bir gün kadın:

“Bak, bu ‘Sonbahar Şarkısı’dır dedi.” (Ali, 2010d: 48)

Viyolonsel aşk temasını işleyen bir öyküdür. Sabahattin Ali’nin tüm aşk temalı öykülerinde olduğu gibi burada da kadın idealize edilmiştir. Güzelliğiyle, sanatıyla ve fedakârlığıyla...

Bir zamanlar bütün şehir delikanlılarının hayalini dolduran bu genç kızın, daima düşünüyormuş gibi gergin duran alnı artık bir kardeş busesi için en münasip yerd. Çünkü o delikanlılar biliyorlardı ki, doğunun donuk pembeliğini taşıyan dudaklar başkasına nasip olmuştur. (Ali, 2010d: 45)

Kadının sevgilisi genç kızı çalgısından kıskanır ve ondan viyolonsel bırakmasını ister. Kız, aşkı için bunu yapar.

“Genç kız:

‘Mademki sen istemiyorsun sevgilim’ dedi, ‘ben artık viyolonsel çalmayacağım... Nağmelerimi yalnız senin sözlerinde arayacağım.’” (Ali, 2010d: 45)

Genç kızla sevgilisi evlenir; ancak bu kısa süren bir mutluluktur. Aşklarını tüm dünyayla paylaşmak isteyen çift bir gemi yolculuğuna çıkar. Bir fırtınanın ardından kendilerini Afrika’nın uzak bir kıyısında bulurlar. Kadın burada amansız bir hastalığa yakalanır. Son isteği sevgilisinin ona Çaykovski’nin “Sonbahar Şarkısı”nı çalmasıdır. Genç adam bu parçayı öğrendiğinde kadın artık ölmüştür. Adam bu

vicdan azabıyla yaşarken kendisinden esirgediği viyolonselini sesini mezarın başında duyurmaya çalışır.

Korkmaz (1997: 271), “Viyolonsel”in kurgusu ile “Pol ve Virjini” adlı roman arasında ilgi kurar. “Her iki eserde de saadetini korumak ve daha geniş mekânlarda yaşamak için toplumdan kaçan âşıkların, medeniyetin henüz ulaşmadığı ilkel kabileler arasında buldukları mutlulukları anlatılır.”

“Viyolonsel” romantik, “Kırlangıçlar” içinde fikir unsurlarının da olduğu alegorik bir öyküdür. “Kırlangıçlar”da Sabahattin Ali yaşamının bir parçasını hikâyeye aksettirmiş gibi görünür. Burada erkek karakterle her anlamda eşit bir kadın karakter vardır. “Viyolonsel” öyküsündeyse sevgilisi istediği için hayatındaki önemli bir şeyden vazgeçen, idealize edilmiş bir kadın karakter bulunur.

Sabahattin Ali, kadın karakterleri konu alan hikâyelerinde aşk temasını çokça işlemiş, bunu coşkun bir şekilde ele almış, aşkı idealize etmiştir. Aşk en coşkun, en yüce haliyle saf ve temiz insanlarda var olur. Eğitimin insanın saflığını değiştirdiği, bozduğu düşünülecek olursa Sabahattin Ali’nin olumlu eğitilmiş kadın karakterlere neden az yer verdiği daha iyi anlaşılır. Üstelik Sabahattin Ali eğitimi tamamlamamış, yarım bırakmak zorunda kalmıştır. Onun altmış üç hikâyesi düşünülecek olursa hiçbir hikâyesinde eğitimin olumlu yönlerinden veya okuduğu için iyi bir konuma, iyi bir yaşama sahip olmuş insanlardan bahsetmediği görülür. Bu böyleyken Sabahattin Ali’nin yalnızca beş hikâyesinde eğitilmiş kadına yer vermiş, bunlardan ikisini olumlu olarak ele almış olması çok şaşırtıcı değildir.

Diğer yandan eğitimin kişiyi her bakımdan geliştiren bir süreç olduğu düşünüldüğünde Sabahattin Ali’nin hikâyelerindeki eğitilmiş karakterlerin sahip oldukları eğitimi özümseyememiş oldukları için olumsuz olarak ele alındıkları sonucuna da varılabilir.

4.2.1.2. Olumsuz Karakterler

Sabahattin Ali'nin bu başlık altında değerlendirilebilecek üç hikâyesi vardır: “Kurtarılamayan Şaheser”, “Bir Cinayetin Sebebi” ve “Bir Skandal”

Üç hikâyede de kadın karakterler kültürlü ve zekidir. “Kurtarılamayan Şaheser” hikâyesinde kadın karakter Goethe, Shakespeare, Dante, Horatius, Vergilius, Byron ve Fuzuli'den; Eflatun, Homeros ve Firdevsi'ye kadar pek çok şairi bilir. İyi bir şiiri ayırt edebilir. “Bir Cinayetin Sebebi” adlı hikâyede genç kız lise mezunudur. Hikâyenin erkek karakteri yeni mezun bir öğretmendir; bu genç kız için şunları söyler:

... Uzun uzun her mevzudan konuştuk. O zaman anladım ki bu kız görüldüğü gibi değil. Çok zeki, her şeyi kavıyor, her şeye akli eriyor.

Zeki kimseler çok hoşuma gider. Ben de onu aramaya başladım. Ve bu sefer de gördüm ki reis bey, bu kız bana çok benziyor. Huyları, düşünceleri, hayata karşı telakkileri, itiyatları... (Ali, 2010d: 111)

“Bir Skandal” hikâyesinde Şükûfe resim öğretmenidir. Zekâsını yalnızca Nurullah Bey'e oyunlar oynarken kullanır.

“Bir Cinayetin Sebebi” ve “Bir Skandal” hikâyelerindeki kadınlar bir erkeğe arkadaşlık teklifinde bulunabilecek kadar cesur ve rahat tavırlı olarak anlatılırlar. “Bir Cinayetin Sebebi”nde öğretmene arkadaşlık teklifinde bulunan genç kız Şükûfe'dir. “Bir Skandal”da Şükûfe şöyle anlatılır:

... diğer meslektaşlarına hiç benzemeyen bir serbestliği, bir şuhluğu vardı... bilhassa nerede bulunduğunu bilmiyor zannettirecek kadar etrafına ehemmiyet vermeyişi beni hayrete düşürüyordu... benimle her zaman görüşmek istediğini söylediği zaman memnun oldum ve hakikaten bundan sonra kendisini sık sık görmeye başladım. (Ali, 2010 f: 90)

“Kurtarılamayan Şaheser” ve “Bir Cinayetin Sebebi” hikâyelerinde kadına duyulan aşkın bir erkeğe her şeyi yaptırabileceği fikri işlenir. “Kurtarılamayan Şaheser”de kadın, şairin aşılabilir bir eser yazmasını ister. Bunu yaptığı takdirde sevgisini sunacaktır. Şair bunu pek çok acıdan sonra sekiz yılda başarır. “Bir

Cinayetin Sebebi” hikâyesindeyse erkek sevdiği kızın ilgisini çekmek için bir adam öldürür. Her iki hikâyede de aşk idealize edilmiştir. “Kurtarılamayan Şaheser”de şair sevdiği kıza kavuşabilmek için her türlü ızdıraba razıdır. “Bir Cinayetin Sebebi”nde hikâyenin kahramanı bize aşkını şöyle anlatır:

“Ah. Reis bey, sevmek, hele benim gibi sevmek berbat bir şeydir. Hayatımda yalnız o vardı. Gözümü kapadığım zaman onu, açtığım zaman onu, uyduğum zaman onu, uyandığım zaman onu görüyordum” (Ali, 2010 d: 112)

Üç hikâyede de eğitilmiş kadın karakterler olumsuz özelliklere sahiptir. “Kurtarılamayan Şaheser” hikâyesinde kendi hırsının kurbanı olan bir kadın karakter vardır. Bu kadın karakter, Leyla, Beatrice ya da Julyet gibi unutulmaz olabilmek için yıllarca sevdiğinden uzak kalır. Hikâyenin sonunda ise kıskançlığının kurbanı olur. Şairin eserini aşkıdan daha fazla önemsemesi üzerine eseri yakmaya kalkar. Bu, aynı zamanda kendisinin de sonu olacaktır.

“Bir Skandal” adlı hikâyede kadının kıskançlığı oldukça belirgin bir özelliktir. Bu hikâyede eğitilmiş kadın karakter (Şükûfe) bir başka kadını (Beria) kıskanmış, ardından davranışları tamamen değişmiş, âdeta intikam alır bir hâl almıştır. Bu hikâyenin sonunda erkek karakter (Nurullah), Şükûfe’nin yaptıklarından dolayı toplum içine çıkamaz hâle gelir, başka bir şehre taşınmak zorunda kalır. Bu hikâyede kadının şeytaniliği vurgulanır.

Onların hareketlerinde sebep ve şuur arayan bizler, böyle bir şey bulamayınca, ”kadın anlaşılmaz ve derin bir mahluktur!” diyoruz, şeytani bir kuvvetle bizim üzerimizde hüküm yürüten bu mahlukun boş, manasız basit bir ‘yarı hayvan’ olduğunu kendimize itiraf etmek istemediğimiz için (Ali 2010f:105)

“Kurtarılamayan Şaheser “ hikâyesindeyse kadın karakter hırs ve kıskançlık içindeyken ondan şöyle söz edilir:

“O bir kadın, baştan aşağı bir kadındı ...” (Ali, 2010d: 36)

Bu cümlenin ardından kadın, eserini şairin elinden alır ve ateşe atar. Burada “kadın” kelimesine şeytanlık atfedilmiştir.

“Bir Cinayetin Sebebi” hikâyesindeki eğitilmiş kadın, hoşlandığı bir şeye sahip olduktan sonra onu kolayca fırlatıp atabilen, karşısındakinin duygularını önemsemeyen bir karakterdir. İlk tanışma isteği kadından gelmiştir; ancak erkeği kendine bağladıktan, onu âşık ettikten sonra sebepsiz bir şekilde terk etmiştir.

“Bir Skandal” adlı hikâyede iki kadın karakter vardır: Şükûfe ve Beria. Şükûfe bir resim öğretmeni, Beria ise bir Anadolu şehrinde büyümüş lise mezunu bir genç kızdır. Bu hikâyede iki kadın karakter kıyaslanır. Şükûfe olumsuz, Beria olumlu özellikleriyle belirir.

Sabahattin Ali, Beria’yı idealize eder. Şükûfe’nin şahsında kadınlar hakkında söylenen olumsuz fikirlerden sonra Beria için şunlar söylenir:

“Tabii bunların da müstesnalı olacakları: Mesela Beria... Beria’yı bu umumi tasnife dahil etmeye bir türlü gönlüm razı olmuyordu. O başka bir mahluktur; o bu toprağın malı değildi; o başka bir âlemden tesadüfen buraya düşmüş gibiydi. Etrafına o kadar az benziyordu ve onların o kadar üstünde idi ki, onu bu zavallı mahluklarla bir tutmak günahı.”(Ali,2010f:105)

Bu hikâyede Beria’yla birlikte ona duyulan aşk da idealize edilmiştir.

Muhakkak olan, bu aşkın şimdiye kadarkilere hiç benzemediği idi. Şimdiye kadar olanlar bir kasırga, dalları budakları kıran, ortalığı birbirine karıştıran ve bir müddet sonra çekilip giden bir kasırga gibiydiler. Halbuki bu seferki aşkım bir mevsim gibi sakin, ağır, belirsiz adımlarla gelmişti. Ve nasıl bir mevsim bu belirsiz gelişine rağmen ortalıkta hayret verecek bir değişiklik yaparsa bu aşk da beni tanınamayacak hallere sokmuştu ve artık çekip gideceğe hiç benzemiyordu... Bilmediğimiz bir kuvvet her ikimizin içine müşterek bir şey koymuştu. Bunun ne olduğunu bilmiyorduk, fakat cinsi arzuların üstünde olduğu şüphesizdi. (Ali,2010f:97-98)

Nurullah’ın Şükûfe’yle ilgili hisleri ise şöyledir:

Sözlerimi mütemadiyen tartmak, her hareketimde etrafıma dikkat etmek mecburiyetinde olduğum bu şehirde kendisiyle endişesiz iki laf

atabildiğim bu kadın zararsız bir arkadaşı benim için... Fakat fazla bir şey değildi ve olmasına da ihtimal yoktu... (Ali,2010f:91)

Şukûfe kadınlık gururu kırıldığı için Nurullah'ı olmayacak durumlara düşürür, aralarındaki arkadaşlık yerini düşmanlığa bırakır.

Nurullah'ın Şukûfe'yle yaşadığı basit ve hafif bir ilişkidir. Beria'yla yaşadıkları ise derin bir aşktır.

Şukûfe'nin, Nurullah'ın gönül ilişkisini öğrendikten sonra çevirdiği oyunlara karşılık, Beria her ikisinin macerası dedikodulara neden olduktan sonra bile "mağrur ve asil" davranmıştır. Kırgınlığını bile yalnızca bakışlarıyla belirtir.

Üç hikâyenin sonu da kötü biter. "Kurtarılamayan Şaheser" hikâyesinde sevgililer ölür. "Bir Cinayetin Sebebi" adlı hikâyede erkek sevdiği için işlediği cinayetten dolayı hapse girer. "Bir Skandal" hikâyesinde sevenler birbirlerine kavuşamazlar.

Sabahattin Ali'nin "Bir Skandal" hikâyesindeki Beria karakteri onun ölümünün ardından sandığından çıkan ve *Çakıcı'nın İlk Kurşunu* adlı kitabında yer alan "Bir Hakikatin Hikâyesi"ndeki genç kızla benzerlik gösterir. Adı belirtilmeyen bu genç kız bir lisede öğrencidir. Her iki hikâyede de platonik karakterde ve idealize edilmiş bir aşk anlatılır. "Bir Hakikatin Hikâyesi"nde genç kıza âşık öğretmen duygularını şu şekilde ifade eder:

Ve ben o hale geldim ki, bütün kitaplarımı bu anlaşılmaz ve sihirli kitaptan bir satır okumak için feda edebilirdim. Bu kız kuyruklu yıldızlar gibiydi. Onlar gibi, görünen, parlayan bir ismi vardı. Fakat kuyruklu yıldızların etrafını saran görünmez gaz tabakası gibi bu kızın etrafında da görünmeden civarını kasıp kavuran bir hava vardı. O, on adım uzaktan geçerken insan kendisini teemmürî bir şeyin, adeta sihirli bir rüzgârın şiddetle çarptığını duyuyordu. (Ali, 2007: 23)

"Bir Skandal" hikâyesinde ise Beria'ya âşık öğretmen şunları söyler:

O başka bir mahluktu; o bu toprağın malı değildi; o başka bir âlemden tesadüfen buraya düşmüş gibiydi. Etrafına o kadar az benziyordu ve onların o kadar üstünde idi ki, onu bu zavallı mahluklarla bir tutmak günahı. (Ali, 2010f: 105)

Nüket Esen (2007: 10) “Bir Hakikatin Hikâyesi”yle ilgili olarak bu hikâyenin adının bir “hakikatin” hikâyesi olmasının ve Sabahattin Ali’nin bu hikâyeyi yayımlamamış olmasının dikkat çektiğini; bu nedenle yazarın özel hayatının bir bölümünü hikâyeleştirebilmiş olabileceğini söylemiştir.

Sonuç olarak kadın karakterlerin sahip oldukları eğitimin olumlu değil, olumsuz yansımalarının görüldüğünü söylemek mümkündür. Kadın karakterler birikimlerini yaşamlarını daha güzel bir hâle getirmek için kullanamazlar. Bu kadınlar erkeği kullanan, onlara acı çektiren karakterler olarak çizilmişlerdir. “Kurtarılamayan Şaheser” adlı hikâyedeki kadın öldükten sonra da anılmak ister; ama bir eser vücuda getirmeyi denemez bile. Özne olmaz. Dişiliğini kullanarak bunun bir erkek tarafından gerçekleşmesini sağlar. Diğer iki hikâyede de kadınların zekâlarını ve dişiliklerini kullanarak erkeklere acı çektirdikleri görülür.

Genel olarak değerlendirilirse eğitimin kadının mutluluğuna olumlu bir etkisi olmadığı sonucuna varılabilir. Hatta, “Viyolonsel” hikâyesi dışında, sahip olduğu eğitim ve birikimden dolayı kadının kendini farklı bir yerde gördüğü, bunun da hırsa ve pek çok olumsuz şeye neden olduğu sonucuna varılabilir.

4.2.2. Eğitimsiz Kadınlar

4.2.2.1. Olumlu Karakterler

Sabahattin Ali hikâyelerinde en çok eğitimsiz olumlu karakterlere yer verir. Bu karakterler Anadolu’da güç koşullarda yaşayan kadın, kız ve kız çocuklarıdır.

Gözlemci ve toplumcu gerçekçi bir yazar olan Sabahattin Ali, Anadolu’yu eserlerine yaşadığı çevreyle birlikte ayrıntılı bir şekilde aktarabilmiştir. Yoksulluğun verdiği acılara ve olumsuzluklara rağmen kocalarının yanında olan kadınları,

toplumda itibarı olmayan düşmüş kadınları, bu kadınlarla birlikte olan erkeklerin kız çocuklarını, çocuklarını doyurmaya çalışan anneleri, âşık Anadolu kızlarını hikâyelerine konu edinmiş, tamamını olumlu bir şekilde ele almıştır.

4.2.2.1.1. Erkeğine Bağlı Yoksul Anadolu Kadını

Sabahattin Ali'nin yoksul Anadolu kadını işlediği öykülerinde kadın kahramanların tamamı olumlu bir şekilde ele alınmıştır. Bu kadınların çektikleri sıkıntılar anlatılmış, kocalarına nasıl bağlı oldukları hikâyeye edilmiştir. Bu kadınların tamamı onurlu karakterlerdir. “Kazlar”, “Sulfata”, “Sıcak Su”, “Cankurtaran”, “Çakıcı'nın İlk Kurşunu” bu başlık altında değerlendirilecek, bazı özelliklerinden dolayı “Çakıcı'nın İlk Kurşunu” ayrı olarak da ele alınacaktır. “Kanal” hikâyesinde ise olay erkek karakterlerin etrafında geçtiği, kadınlar ayrıntılı bir şekilde işlenmediği için bu hikâyeden yalnızca ortak özellikleriyle ilgili olarak bahsedilecektir.

Hikâyelerin tamamında Anadolu kızlarının erken yaşta evlendiği görülür. “Cankurtaran”da Asiye evlendiğinde on beş yaşındadır. “Kazlar”da Seyit'in evlendikten sonra askere gitmesinden Dudu'nun genç olduğu anlaşılır. “Sulfata”da Aliye belediye nikâhı yaptıramayacak kadar küçüktür. “Sıcak Su” hikâyesinde Emine'nin genç bir kadın olduğu belirtilir. “Kanal”da evlenen kadınların yaşları yirmiyi geçmez. “Çakıcı'nın İlk Kurşunu” hikâyesinde Ayşe “genç, narin bir kız”dır. (Ali, 2007: 38)

Anadolu'da evliliğin “çalışan elleri attırmak için” gerçekleştirildiği “Cankurtaran” ve “Kanal” hikâyelerinde işlenir.

“Üç beş dönüm tarlada birlikte çalışacak, bulgur aşını birlikte yiyecek, sabahları ineği sağıp yoğurt çalacak biri lazımdı.” (Ali, 2010e: 83)

“Kanal”da Dedemköylü Mehmet'le kardeşi Mustafa evde çalışan sayısı artsın diye aynı gün iki gelin alırlar. Kadın öncelikle gücünden yararlanılacak bir işçi olarak görülür.

Buna karşılık “Sulfata” ve “Cankurtaran” hikâyelerinde yoksulluk nedeniyle evlenemeyen kızlar sevdiklerine kaçarlar. “Sulfata”da Aliye yörük kızıdır. Babası kızını ovalıya vermek istemediği için sevdiğine kaçar.

“Cankurtaran” hikâyesinde İbrahim durumu iyi olmadığı için kızı istetemez. Gönlü zaten kendinde olan Asiye’yi kaçıır.

“Çakıcı’nın İlk Kurşunu”nda da yoksulluk nedeniyle evlenemeyen kızlardan bahsedilir.

“Şimdi, Aydın’ın ormanlarını kendisine bir saray, bir kâşâne itti haz etmiş olan Çakıcı Efe, etrafa bitmek tükenmek bitmeyen emirlerini yağdıyor, mektepler, yollar, köprüler istiyor, fakir kızları evlendirmelerini talep eyliyordu.” (Ali,2007: 55) Hikâyenin başka bir yerinde ise Çakıcı Efe kaçırılmaktan kurtardığı yoksul bir kızın babasına çeyiz yapması için üç yüz altın verir.

Devlete bağlı birtakım kurumlarda çalışanların görevlerini yerine getirmemeleri veya kötüye kullanmalarının kadınları nasıl hırpaladığı “Kazlar” , “Cankurtaran” , “Sulfata” , “Sıcak Su” dolaylı olarak “Çakıcı’nın İlk Kurşunu”nda işlenir.

“Kazlar” hikâyesinde Dudu’nun kocası Seyit, bir cinayetle ilgili olarak on kişiyle birlikte yargılanır. Bu gerçek bir yargılama olmaz. Sekiz kişi yargıca rüşvet verir ve serbest bırakılır; Seyit arkadaşı Durmuş’la birlikte on yıl hapis cezası alır. Dudu dört yaşındaki çocuğuyla yalnız kalır. Dudu, kocasının durumunu biraz olsun iyileştirebilmek için hapishaneye iki kaz götürdüğü gün, gardiyan, kazları alabilmek için ona kocasının öldüğünü söylemez. Köye döndüğünde çaldığı kaz nedeniyle Dudu üç ay hapis yatar.

“Cankurtaran” hikâyesinde ise bir hastanenin başhekimini anlatılır. Her hastayla ilgilenen, “insanlara hizmet eden” bir doktor olmayı amaç edinmiş bir

başhekimdir bu. Şehirde özel bir doğumevi açan meslektaşı halkın sağlığıyla oynadığı, uzmanlığı dışındaki olaylara müdahale ettiğini iddia ederek onu Sağlık Bakanlığı'na şikâyet eder. Sağlık Bakanlığı'na ulaşarak uyarı almasını sağlar. Amaç yalnızca daha fazla para kazanmaktır. Başhekim bu nedenle doğum yapmak üzere olan Asiye'ye müdahale edemez, onlara şehre gitmelerini söyler. Kocasını Asiye'yi şehre götürene, Doktor Cankurtaran'ın istediği parayı denkleştirmeye çalışana kadar bebek Asiye'nin karnında ölür. Doktor Asiye'ye müdahale eder, onu kurtarır; ancak bu kez de eksik para getirdiği için Asiye'yi kocasına vermez. Üstelik zor bir ameliyattan çıkan Asiye'yi hademe olarak çalıştırmaya başlar. Asiye'nin bu hâli şöyle tasvir edilir:

Hâlâ kendini toparlayamamış olan kızcağz, Amerikan bezinden, paçaları bağlı bir donla kısa kollu bir gömlekten başka sırtında hiçbir şey olmadan, sabahtan akşama kadar yerleri siliyor, çöpleri taşıyor, tükürük hokkalarını temizliyordu. (Ali,2010e:90)

“Sulfata” hikâyesinde de insanları ve mesleğini sevmeyen bir doktor vardır. Sıtma Mücadelesi'ndeki bu doktor, sıtma olmasına rağmen Aliye'ye sulfata vermez. Gereken müdahaleyi yapmadığı gibi Aliye ve kocası Mustafa'ya çok kötü davranır. Hikâyenin sonunda Aliye acılar içinde ölür.

“Sıcak Su” hikâyesi bir kaçağın peşinde olan iki jandarmanın, kaçağın karısına tecavüz edişlerini anlatır. Kocasını duyup yakalanmasın diye bağırmayan Emine'yi olaydan sonra gören olmaz. Bu hikâye bir Anadolu kadınının kadınlığının, güvenilmesi gereken jandarmalar tarafından bile nasıl aşağılandığını, ezildiğini gözler önüne serer.

“Çakıcı'nın İlk Kurşunu” hikâyesinde zaman Abdülhamit devridir. Bu dönemde devletin rüşvetlerle beslendiği anlatılır. Halkı koruması gereken kaymakam ve jandarmanın halkın özellikle kadın üzerindeki tahakkümünden söz edilir.

Köylerde eşraf ve mütegalibenin zulmü son haddine varmıştı. Kaymakamın, jandarma kumandanının evlerine gönderdikleri hediyelerle, bunların himaye cenahlarına sığınabilmek “lütfuna” mazhar olan mütegalibe, halkın, köylünün başı üstünde en tahammül edilmez bir bela

oluyorlar, bu zavallıların en husûsî hayatlarına, hatta evlenmelerine bile karışıyorlardı.

Sakin ve fakir halkın, sözünü dinletebilecek bir kapı, bir merci, bir makam yoktu. O yaşayabilmek için mütegalibenin emri altında hareket eden ve onun arzusu ile kımıldayan bir makine haline gelmek mecburiyetinde idi. Mütegalibe arzu ederse karısını bile boşayıp ona vermek zarureti vardı. (Ali, 2007; 43-44)

“Çakıcı'nın İlk Kurşunu”nda adaletin simgesi olması gereken padişah Abdülhamit, genç bir zeybek kızını haremine katmak için yaverini gönderir. Kız ve kadınların bir mal olarak görülmesi, kadınlıklarının kullanılması bir kez daha karşımıza çıkar. Bu kez bunu yapmak isteyen padişahın kendisidir.

Sabahattin Ali'nin “Kazlar”, “Sulfata”, “Sıcak Su”, “Cankurtaran” ve “Çakıcı'nın İlk Kurşunu” hikâyelerinde kadın karakterler başlarına gelen her türlü olumsuzluğa rağmen onurludur, erkeğine bağlıdır, kocaları için yapamayacakları fedâkârlık yoktur.

“Kazlar” hikâyesinde hapisteki kocası Dudu'dan iki kaz ister. Halbuki Dudu bir kazının yumurtasını bile aldığı bezin karşılığı olarak bir ay boyunca bakkala verecektir. Dudu, Bakkal İlyas'ın evindeki yorgan döseği alacağını bilmesine rağmen kazı kocasına götürür. Üstelik kocasının iki kaz istediğini düşünerek hapse gireceğini bile bile komşunun bir kazını çalar. Dört yaşındaki çocuğu sırtında dokuz saatlik yolu yayan gider.

“Sulfata” hikâyesinde Aliye babası vermemesine rağmen sevdiği erkekle evlenir. Kocası askerdeyken kocasının babası onu sokağa atınca konu komşuda çalışır, kocasının dönmesini bekler.

“Sıcak Su” hikâyesinde Emine'nin kocası jandarmalardan kaçmaktadır. İki jandarmanın aramaya çıktığı bir akşam İsmail evin yakınlarındadır. Bunu anlayan jandarmalar Emine'ye İsmail'in yerini söyletmeye çalışırlar, ona tecavüz ederler. Emine, kocası sesini duymasın, yakalanmasın diye bağırır. Olayın ardından ortadan kaybolur.

“Cankurtaran” hikâyesinde Asiye’nin kocası İbrahim doktorun istediği parayı denkleştiremez. Karısını kaçırma çabaları da boşa gider. Doktor, henüz iyileşmemiş olan Asiye’yi alamadığı paranın karşılığında yanında çalıştırmaya başlamıştır. Asiye başına gelen her şeye rağmen ayakta durmaya çalışır. Ta ki kocasının kendisi için doktora: “Al öyleyse senin olsun. Köyde kanı yok değil a! Hayrını gör!” dediğini duyana kadar.(Ali,2010e:91) Asiye bu sözün ardından doğumevinden kaçır. Aklında ve dilinde bu sözden başka bir şey yoktur. Asiye’yi neredeyse delirmiş bir halde bulurlar, yarasından kanlar akmaktadır. Sabaha varmadan Asiye ölür.

“Çakıcı’nın İlk Kurşunu” hikâyesinde Ayşe kocasına bağlı, ona beş çocuk veren onurlu bir efe karısıdır. Sabahattin Ali, Çakıcı’nın etrafında gelişen bu hikâyeyle bize efeler hakkında çok şey söyler. Bunlardan bizi ilgilendiren efelerin kadınlar hakkındaki düşünceleridir. Kadına yan gözle bakmak efeliğin şanından değildir. Hikâyede bu durum Ayşe’yle ilgili olarak belirir:

“Nedense Çakıcı’nın gözleri de kendisini takip etmekten vazgeçmemişti. Fakat efeliğin şanından olmayan kadına yan gözle bakmak düşüncesi, bu gözlere zorlukla mihverini tebdil ettirtebilmişti.” (Ali,2007: 40)

Genç sevdalıların fiziksel yakınlaşması önce Ayşe’nin isteğiyle olur. Çakıcı’nın ellerini tutan Ayşe’dir.

Bir müddet ikisi de birbirlerine bakiştılar. Söylemeye utanan dudakları titrerken, bu bakan gözler, neler neler anlatıyordu. Gayri ihtiyari, tabii bir sevk ile dudaklar birbirine yapışmak üzere idi. Hatta genç efe, birdenbire kendisini toplamamış olsaydı, bu dudaklar çoktan birbirlerine yapışacak ve bir daha ayrılmak istemeyeceklerdi.

Fakat efelik şanı, nikâh kıyılmayan bir kıza bunu nasıl yapabilirdi!
- Ayşe, dedi. Allah sağlık verirse nikâhımızdan sonra... (Ali,2007:

47)

Hikâyenin başka bir yerinde Çakıcı’nın silah arkadaşı Deli Mehmet beğendiği bir kıza kaçırarak ister. Bu ne Çakıcı’nın adaletine ne de efeliğine yakışacaktır. Deli Mehmet’in sonu Çakıcı’nın kurşunlarıyla olur.

Hikâyelerin tamamı göz önünde bulundurulacak olursa yoksulluk kaynaklı problemlerin hiçbirinin çözülmediği görülür. Hikâyelerin sonunda kadınlar ya ölürlere ya da kendilerini çok güç koşullar içinde bulurlar. “Kazlar” hikâyesinde Dudu hapse düşer, hapisten çıktığında kocasının öldüğünü öğrenir. Henüz çok genç olan Dudu dört yaşındaki oğluyla dul kalmıştır. “Çakıcı’nın İlk Kurşunu”nda ise Ayşe beş çocuğuyla dul kalır. “Cankurtaran” hikâyesinin sonunda Asiye kan kaybından, “Sulfata” hikâyesinde Aliye sıtmadan ölür. “Sıcak Su” hikâyesinde Emine tecavüze uğrar, ardından kaybolur.

4.2.2.1.2. Kız Çocukları

Sabahattin Ali’nin kız çocuklarından bahsettiği üç hikâyesi de (Hanende Melek, Isıtmak İçin, Selam) “Yeni Dünya” adlı kitabında yer alır.

Ender Kâmil Boyacı (1982: 20) Sabahattin Ali’nin çocuk tiplerini 1930-40 yılları arasında yaşadıklarına dayanarak oluşturduğunu söyledikten sonra bu çocukların hâlâ Türkiye’de var olduklarını, yaşam koşullarının değişmediğini vurgular. Bu üç hikâyeye bakıldığında çocukların ortak noktalarının yoksulluk olduğu görülür. Ramazan Korkmaz (1997:199) kız çocuklarının acıma temini etkili kılmak için kullanıldığını söyler ve bununla ilgili bir tespitte bulunur. “Ama onlara ait olaylar, yine karşımıza sosyo-kültürel problemleri çıkarıyor; sosyal adaletsizlik, sosyal güvence, kültürel boşluk ve eğitim problemleri... vb.”

Toplumsal koşulların, eğitimsizliğin, sosyal güvence yetersizliğinin bir sonucu olarak acı çeker çocuklar, özellikle de kız çocukları... Onlar okuyucuda merhamet duygusu uyandırır.

Bu üç hikâyede “baba” kavramının yokluğu dikkat çekici bir şekilde ortaya konulmuştur. “Isıtmak İçin” hikâyesinde baba yoktur, hiç söz edilmez. Belki de onun yokluğundan kaynaklanan bir eksiklik vardır. Küçük kızın annesinin sığınacağı, yardım isteyeceği kimse yoktur. “Selam” adlı hikâyede baba çocuklarını bırakır,

başka bir kadına kaçar. “Hanende Melek”te ise küçük kızın önünde ona babalık yapamayacak sefil ve sarhoş bir baba vardır. Üç hikâyede de kız çocukları yaklaşık 8 – 10 yaşlarındadır.

“Isıtmak İçin” hikâyesi acıma teminin en yoğun şekilde verildiği hikâyedir. Yatalak hasta olan küçük kız açlıktan ve soğuktan ölür. Ağlayarak annesinden medet umar; ama annesinin elinden gelen tek şey ona sarılarak ısınmasını sağlamaktır.

“Hanende Melek” hikâyesindeki kız, sarhoş babasını çekerek eve götürmeye çalışır vaziyette anlatılmıştır. Hüseyin Avni’nin en küçük kızıdır. Kavganın olduğu bir evde zaman zaman annesinden de dayak yiyerek büyümektedir. Hikâyenin kahramanı Melek’te acıma duygusu uyandırır. Öykünün sonunda Melek sürekli ağlayan bu kızı kucaklamaktan ve öpmekten kendini alıkoyamaz.

Belki aralarında en iyi durumda olan “Selam” hikâyesinde Berber Yusuf’un büyük kızı Feride’dir. O da boynu büküktür, ama onlara bakan biri vardır. Yusuf’un berber arkadaşı onun çocuklarının rızkının boynuna borç olduğunu düşünür. Feride her gelişinde ona bir miktar para verir.

Genç cumhuriyetin yoksul Anadolu’sunu anlatan Sabahattin Ali, kız çocuklarının gerçeğini bu hikâyelerle gözler önüne serer. Küçük bir çocukken ölen veya geleceği belirsiz, boynu bükük çocukları...

4.2.2.1.3. Düşmüş Kadınlar

Mustafa Kutlu’nun da (t.y.: 123,124) belirttiği gibi 1935’ten sonra Sabahattin Ali’nin hikâyeleri “toplumsal eleştiriye yönelmiş, Anadolu’yu konu edinenler içerisinde öncü olarak problemleri çözümlenmekten ziyade problemleri işaret edici olmuş, yazdığı eserlerle bu alanda çığır açıcı sayılmıştır.”

İşte Sabahattin Ali’nin hikâyelerinde işaret ettiği problemlerden biri ‘Düşmüş kadınlar’ dır. ‘Düşmüş kadınlar’ ı konu edindiği hikâyelerinde bir yandan onlara

merhamet ve sevgiyle yaklaşırken; diğer yandan erkeğin, toplumun ve dejenere olmuş kurumların onlara bakışını ortaya koymaktadır. Sabahattin Ali bunu yaparken Mustafa Kutlu'nun da (t.y.: 123,124) işaret ettiği gibi, ortaya koyduğu problemin çözümünü sunmaz; yalnızca soruna dair gerçekleri gözler önüne sermekle yetinir.

Füruzan (1973: 164) “(hanende melek) yeniden okunurken” adlı makalesinde Sabahattin Ali'nin şarkıcıları, dansözleri, oturak alemlerinin kadınlarını sevgi ve dostlukla çizdiğini söyler. Devamında Sabahattin Ali'nin bu kadınları nasıl ele aldığına dikkat çeker.

Anadolu'nun ayrımsız coğrafyalı yollarında dağılıp giden trenlerin üçüncü mevkilerinde, engebeli patikaların sarsıntılı darlıklarından, en bozuk araçlarla yol alan, birden bir yerde iniverip geçici zamanlar içinde beliren bu kadınların, iç dünyalarındaki cevheri araştırır. Saçları kimi ondüleli, kimi belikli, yaşları ya çok küçük ya belirsiz bir ortalama yılda kalmış bu çilekeş kadınları birçok hikâyesinde başarıyla konu edilir. Kapanık boz kımıltısız kasabalarda, تنها köylerde kahve, oda bozuntusu yerlerde şarkı söyleyen ya da oyun oynayan görüntüleri, oraların erkeklerinin sönük, yoksul dünyalarını serüven, aşk düşleriyle doldurur. Bastırılmış duyguların patlamasına yol açar. Küçücük noktalara serpiştirilmiş bu insanlar, acıklı hatta gülünç olan hayatlarını o onmaz bilmezliğin kolay sabıyla sürdürürler.

Sabahattin Ali 63 hikâyesinden 12'sinde düşmüş kadınlara yer vermiş, bazı hikâyelerinde de bu kadınlara sadece değinmekle yetinmiştir.

“Kucağında taşıdığı aç çocuğu yaşatmak için sarhoşların arkasında koşan kadınları; ve karnında taşıdığı günahsız çocuğu öldürmek için hekimlerin cebine beyaz alevli inci salkımları koyan kadınları gördü.” (Ali, 2010d : 29)

“Öksürüklü sıska bir kız, parçalanmış mantar ayakkabılarını tozlu tahtalara vurup boyalı saçlarını uçurarak aklınca Lakonga yapıyor, arkasından kırk yaşlarında altın dişli bir orospu eskisi Sepetçiöğlü oyununu kepaze ediyor...” (Sabahattin Ali, 2010e :57)

Sabahattin Ali düşmüş kadınları anlattığı 12 hikâyesinden 8'inde (“Sarhoş”, “Gramafon Avrat”, “Arap Hayri”, “Mehtaplı Bir Gece”, “Köstence Güzellik

Kraliçesi”, “Hanende Melek”, “Yeni Dünya”, “Çilli”) bu kadınlara önemli bir rol vermiştir. “Komik-i Şehir” hikâyesinde ise son bölümde kadın karakterin düşürülmüş olduğunu öğreniriz. Öykünün başında Viktor, tiyatro kumpanyasında oynayan Rahmi’ye âşık bir kadındır. Çömlekçizadeler tarafından dağa kaldırılır, ardından kaymakam tarafından umumhaneye düşürülür.

Yukarıdakilerden farklı olarak düşündüğümüz diğer üç hikâye “Bir Delikanlının Hikâyesi” (Değirmen), “Bir Mesleğin Başlangıcı” (Yeni Dünya) ve “Selam” (Yeni Dünya) dır.

‘Bir Delikanlının Hikâyesi’ diğer öykülerin tamamından farklı özellikler taşıdığı için ayrı ele alınacaktır. “Bir Mesleğin Başlangıcı” öyküsü ise genel olarak düşmüş kadınların durumlarını ortaya koymuş olması bakımından ve anlatılan olay bir kadın kahramanın etrafında geçmediği için diğerlerinden ayrılır. Bu öyküde ‘meslek’ diye bahsi geçen kabadayılıkla kadınların kaldırılması ve oturak âlemlerinde oynatılmasıdır. Hikâyede Koca Recep’in bu mesleğe nasıl başladığı anlatılır. “Selam” adlı hikâyede ise kadın kahraman olayın şekillenmesi bakımından önemlidir; ancak ondan çok az söz edilmiştir.

Sabahattin Ali ‘düşmüş kadınlar’ı ele aldığı hikâyelerinde diğer öykülerinde de olduğu gibi kendi hayatı öyküsünden, gözlemlerinden ve duyduklarından hareket etmiştir.

‘Yeni Dünya’ adlı öyküsü için Sevgül Sönmez (2009: 445) şunları söyler:

Sabahattin Ali ve Muvaffak Şeref Ankara yakınlarındaki köylere gider, oralarda tanıştıkları kişilerle uzun uzun sohbet ederlermiş. Komünistlik propagandası yapmaktan tutuklanan ve hapishaneden çıktıktan sonra da şehirden uzak bir yaşan sürdürmeyi tercih ettiği için Dikmen Deresi’nde kendi yaptığı kulübede yaşayan Hancı Yusuf’la bu gezilerden birinde tanışmışlar. Sabahattin Ali “Yeni Dünya” da anlattığı düğün alayını yine Muvaffak Şeref’le bu köyde görmüş ve öyküsünde de Muvaffak Şeref’in bu gezilerdeki kıyafetiyle alay ederek onu, ‘Köye gelirken uzun bir seyahate çıkıyormuş gibi ayaklarına çizme, başına spor kasket ve gözlerine siyah gözlük geçiren efendi’ diye betimlemiştir.

Sabahattin Ali'nin eski bir öğrencisi 1947'lerde bir barda masasına konsomatris olarak oturur. Sabahattin Ali'nin "Çilli" adlı öyküsü bu kızın hikâyesinden yola çıkılarak yazılmıştır. (İleri, 1969:53)

Pertev Naili Boratav (1979: 285) bir makalesinde "Arap Hayri" hikâyesinin konusunu Sabahattin Ali'ye kendisinin verdiğini söyler. "Arap Hayri'nin tiyatrocularla, kasabada dillere destan olan bir macerası geçmişti, ama hikâyede sözü edilen tiyatro kumpanyasının Beyşehir'de oyunlar verdiği sırada Sabahattin orada değildi. Olayı Sabahattin'e Beyşehir'de bulunduğu sırada ben anlattım. Gerçekte olay, Sabahattin'in hikâyede süsleyip püsleyip geliştirdiği gibi 'melodramatik-romantik' bir aşk macerası değil, çok basit, komik bir olaydır."

Sabahattin Ali, Ayşe Sıtkı İlhan'a Sinop'tan yazdığı 6 Temmuz 1933 tarihli mektubunda Yozgat'ta öğretmenlik yaparken gittiği bir kahvedeki saz heyetinden bahseder. Heyetin hanendesinin Melek isminde bir kız olduğunu söyler. (Sönmez, 2009 : 498) Sabahattin Ali'nin bu mektubunda "Hanende Melek" öyküsünün kaynağına işaret ettiği düşünülebilir.

Sabahattin Ali oyuncu ve şarkıcı kadınlara âşık olmayı "Sarhoş", "Komik-i Şehir", "Arap Hayri", "Gramofon Avrat", "Hanende Melek" ve "Selam" öykülerinde anlatmıştır. "Komik-i Şehir", "Arap Hayri", "Selam" ve "Gramofon Avrat" öykülerinde temiz bir sevgi anlatılırken; "Sarhoş" ve "Hanende Melek" öykülerinde erkeğin şehvet duygusu ön plandadır.

"Komik-i Şehir" hikâyesinde aynı tiyatro kumpanyasında çalışan Rahmi ile Viktor birbirlerine âşıktır. "Arap Hayri" adlı öyküde Arap Hayri, Sahir Süha'nın karısı olduğu söylenen Adalet'e âşıktır. Bu aşk tek taraflı işlenmiştir. "Selam" hikâyesi Berber Yusuf'la bir kumpanya kızının aşkını anlatır. "Gramofon Avrat" da Murat ile Gramofon Avrat'ın aşk öyküsüdür.

"Sarhoş"ta Kâmil'in şarkıcı Muhsine'ye, "Hanende Melek"te Hüseyin Avni'nin Melek'e rahatsızlık veren tensel tutkunluğu işlenmiştir.

Sabahattin Ali öykülerinde düşmüş şarkıcı ve oyuncu kadınları anlatırken evli Anadolu kadınının bu kadınlara tepkisini de ortaya koyar.

“ ‘Yeni bir tiyatro kumpanyası gelmiş!’...

Çınarlı Çeşme’de su dolduran kadınlar, testilerin üstüne oturarak, biri gitmeden biri gelen bu tiyatrolara beddua ettiler.” (Ali, 2010d: 122)

Evli kadınlar, kocalarının bu kadınlara kapılıp gitmesinden korkarlar. Nitekim “Selam” öyküsünde ailesini bırakıp bir kumpanya kadınının ardından giden Berber Yusuf’un öyküsü anlatılır.

‘Düşmüş Kadınlar’ı konu edinen hikâyelerde erkeklerin bu kadınlara bakışı gözler önüne serilir.

“Arap Hayri” adlı öyküde ‘Sanatkar Gençler’ temsil heyetini izlemeye gelen seyirciler için önemli olan, şarkılar ve oyunlar değil kadının vücududur.

“Zayıf ve ufak tefek olduğu için, güzelliğine rağmen, bu gözü ette olan seyircilere hoş görünmeyebilirdi, fakat çok güzel oyunlar oynuyor, nefis halk şarkıları söylüyordu.” (Ali, 2010f: 29)

Sabahattin Ali erkeklerin bu tutumunu “Çilli” de de vurgular. Bir bara gitmiş olan yazar erkeklerin kadınların yüzlerine dahi bakmadıklarını, yalnızca ellerinin dokunacağı çıplak bir et ve kadın kokusu aradıklarını söyler. (Ali, 2010e: 65)

Bu erkekler “Hanende Melek” öyküsünde hiçbir fırsatı kaçırmazlar.

“Hanende Melek” böyle zamanlarda küçük garson Hamdi’yi çağırarak yardımını ister, bir eliyle onun omzuna dayanıp ötekiyle eteğini tutarak ince bacaklarını aşağı uzatırdı. Bu anlar o civarda oturmuş hovarda müşteriler için mühim fırsatlardı. Baygın, fakat istek dolu gözler derhal o tarafa çevrilir, tatlı bir şey yemiş gibi pos bıyıklar alt dudakla yalanırdı.” (Ali, 2009: 15)

Yine aynı hikâyede Hüseyin Avni'nin güzel, çirkin, genç, yaşlı ayırt etmeden tüm kadınlara düşkün oluşundan söz edilir. (Ali, 2009: 18)

“Komik-i Şehir” öyküsündeki kaymakama göre tüm kadınlar orospudur. Bu kaymakam aynı öykünün sonunda kendisine ilgi göstermeyen Viktor'u geneleve düşürür. (Ali, 2010d: 122,137)

Kadının meta olması Sabahattin Ali'nin düşmüş kadınları ele aldığı öykülerin tamamında söz konusu edilmiştir. Bu, “Bir Mesleğin Başlangıcı” öyküsünde ‘karı bulmak’ ifadesiyle belirginleşirken, diğer öykülerde kadınların sarhoş kucaklarında yer alması, şarkıcılık ya da oyunculuk yetmediği zaman bedenlerini satmaları şeklinde kendini gösterir. “Mehtaplı Bir Gece” ve “Hanende Melek” adlı öykülerde kadın içinde bulunduğu şartların zorluğundan bedenini kendisi satar. “Yeni Dünya”, “Gramofon Avrat”, “Selam” ve “Bir Mesleğin Başlangıcı” öykülerinde kadınlar düşünler ve oturak âlemlerinde oynatılır. “Gramofon Avrat” öyküsünde âlemlere kadın bulan kişi Azime adlı bir kadındır. “Çilli” ve “Köstence Güzellik Kraliçesi” öykülerindeki kahramanlar bara düşmüştür. “Arap Hayri”, “Sarhoş”, “Hanende Melek” ve “Komik-i Şehir” öykülerindeki kadınlar şarkıcı ve tiyatro oyuncusu iken batağın içersine düşmüştür.

Sabahattin Ali “Bir Mesleğin Başlangıcı” ve “Komik-i Şehir” öykülerinde kadınların zorla dağa kaldırılması konusunu işlemiştir. “Bir Mesleğin Başlangıcı”nda Koca Recep kadınları nasıl kaçırdığını şöyle anlatır:

“Zorlu bir efenin yanındaki avradı sürüyüp almak için hep beraber gider lüzum olursa tabancaya, bıçağa sarılır, evvel Allah boş dönmezdik. Sonraları namımız öyle bir yayıldı ki, hangi avradın kapısına dayansam gelmem demez oldu.” (Ali, 2009: 73)

“Komik-i Şehir” öyküsünde Viktor adındaki kumpanya oyuncusu Çömllekçizadeler tarafından dağa kaldırılır. (Ali, 2010d: 127)

“Sarhoş”, “Hanende Melek”, “Gramofon Avrat” ve “Selam” öykülerinde erkeklerin şarkıcı, oyuncu kadınlara kapılmaları nedeniyle ailelerinin düştüğü durumlar anlatılır. “Sarhoş” adlı öyküde Kanuni Kâmil’le karısı kavga ederler. Pencereden “Gelme!...” diye bağırın kadın içeri girmek isterken çerçeve kadının başına düşer ve orada ölür. İki yaşındaki çocukları öksüz kalır. (Ali, 2010d: 105-106)

“Hanende Melek” öyküsünde Hüseyin Avni’nin karısının ve kızının içinde bulunduğu perişan durum anlatılır. Hüseyin Avni’nin tek düşündüğü Melek’tir. Çoğu kez eve uğramaz. Evdekiler aç ve merak içindedir. Üstelik Hüseyin Avni Melek’e vermek için karısının bileziklerini de almıştır. Karısının “Demek şimdiki de sensin ha?” cümlesinde Hüseyin Avni’nin hayatında daha önce başta kadınların da olduğu anlaşılır. (Ali, 2010d: 104-106)

“Gramofon Avrat” adlı öyküde bu kadın uğruna evini barkını harcayanlardan bahsedilir.

“Uğruna evini barkını harcayanları bile ikinci görüşünde tanımamazlıktan geliyor, daha doğrusu sahiden tanımıyordu.” (Ali, 2010f: 23)

“Selam” hikâyesinde Berber Yusuf karısı ve üç çocuğunu bir kumpanya kadını uğruna terk eder.

Düşmüş kadınlara toplumun ve erkeklerin bakışına ek olarak bazı kurumların da benzer davranış içinde bulunduğu görülmektedir.

“Düşkün hayat kadınlarını kötü ve çıkmaz bir yola iten sebeplerin başında; toplumun ve topluma ait dejenere kurumların, insanı anlamaktan ziyade sorgulayan, dışlayıcı ve göstermelik tavırları gelmektedir.” (Bezirci, 1987: 195)

Sabahattin Ali'nin "Komik-i Şehir" öyküsünde bu kurumların kadını içine düşürdüğü durum anlatılır. Öyküde kaymakam, kaçırılan Victor için takip kararı çıkartmaz. Bunun ardında birtakım çıkarlar vardır.

"İyi ki candarma kumandanına sordum... Çömlekçizadelerle uğraşıp dertsiz başıma dert mi açacaktım?" diye söyledi." (Ali, 2010b: 131)

Victor'u Rahmi bulur. Kaymakam bu kez Victor'u odasına çağırır, ona uygunsuz hareketlerde bulunur. Victor buna karşılık vermez, üstelik kaymakama tokat atar. Bunun üzerine kaymakam içinde bulunduğu konumu kullanır. Victor'u geneleve düşürür.

" 'Bu kadını al..' dedi. 'Fahişelik yapıyormuş, Çömlekçizadelerle dağa falan kaçmış, evvela hükümet doktoruna, sonra da umumhaneye götürürsünüz...' " (Ali, 2010d: 135) Hikâyenin sonunda Victor vereme yakalanır.

Sabahattin Ali erkeklerin kadınlara ilgisizliği, ihmali nedeniyle kadınların düşmesini "Köstence Güzellik Kraliçesi" ve "Çilli" hikâyelerinde işler. "Köstence Güzellik Kraliçesi"nde Gravila şöyle diyecektir:

"Ona evlenmeyi vaat etmiştim, fakat bunu aileme açmama ihtimal yoktu. Bir mağazada satıcı olan ve sonra güzellik kraliçeliği gibi, burjuva muhitlerin aforozuna kafi bir sıfatı üzerinde taşıyan bir kızın lafını evde ağzıma almak bile tehlikeli olurdu." (Ali, 2010f: 155)

Gravila Bükreş'e gider. Söz vermesine rağmen Marina'ya dönmez. Bir süre sonra Köstence' ye gittiğinde sevdiği kıızı barda sarhoş erkeklerin arasında görür.

"Çilli" küçük yaşta evlendirilen Nigar'ın öyküsüdür. Bu hikâyede Nigar on beş yaşında iken babası tarafından kırk beş yaşında biriyle evlendirilmiştir. Kocasının sarhoşluğu ve kıskançlığı nedeniyle evden ayrılır. Baba evine de dönemediği için bara düşer. (Ali, 2010e: 68) Sabahattin Ali'nin bu öyküsünden yola

çıkarak erken yaşta evlendirilen kızların sonunun iyi olmayacağı sonucuna varılabilir.

Nigar çocukluk arkadaşıyla konuştuğu için dayak yemiştir. Nigar kocasını terkedince Kemal onu sahiplenmez. Tek başına kalan Nigar İzmir'e gider. Orada bir bara düşer. Altı ay sonra Kemal'le tesadüfen karşılaşan Nigar ona yine kanar. Bir süre birlikte birlikte yaşarlar; ancak Kemal, Nigar'ın hamile olduğunu öğrenince bebeği istemez, nikâh sözünü de unuttur. Nigar Kemal'den ayrılır ve tekrar bir barda çalışmaya başlar. (Ali, 2010e: 63-69)

Erkeklerin bencilliklerine, duyarsızlıklarına, gerçek sevgiye uzak oluşlarına karşı kadınların fedakârlığı, iyiliği yalnızca "Çilli" değil, "Hanende Melek" ve "Köstence Güzellik Kraliçesi" adlı öykülerde de işlenmiştir. Nüket Esen (1998: 6) bu hikâyelere "Gramofon Avrat"ı da ekler.

" 'Gramofon Avrat' ve 'Köstence Güzellik Kraliçesi'nde anlatılan kadın erkek ilişkilerinde gerçekten âşık olanın, sevmeyi bilen kadının olduğu görülür. Sevdiğine bağlılık ve onun için fedakârlık yapmak hep kadınların benliklerinde vardır. Başta 'Çilli' de olmak üzere bu hikâyelerdeki erkekler çıkarıcı, bencil ve kadınlara karşı tamamen duyarsız varlıklardır."

"Gramofon Avrat" hikâyesini bunlardan ayrı tutmak gerekir. Bu hikâyede dile dökülmemiş bir aşk vardır. Murat sevdiği kadını kurtarabilmek için tereddüt etmez. Gramofon Avrat'ı adamların elinden alabilmek için ateş açtığı sırada bir kişi ölmüştür. Murat on iki buçuk yıl hapis cezası alır. Gramofon Avrat bundan sonra yalnızca Murat'a bakabilmek için çalışır. (Ali, 2010f: 22-25) Bu hikâyede fedakârlık karşılıklıdır.

Sabahattin Ali kadın erkek karşıtlığını "Çilli" de net bir şekilde ortaya koymuştur.

"Okumuş yazmış olanla kara cahili, kibar terbiye görmüş olanla ömrünü ekmek parası ardında ve denizde harcarken terbiye vakti kalmamış olanı, iyi ile kötüyü aynı hale, aynı tek biçime sokan sarhoşluğun o ilerlemiş haddi, bütün erkeklerin suratında yılışık, şehvetli, ama tamamen ruhsuz bir maske halinde sırtıyordu. Sarhoş olsun olmasın bütün kadınların

yüzlerinde, hareketlerinde ise : ‘Aman Yarabbi, ne zaman bitecek!’ diye bir ifade vardı; ve bununla bu geceyi değil, bu hayatlarını da değil, her şeyi, ama her şeyi kastettikleri besbelli idi.” (Ali, 2010e: 64)

Sabahattin Ali öykülerinden herhangi birinde kadınların çocuklarını doyurabilmek için düşmüş olduğunu hikâye etmese de “Kurtarılamayan Şaheser” öyküsünde bu kadınlardan bahseder. Bu hikâyede genç şair pek çok yer dolaşır, çok şey görür. Gördüklerinden biri de “Kucağında taşıdığı aç çocuğu yaşatmak için sarhoşların arkasından koşan kadınlar” dır. (Ali, 2010b: 29)

Sabahattin Ali’nin düşmüş kadınlarla ilgili hikâyelerinden “Köstence Güzellik Kraliçesi”nde aşk teması yoğun bir şekilde işlenmiştir. “Selam” adlı hikâyede aşkı uğruna tüm yaşamını değiştiren Berber Yusuf anlatılır. “Gramofon Avrat” ile “Arap Hayri” öykülerinde ise konuşulmamış, dile getirilmemiş aşklar vardır. “Arap Hayri” öyküsünde Hayri Adalet’e tutkundur. Bu karşılıksız bir aşktır. Öykünün sonunda Arap Hayri Adalet’i bu hayattan kurtarmak ve sevdiğine kavuşabilmek için uyuyan Adalet’i kucağına alır ve kendini suya bırakır. Ölümle sevdiğine kavuşma, düşmüş kadınlarla ilgili öykülerinin içinde yalnızca bu hikâyede işlenmiştir. (Ali, 2010f: 26-32)

“Gramofon Avrat” öyküsünde ise arabacı Murat ile oturak âlemlerine oyuna gönderilen Gramofon Avrat’ın aşkı vardır. Hiçbir sözcükte ifadesini bulmayan bu aşk bir bakışla Murat’a adam öldürtür.

“Birkaç kişi kadını kucaklayıp bağ evine sokmaya çalışıyorlardı. Kadın Murat’ı görünce ellerini ona doğru uzattı ve ilk defa olarak ona, hem de çok şeyler söyleyen gözlerle, baktı. Murat yavaşça ceketinin cebinden iri nagantını çıkararak oradakilere doğru sıktı, onlar, nereden geldiğini anlayamadıkları bu ateşten şaşırarak sırada çabucak kadını yakalayıp dışarı fırladı ve arabaya atlayarak şehrin aksi tarafına, dağlara doğru sürdü.” (Ali, 2010f: 24)

Bir kişi öldüğü için Murat on iki buçuk yıl hapis yer. Gramofon Avrat önce yaşlıca birinin yanına kapatma girer, ardından geneleve düşer. Kazandığı paralarla hapisanedeki Murat’a bakar.

Sabahattin Ali'nin aşk temasını işlediği öykülerinde âşık kadın, kahramanı ister geç kız ister düşmüş bir kadın olsun, onurludur. Derin ve temiz bir sevgisi vardır. “Köstence Güzellik Kraliçesi”nde Marina ve Gravile birbirlerine âşıktır. Gravile'nin Marina'dan uzaklaşması ve ona ilgisiz kalışı üzerine Marina Köstence'den ayrılır. Bir gün bir müzikholde karşılaşırlar. Marina sarhoşların masasındadır. Gravile, Marina'ya tekrar âşık olurken Marina kalbini kapamıştır. Asım Bezirci (1987: 196) Marina için “Sabahattin Ali'nin diğer olumlu kadın kahramanları gibi suskun, mağrur, fakat sevecen ve dost bir tiptir.” der. Marina hâlâ âşıktır, ancak yapılanı da bir türlü affedemez. Gravile şunları söyler:

“Onun beni sevdiğini, hâlâ beni sevdiğini, benden başkasını hala sevmeyeceğini bilmek... Fakat bir kere olan şey, artık unutamadığını, sırf bunun için yaşamının ikimiz için de dünyanın en dayanılmaz işkencesi olduğunu düşünmek...” (Ali, 2010f: 157)

Marina, Gravile'yle ilgilenir, şefkatlidir ancak onuruna öyle düşkündür ki aralarına hep bir mesafe koyar.

“Selam” adlı hikâyede Berber Yusuf bir kumpanya kızına âşıktır. Sevdiği kızın kendisini unuttuğunu düşünüp ailesine dönmüştür. Bir süre sonra kız, Berber Yusuf'a biri aracılığıyla selam gönderir. Yusuf aynı gün ailesini terk eder ve kıza bulmaya gider. Tek bir selam Yusuf'un sevdiği kızın peşinden gitmesine yetmiştir.

Sabahattin Ali'nin düşmüş kadınları anlattığı hikâyelerinin tamamında bu kadınları acınası durumları gözler önüne serilir. “Yeni Dünya” adlı öyküde Yeni Dünya bir gelin evindedir. Sıska ve hasta olmasına rağmen oynamak zorundadır. Çünkü ekmeğini bu şekilde kazanır.

‘Oğlan tarafı da amma karı bulmuş ha!’ dedirtmemek lazımdı. Bu ‘zanaata’ girmiş birisi için bundan daha büyük bir ayıp olamazdı.

Fakat öksürükler bırakmıyordu. Tam kendini davula uydurup döneceği, yahut kaşıkları hünerle şıkırdatacağı sırada boğazına bir gıcık gelip dayanıyor, onu boğacak gibi oluyordu. (Ali, 2009: 90)

Hikâyenin sonunda Yeni Dünya bir ihtiyarın evine yerleştirilir. Sabah öldüğü fark edilir. Kafası tahtalara vura vura bir at arabasında taşınır.

‘Bir Mesleğin Başlangıcı’ adlı öyküde oturak âlemlerindeki kadınların görünümünü şöyle tasvir edilir:

Yaşlı ve harap çehreleri, gümüş mecideye büyüklüğünde kırmızı damgalı yanakları, rastıklı çatık kaşları, katmer katmer buruşuk boyunları ile zavallı bir manzara arz ediyorlardı.” (Ali, 2009: 71)

“Mehtaplı Bir Gece” hikâyesindeki sokak kadının yüzünün ve giysilerinin hali içler acısıdır.

“Komik-i Şehir”de Victor’un başına gelmeyen kalmaz. Dağa kaçırıldıktan sonra geneleve düşürülür ve ardından vereme yakalanır.

“Bir Delikanlının Hikâyesi”nde yaklaşık on altı yaşındaki bir kızın gece vakti bir gencin evine gitmesinin ardından ağlaması ve içine düştüğü durum yürek burkar.

Her hikâyede bu ve buna benzer durumlarla karşılaşılır.

Sabahattin Ali, düşmüş kadınları konu edindiği hikâyelerindeki karakterler vasıtasıyla bu kadınlara birtakım özellikler bahşetmiştir. Onun öykülerine bakarak bu kadınların ortak özelliklerini ortaya koymak mümkündür.

“Sabahattin Ali’nin hikâyelerinde düşkün hayat kadınları diye sınıflandırabileceğimiz tipler, insanlık yönü en kuvvetli, en duyarlı kimselerdir. Kendi güçlerini aşan sosyal ve toplumsal şartların düşürdüğü bu kadınlar, daima insan kalabilmenin onurunu taşırlar. Hayat, onlar için fazla ciddiye alınacak bir değer değildir; önemli olan, insan ilişkilerindeki çıkarsız, art niyetsiz ve hesapsız davranışlardır. (Bezirci, 1987: 193)

“Yeni Dünya”, “Köstence Kraliçesi“ ve “Çilli“ öykülerinde düşmüş kadınların içinde buldukları hayattan bıkkınlıkları ortaya konulur. “Yeni Dünya“ adlı öyküde Yeni Dünya oynamaya kalktığında “etrafındakilere küfretmeye

hazırlanır gibi' dir. (Ali, 2009: 80) “ Köstence Güzellik Kraliçesi “ nde bardaki kadımlar öyle anlatılır:

“Bu kadımlar, yüzlerinde bir bıkkınlık ve ur kl k ifadesi taşıyarak, ayaklarına basan bu bir gecelik hovardalara gülümsüyorlardı.” (Ali, 2010f: 150)

“illi” adlı öyküde ise bıkkınlık ifadesi bu kadımların yüzlerine ve hareketlerine sinmiştir.(Ali, 2010e: 64)

Sabahattin Ali'nin düşmüş kadımları merhametlidir. Kendilerinden daha kötü durumda olanlara acır ve karşılıksız yardımda bulunurlar. “Mehtaplı Bir Gece” adlı öyküde kadın, hasta ve a olduğunu anladığı adamı evine alır, ona ılık şekerli su hazırlar, bunu adama yavaş yavaş iirir. Hayatında ilk kez g rd ğu bir adam için ağlar. (Ali, 2010f: 146-147)

“Arap Hayri“  yk s nde Adalet'in kendisini karşılıksız seven Hayri'ye karşı duyguları öyle anlatılır:

“Bu çok pişmiş ve ruhu muhakkak ki çok kazanmış kadında zavallı Hayri'ye karşı adeta acımaya benzer hisler belirtmiştir. Ona bir şey sipariş ederken sesine okşamak isteyen tonlar karşıyordu. Hayri'nin gözleri kadının yüzüne, binlerce defa onun uğruna  lebilecek bir bağlılıkla dikilirken, Adalet tatlı bir gülümseme ile çocuğa isteyebileceği şeylerin hepsini birden vermiş oluyordu. (Ali, 2010f: 30)

“Gramofon Avrat“ adlı öyküdeki kadın kendisi için hiç düşünmeden adam öldüren Murat'ı unutmaz, genelevden kazandığı paralarla Murat'a bakar. (Ali, 2010f: 25)

“Hanende Melek“  yk s nde Melek kendisini rahatsız eden Hüseyin Avni'nin ailesine tüm saflığı ve merhametiyle yaklaşır.  nce Hüseyin Avni'nin kendisine hediye ettiği küpe ve bilezikleri, ardından yanındaki parasını hiç düşünmeden onlara verir. (Ali, 2009: 23)

Bu kadımlar aynı zamanda onurlarına düşkündürler.

“Çilli” adlı öyküde Kemal, Nigar’dan olan çocuğunu istemez. Nigar ise çocuğunu babasız büyütmeye kararlıdır.

“‘Ne münasebet?’ dedi. ‘Çocuğunu istemeyene ne diye haber verecektmişim? Onu ben doğurdum, ben büyüteceğim. Haberi bile olmayacak budalanın.’” (Ali, 2010e: 69)

“Komik-i Şehir” öyküsünde Victor bir kumpanya oyuncusudur. Victor’un kaçırılmasından sonra kaymakam onu odasına çağırır. Bir müddet konuştuğundan sonra Victor’u kucaklayıp kanepeye götürmek ister. Victor kendisini kurtarır, kaymakama bir tokat atar. Bu tokat, onun onuruna ne kadar düşkün olduğunu açık bir şekilde gösterir. (Ali, 2010d: 134)

“Gramofon Avrat” , “Arap Hayri” ve “Bir Mesleğin Başlangıcı” adlı öykülerdeki kadınların sesleri çok güzeldir, her havadan okuyabilirler ve çok güzel dans ederler.

Gramofon Avrat yirmili yaşlarında olmasına rağmen kendisinden olgun kadınlardan daha güzel oynar. En zor türküleri bilir, en kıvrak şarkıları kolayca söyler. (Ali, 2010f: 22-23)

“Arap Hayri” hikâyesindeki Adalet adındaki kadından ise şöyle söz edilir:

“...çok güzel oyunlar oynuyor, nefis halk şarkıları söylüyordu. Bu aktris Adalet, ayaklarının ve ellerinin hareketine köy oyunlarının güzelliğini ve sadeliğini, oturarak oyunlarının sarhoş edici kıvrıntılarını koymasını bilmişti.” (Ali, 2010f: 29)

“Bir Mesleğin Başlangıcı” öyküsünde halkbilim araştırması yapan bir kişi düğün ve eğlencelerde söylenen şarkıları derleyebilmek için oturak kadınları bulan Koca Recep’i arar. Koca Recep sesi güzel ve çok şarkı bilen kadınlar getirir. Bu kadınların bilmedikleri hava yoktur.(Ali, 2009: 71,72)

“Köstence Güzellik Kraliçesi”ndeki Marina Romanyalı bir kadındır ve hikâye Berlin’de geçer.

Sabahattin Ali yabancı asıllı bir kadını da bu hikâyelerine dahil ederek hangi ulustan olursa olsun, nerede yaşarsa yaşasın kadınların benzer yaşamları paylaştıklarını, aynı zorlukları yaşadıklarını vurgulamak istemiş olabilir.

Sabahattin Ali “Bir Delikanlının Hikâyesi”ni bir kahraman anlatıcının ağzından hikâye eder. Bu hikâyede kadını farklı bir yönüyle ele alır. Sabahattin Ali bazı öykülerinde erkeğin kadın için yaptığı fiziki şeyleri anlatırken bu öyküde kadının erkek üzerinde duygusal açıdan etkisini anlatmıştır.

Ramazan Korkmaz (1997: 98) bu hikâyeyi Sabahattin Ali’nin aşk ve kadınlar hakkındaki fikirleriyle ilgi kurarak ele alır. “Sabahattin Ali’nin kadınlar hakkındaki bu düşünceleri ‘Bir Delikanlının Hikâyesi’nde dile getirilir.” der. Buna hikâyeden alıntılar ekler. Mustafa Kutlu (t.y.:88) ise ‘Bir Delikanlının Hikâyesi’ni samimiyetle ilişkilendirerek değerlendirir. “Samimiyet bahsine girmişken Sabahattin Ali’nin ‘aşk’ hakkında düşündüklerini ve onu aşk anlayışını vermeden geçemiyoruz.” diyerek “Bir Delikanlının Hikâyesi”nden alıntılar yapar.

Bu hikâyedeki bazı cümleler ile yazarın mektupları arasında ilgi kurulabilir görünse de kabul edilir ki bir hikâye tamamıyla yazarın özel hayatını yansıtmaz.

“Bir Delikanlının Hikâyesi”nin ilk sayfalarında yazar anlatıcı kadınlar hakkındaki fikirlerini söyler. Bu delikanlı kadınlarla ilgili her türlü olumsuz özelliklere sahiptir. “Böyle zamanlarımda kadınları yalnız bir tek hissimle severim, hatta anamı bile...” (Ali, 2010d: 67) cümlesini söyleyebilecek bir karaktere sahiptir. Kadınları tek bir yönüyle ele alır.

Hikâyenin okuyucuda bıraktığı ilk intiba yazarın yarattığı bu karakterin kadınlar hakkındaki fikirlerinin korkunçluğudur. Delikanlı “Gayet iyi bilirim ki, en

münevver ve zeki kadın bile, mesela bir ‘Balzac romanlarının kıymeti’ bahsini ancak yirmi dakika dinleyebilir.” (Ali, 2010d: 66) der. Öykünün devamı ise enteresandır. Delikanlı bedensel arzularını yatıştırmak için sokağa çıkıp kadın aradığında yazar onu karşısına yaklaşık on altı yaşlarında korkak ve masum bir çocuk çıkarır. Hikâyede bu kızla ilgili çok şey olmasa da bu kız delikanlının dünyasını değiştirmesi, bakış açısını farklılaştırması ve öykünün gidişatını belirlemesi açısından oldukça önemlidir. Delikanlının bu kızla karşılaşmasının ve aralarındaki konuşmaların ardından farklılaştığı görülür. Kızın masumluluğu delikanlıyı şaşırtır. Hikâyenin sonunda neredeyse kızla birlikte ağlayacaktır. Kızın delikanlı üzerindeki etkisi şu cümlede ifadesini bulur. “Hatta o akşamdan sonra uzun müddet kendimi toplayamadım, acayip bir hava içinde yaşadım.” (Ali, 2010d: 68)

Hikâyede kızın bir erkeğin evine ilk gidişinin bu delikanlıyla olup olmadığı belirtilmemiştir. Onu yaşının küçüklüğü, erkeğin hoyratlığına karşı ürkekliği, delikanlının ağır sözlerinin ardından yalnızca ağlaması, erkeğin şefkatiyle birlikte de onu bir çocuk edasıyla öpmesi anlatılmıştır.

Bu hikâyeye yazarın vurgulamak istediği kadınlar hakkında olabildiğince olumsuz düşünen bir erkeğin bile bir kadınla tanışmasıyla birlikte değişebileceği fikridir. Bunda elbette kadının gözyaşlarının ve ağlamasının da etkisi vardır.

Genel olarak bakıldığında Sabahattin Ali’nin hikâyelerinde düşmüş kadınların önemli bir yerinin olduğu görülür. Sabahattin Ali, bu kadınlara pek çok olumlu özellik atfetmiş, bu hikâyelerini bazen merhamet, bazen sevgi ve saygıyla işlemiştir. Hikâyelerinin tamamında kadınlar bu yola ya toplumsal koşullardan ya da birtakım erkeklerin acımasız davranışlarından dolayı düşmüşler, buna rağmen onurlarından hiçbir şey yitirmemişlerdir.

4.2.2.1.4. Annelik Duygusu Öne Çıkarılan Kadınlar

Sabahattin Ali’nin “Kağrı”, “Isıtmak İçin” ve “Ayran” adlı öykülerinde Anadolu kadınının yoksullukla birlikte “ana” olarak da çektiği acılar işlenmiştir.

“Isıtmak İçin” ve “Ayrın” hikâyelerinin benzer yönleri daha çoktur. Bu iki öyküde - “Ayrın” adlı hikâyede anneden az bahsedilmiş de olsa - çocuğunun/ çocuklarının karnını doyuramayan, onların ölümüne engel olamayan iki anne vardır.

“Isıtmak İçin” hikâyesindeki anne çamaşırcılık yapmaktadır. Bu hikâye Sabahattin Ali'nin Konya'dayken başından geçen bir olaydan yola çıkılarak yazılmıştır. (Boyacı, 1982: 108) “Ayrın” hikâyesinde anne evinden dört saat uzaktaki bir nahiyede hizmetçidir. Evindeki üç çocuğunun yanına haftada bir kez yiyecek götürmek için gider. Bu yiyecekler yetersiz olduğu için oğlu Hasan çalışmak zorundadır.

Tekin Sönmez (1973: 67) “sınıflı toplumlarda analık hukuku ‘Ayrın’ ve ‘Kağnı’” adlı makalesinde özel mülkiyet sisteminin yarattığı kapitalist işerliğin kadının hem fiziksel hem de cinsellik ve doğurma değerleri üzerindeki hükümdarlığından söz eder. Bunun sonucu olarak kadın çocuğundan uzakta bırakılmasının yanı sıra emeği ve cinselliğiyle de sömürülmektedir. Bu durum “Ayrın” hikâyesinde çok belirgindir. Anne çocuklarını doyurabilmek için çalışmak zorundadır, çalıştığı süre içerisinde gebe kalır, bebeğini zor şartlarda doğurur. Hikâyenin ilerleyen sayfalarında bu çocukların babalarının belirsiz olduğu anlaşılır.

“Ya anam yine günün birinde eve gelip birkaç gün yatar, inilteler içinde ve kendi kendine bir çocuk daha doğurur, beş on gün sonra onu da başıma bırakarak giderse, diyordu...” (Ali, 2009: 37)

“Isınmak İçin” hikâyesinde de anne çocuğuna yalnız bakmaktadır. Küçük kızın babası yoktur. “Ayrın” adlı hikâyeden farklı olarak bu öyküde anne ayrıntılı bir şekilde betimlenir.

On beş yirmi günde bir gelip çamaşırlarımı yıkayan yaşlıca bir kadın vardır. Yaşlılık daha ziyade görünüşündeydi. Hakikatte çok daha genç, otuz otuz beş olabilir, fakat kavrulup büzülmüş hissini veren minimini vücudu, örümcek ayakları gibi uzun, ince, sarı elleri, bir ölününkü gibi derinlere kaçmış kara gözleriyle ihtiyar, yaşı sayılamayacak kadar

ihthiyar bir insan tesiri yapıyordu. Ağzında hiç dişi yoktu. Dudakları bir torba ağzı gibi buruşuklar içindeydi. Kahverengi yeldirmesinin altından fırlayan değnek gibi iki bacak, iri ve bağları kopmuş bir çift erkek ayakkabısının içinde kayboluyordu. (Ali, 2009 : 42)

Yoksulluğu bu denli içler acısı şekilde yaşayan kadın, hikâyenin sonunda bir de evlat acısı çekecektir. Kızı gözlerinin önünde açlık ve soğuktan ölür. Kadının yapabildiği tek şey çocuğunu ısıtılmak için ona sarılmaktır. Kızının ölümünün ardından “Allah ona daha çok çektirmede... bana ne diye çektirir bilmem..” (Ali, 2009 : 48) der. Ölüm onlar için âdeta bir kurtuluştur.

“Kağnı”da da evlat acısı çeken bir anne vardır. Yalnız ve yoksuldur, kocası yoktur. Bu hikâyede altmış yaşlarında bir Anadolu kadını anlatılır. Oğlu ağanın oğlu tarafından öldürülen bu kadın, davacı olamaz, hakkını arayamaz. Arkasında duran kimse yoktur. Köyün imamı, ağası ve yaşlıları jandarmaya gitmemesi konusunda onu uyarırlar. Yaşlı kadın acısını içine gömer. Mevlût Ağa bunun karşılığında Sarı Mehmet’in anasına iki tane sütlü keçi, bir torba un ve bir kesekâğıdı şeker gönderir. Yaklaşık bir ay sonra ağanın oğluyla kavgalı olan Garip Mehmet cinayeti hükümete bildirir. Köye şehirden jandarmalar gelir. Sarı Mehmet’in anası her şeyi inkâr etse, kimseden davacı olmasa da candarmalar Mehmet’i mezardan çıkarırlar, oğlunun ölüsünü yaşlı kadına verirler. Sarı Mehmet’in anası bu ölüyü vilayete götürmeye mecbur bırakılır. Selim İleri (1969: 147) bu hikâye için “bir tarla anlaşmazlığı yüzünden oğlunu yitiren bir ananın mutsuzluğu, çağdaş tragedyasıdır” demiştir. Sarı Mehmet’in anası hem köydeki ağa tarafından hem de egemen güçlerin temsilcisi jandarma tarafından ezilir. Kimsesiz ve yaşlı olduğu için mücadele edemez. Parası olmadığı için yapabileceği bir şey yoktur. Oğlunun ölüsünü kağnyaya koyar. Bir yandan ağlar, bir yandan elinde değnekle kağnyayı yürütür. Yaşlı kadının bedeni bu fizikî şartlara dayanamayacaktır. Zaten acıdan harap olmuş kadın bir süre sonra düşer ve bir daha kalkamaz.

Bu hikâyelerde kadın bir yandan yoksullukla mücadele etmekte, diğer yandan anne olarak acı çekmektedir. Yokluk ve çaresizlikten çocuğunu kaybeden veya hakkını arayamayan kadının sonu da evladına benzeyecektir.

4.2.2.1.5. Temiz Anadolu Kızı

Sabahattin Ali'nin bu bağlamda değerlendirilmesi gereken iki öyküsü vardır. “Değirmen” ve “Hasanboğuldu”. Bu öyküler farklı zaman dilimlerinde yazılmış olmalarına rağmen (Değirmen-1929; Hasanboğuldu-1942) ortak özelliği çok olan iki aşk öyküsüdür.

“Değirmen” Sabahattin Ali'nin romantik yönünün ağır bastığı ilk dönem öykülerindedir. “Hasanboğuldu” hikâyesiyse yazarın eleştirel sosyal-gerçekçilik dönemine aittir.

Bu hikâyelerin ve kadın kahramanlarının ortak yönlerine değinmeden önce nasıl yazıldıkları üzerinde durmak gerekir. Ramazan Korkmaz ve Asım Bezirci “Değirmen” adlı hikâyenin Maksim Gorki'nin “Makar Çudra” hikâyesiyle benzerliği üzerinde durur. Hatta Ramazan Korkmaz “Değirmen”deki Atmaca karakteri için Sabahattin Ali'nin okuduğu eserlerden esinlenerek yarattığı bir kişi olduğunu söyler. Gene başka bir yerde üslup benzerliği üzerinde durur. Asım Bezirci ise Cevdet Kudret'i kaynak olarak gösterir. (Bezirci 1987; Korkmaz 1997)

1929'da yani Almanya'da bulunduğu sırada yazdığı Değirmen hikâyesi üzerinde, Gorki'nin yayınlanan ilk hikâyesi olan Makar Çudra hikâyesinin derin izleri görülmektedir: Her iki hikâyede de yaşlı bir çingene tarafından, bir şehirliye (yazarlara), özgürlüğü, başıboşluğu, gezginciliği her şeyin üstünde tutan yiğit bir Çingene delikanlısının aşkı anlatılır. Plân bakımından Makar Çudra'yı adım adım izleyen Değirmen'de, hikâye kişilerinin benzer özellikleri yanında kimi davranışlar, hatta sözler bile birbirini andırmaktadır. (Kudret; 1996: 7)

“Hasanboğuldu” öyküsü ile ilgili ise Pertev Naili Boratav'ın (1979: 258-286) ayrıntılı bir açıklaması vardır.

“Hasanboğuldu” (ilk yayımlanışı 1942)nun konusunu Sabahattin'in Edremit yöresindeki yerli anlatmalardan aldığını sanırdım yakın zamanlara kadar. Birkaç yıl önce dostum Edremitli Mustafa Göksu'dan, Hasanboğuldu'nun adını açıklayan başka bir anlatmanın varlığını öğrendim: bir Kopuk Hasan varmış; o büvetin başında düzenlenen bir içki âleminde büvetin derin sularına düşüp boğulmuş. O günden beri oraya Hasanboğuldu demişler... Türlü yerlerin (kayaların, pınarların, göllerin) adları ile ilgili

efsanelerde çeşitlenmeler olağandır. Belki, Hasanboğuldu üzerine, Sabahattin Ali'nin anlattığı aşk efsanesinden başka bir de, Mustafa Göksu'nun bana anlattığı “Kopuk Hasan” hikâyesi vardır Edremit yöresinde... Kopuk Hasan'ın ölümle sonuçlanan sarhoşluk hikâyesini, Zeytinlili Bahçıvan Hasan ile Yörük Kızı'nın aşk efsanesine Sabahattin Ali'nin dönüştürmüş olması da mümkündür, tıpkı Beyşehirli Arap Hayri'nin hikâyesinde yaptığı gibi... Edremit bölgesinde gecikmeden girişilecek bir araştırma halk geleneğinde ve Sabahattin Ali'nin yaratıcılığında ‘Hasanboğuldu’ gerçeğini kesinlikle öğrenme olanağını bize sağlayacaktır belki. Kim bilir, belki de Sabahattin'in hikâyesinde anlattığı aşk macerası ondan önce halk geleneğinde, o biçimiyle, hiç anlatılmamıştı da, “Hasanboğuldu” yazılıp yayımlandıktan sonra geçen otuz şu kadar yıl içinde sözlü geleneğe sızmış ve kökeni, kaynağı unutulmuş bir “halk efsanesi”ne dönüşmüştür; yerinde girişilecek araştırmaların bizi böyle dördüncü bir sonuca ulaştıracağı da düşünülebilir.

Her iki öyküde de yüceltilmiş ve idealize edilmiş bir aşk vardır. Alabildiğine özverili, katıksız bir aşktır bu. “Değirmen” adlı öyküde Atmaca ile değirmencinin kızının aşkı, “Hasanboğuldu”da Hasan ile Emine'nin aşkı. Her iki aşka karşılık engeller vardır. Bu engeller sevgililerin kavuşmasına mâni olur. Sabahattin Ali'nin romantik döneminde yazmış olduğu “Değirmen” öyküsünde engel değirmencinin kızının gururudur. Değirmencinin çolak kızı, Atmaca'nın evlilik isteğini reddeder. Aşkına rağmen onun gitmesini ister; çünkü Atmaca'ya her bakışında kendi noksanlığını hatırlayacaktır.

Sabahattin Ali'nin eleştirel sosyal-gerçekçilik döneminde yazmış olduğu “Hasanboğuldu” öyküsünde ise engeller toplumsaldır. Mehmet Kaplan (1986 :140) bu toplumsal engelleri şöyle açıklar: “Maddi şartlar insanlar arasında sınıf farkları yaratır ve bu farklar birleşmeye engel olur.” Emine bir yörük kızıdır, Hasan ise ovalı. Yaşam tarzları ve içinde buldukları toplumun koşulları kavuşmaya engeldir.

Asım Bezirci'nin de (1987: 155-156) konuyla ilgili tespiti aynıdır.

Aşk temi ilkin ortamın dışında platonik, romantik ve kişisel bir duygu olarak işlenmiştir. Sonradan toplumsal çevreye bağlanmış, somut ve gerçek bir olgu gibi ele alınmıştır.

Romantik dönemde de, gerçekçi dönemde de aşk çokluk engellerle karşılaşmıştır. Ya sevenler arasındaki duygusal ayrılıklar ya da toplumsal çevreden, ekonomik koşullardan gelen güçlükler aşkı kösteklemiştir.

Her iki öykünün sonu da hüznüldür. ‘Değirmen’de Atmaca sevdiğine kavuşabilmek için kolunu değirmenin çarklarından birine verir. Ramazan Korkmaz (1997: 97) bu noktada önemli olanın kavuşma değil, aşkın ispatı olduğunu söyler. “Böylece sevgisinin gücünü ispatladığını ve sevgilisi ile aralarındaki engeli aştığını sanır. Ondan ötesi, yani vuslat fazlaca önemli de değildir. Önemli olan, sevginin ve aşkın saf bir yürekteki o müthiş yaptırım gücünün dışı yansıtılmasıdır.” “Hasan boğuldu” öyküsüyle ölümle biter.

Sabahattin Ali’nin ‘aşk’ temalı öykülerine bakıldığında çoğunun mutsuz sonla bittiği görülür. Ramazan Korkmaz (1997: 98) buna neden olarak yazarın özel hayatını gösterir ve bu öykülerin sonlarının yazarın kendi şahsi mitini yansıttığını söyler. Bazı hikâyeler için bu görüşe katılmak mümkünse de “Değirmen” ve “Hasanboğuldu” öyküleri bunlardan ayrı tutulmalıdır. Bu öykülerin bitişi “Değirmen” ve “Hasanboğuldu” nun halk edebiyatından izler taşıması ile ilgilidir. Halk hikâyelerine bakıldığında (Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin) sevgililerin kavuşmasına bir engel, engelin aşılması için de öncelikle erkeklerin yaptığı fedakârlıklar dikkat çeker. “Değirmen” adlı öyküde Atmaca sevdiği kızla aralarındaki farkı ortadan kaldırmak ve ona kavuşabilmek için kolunu feda eder. “Hasanboğuldu” öyküsünde Hasan, Emine’ye kavuşamayınca ölümü seçer, Emine de onun ardından gider. “Hasanboğuldu” hikâyesinde Emine’nin ailesi Hasan’ı sınamak için Yüksekoba’ya kadar sırtında kırk okka tuz taşımasını ister. M. Kaplan (1986: 141) bu noktaya dikkat çekerek “Hasanboğuldu” öyküsünün halk hikâyeleriyle ortaklığına değinir.

Bu nevi kuvvet deneme ile ilgili anekdotlara “Dede Korkut Kitabı”nda çok rastlanır. Zaten Anadolu yörükleri, “Dede Korkut Kitabı”nda anlatılan Oğuzların devamıdır. Kadın tipleri, erkek telakkileri, hayata bakış tarzları da onlarınkini andırır. Ferhat ile Şirin hikâyesinde de Ferhat, Şirin için dağı delmiştir.

“Değirmen” adlı hikâyede değirmencinin kızı, “Hasanboğuldu” hikâyesinde Emine tutkulu, onurlu ve gururlu birer genç kızdır. Değirmenci’nin kızı aşkına rağmen Atmaca’ya şunları söyler:

“Olmaz... düşün ki her karşına çıktığımda senden utanacağım, başım yerde olacak, beni böyle zelil etmek ister misin? Bırak beni, ne olduğumu bilerek ihtiyar babamın yanında kalayım, sende bir daha buralara uğrama. Bana sakatlığımı unutturarak deli deli rüyalar gördürdün, seni ömrümün sonuna kadar unutamam, ama olmayacak şeylere beni inandırmaya kalkma, eğer sahiden beni seviyorsan hemen buralardan git!...” (Ali, 2010d: 19-20) Değirmenci'nin kızı fiziksel kusurunu birleşmelerine engel olarak görmüştür.

“Hasanboğuldu” öyküsünde ise Emine'nin “Benim erim diye götürdüğüm adamı obamın yiğitleri kınamamalı!...” (Ali, 2009: 119) cümlesi onun onuruna ne kadar düşkün olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu hikâyede Emine, Hasan'a kıyasla daha gerçekçidir. Sosyal çevrenin ve toplumsal gerçeklerin farkındadır. Hasan'ın dağda, kendisinin ovada yaşayamayacağını bilir. Hasan'ın sınanışında bu gerçek yüzüstüne çıkacaktır. Hasan kırk okka tuzu dağa çıkaramaz, köyüne dönmeyi de onuruna yediremez. Emine, Hasan'ın yardım çağırısına karşı bir şey yapamaz. Âdet ve töreler elini kolunu bağlamıştır. Aşkı ne kadar büyük olsa da hayatın gerçekleri, içinde bulunduğu toplumun gelenekleri onları mutsuz kılacaktır.

Sabahattin Ali, değirmencinin kızı ve Emine adlı kahramanlarıyla ne kadar tutkulu severse sevsin bir Anadolu kızının aşkının yanında gururu ve onurunu da taşıdığını anlatır.

Sabahattin Ali Anadolu'da yoksulluğu, yoksulluğun düşürdüğü durumları, devlete bağlı kurumlardaki bir takım erkeklerin kadınları mal gibi görmelerini, bir anne olarak da acı çeken kadınları, küçük kız çocuklarını ve âşık genç kızları tüm gerçekliğiyle gözler önüne sermiş, onların ezilmişliğini çarpıcı bir şekilde anlatmıştır. Bunu yaparken Anadolu'da yaşayan eğitimsiz kadınların sahip oldukları değerleri, erkeklere bakışlarını, II. Dünya Savaşı yılları Anadolu'sunda kadın olarak var olmanın zorluklarını da ortaya koymuştur.

Sabahattin Ali'nin köy ve kasabalarında dolaştığı, gözlemlediği, davranışlarına tanık olduğu bu kadınları olumlu bir şekilde ele almasında gözlemci-gerçekçi bir yazar olmasının yanısıra ezilen kesim için hissettiği duyarlılığın da rolü olmalıdır.

4.2.2.2. Olumsuz Karakterler

Sabahattin Ali'nin eğitimsiz kadınları olumsuz bir şekilde ele aldığı hikâyelerinin sayısı fazla değildir. Bu bölüme paraya düşkün duygusuz kadınlarla, zenginliğin getirdiği kendini beğenmişlikle, insancıl yönleri kalmamış kadınlar dahil edilebilir.

4.2.2.2.1 Paraya Düşkün, duygusuz kadınlar

“Gramafon Avrat” hikâyesinde Azime, “Çaydanlık”ta Süleyman Efendi'nin karısı, “Isıtmak İçin”de ev sahibi Madam paraya düşkün kadınlardır.

“Gramafon Avrat” hikâyesinde Azime oturak eğlencelerine kadın gönderen, kimsesiz, erkeksiz oturak kadınlarını yanına alarak çalıştıran bir kadındır. Bu hikâyenin karakterleri arasında yer alan Gramafon Avrat'ı önce giydirir, dinlendirir, ardından âlemlere gönderir. Bu işi yapan erkekler gibi duygusuz, tek düşüncesi para olan bir kişiliktir.

“Çaydanlık” hikâyesinde Süleyman Efendi'nin karısı, hastanede yatarken kocasını görmeye gelmeyen, onun ölüsüne bile sahip çıkmayan bir kişidir. Bütün bunlara karşılık kocasının ölümü üzerine yattığı hastanenin koğuşuna gelir, onun eşyalarını toplatır. Kocasını sormadığı gibi ondan kalan çaydanlığın peşine düşer. Kadının çıkardığı yaygaranın ardından çaydanlık bulunur. Cenaze için kendisinden para istendiğinde üste çıkarak kocasının hapisanede devlet elinde öldüğünü, cenazeyi kaldırmayacağını söyler. Süleyman Efendi'nin karısı çaydanlığı alır ve sahte gözyaşlarıyla oradan ayrılır.

“Isıtmak İçin” hikâyesindeki Madam diğer iki hikâyedeki kadınlarla kıyaslandığında üzerinde daha çok durulmuş, ayrıntılarıyla işlenmiş bir karakterdir. Madam paraya düşkünlüğünün yanında kiracısından yağ ve odun aşırın ve bunu pişkinliğe vuran bir kişidir.

“Her gün, muntazaman, lambasından gaz ve bodrumdan bana ait olan odunları çalıyordu. Akşamları birer saat bile yakmadığım beş numara lambanın iki günde yarım kilo gaz harcadığına beni inandırmaya çalışıyor, yine akşamları birer kere yanan sobanın beş yüz kilo odunu iki ayda bitirip beni kış ortasında iki misli fiyatla yeniden odun almaya mecbur etmesini gayet tabii buluyordu.” (Ali, 2009 :40)

Ev sahibi Madam akşamları kiracısının odasına girip, sobanın tüm ateşini almayı da alışkanlık haline getirmiştir. Yaptığı en acımasız ve duygusuz davranış ise paraya ihtiyacı olduğunu bile bile çamaşırcı kadına kendi çamaşırlarını parasız yıkatmasıdır.

Azime, Süleyman Efendi'nin karısı ve ev sahibi Madam'ın temelde birleştikleri nokta maddiyata verdikleri önemdir. Bunlar insancıl yönleri olmayan, duygusuz karakterlerdir. Buna karşılık Sabahattin Ali'nin hikâyelerindeki düşmüş kadınlar onurlu, fedakâr, hisli, yürekleri sevgiyle dolu kişiler olarak işlenmiştir.

4.2.2.2.2. Şehirli Kadın

Sabahattin Ali'nin bu bağlamda değerlendirilmesi gereken iki hikâyesi vardır: “Arabalar Beş Kuruşa” ve “Köpek”. Bu hikâyelerde para kavramının yarattığı sınıflamalar belirgin bir şekilde işlenmiştir. Zengin kadınların yoksul kesimi aşağılayan tavırları, şehirli kadının yoksul Anadolu insanına karşı davranışı ortaya konmuştur.

Ramazan Korkmaz (1997: 192) haklı olarak “Sabahattin Ali’de şehirli kadınların zenginlikleri ile insancıl yönleri tamamen ters orantılıdır.” demektedir.

Bu iki hikâyede de zenginliği başkalarını ezmek için kullanan kişiliksiz kadınlar vardır. “Arabalar Beş Kuruşa” hikâyesinde oğlunun arkadaşı yoksul olduğu için onunla konuşmasını yasaklayan bir kadın anlatılır. Bu kadın oğlunun elini tuttuğu için arkadaşına şemsisiyle vurur; çocuğu ve annesini aşağılamak hakkıymış gibi davranır.

“Oğlunu kolundan çekti. Geride kalan küçük satıcı ile anasına, yerin dibine geçirmek ister gibi tahkir edici ve ezici bakışlar atarak yürümeye başladı.” (Ali, 2010f : 61)

“Köpek” hikâyesinde genç kız ve annesinin her tavrında kendileri gibi olmayanları küçümseyişleri vardır. Genç kızın “Merak ediyorum ayol, ben hiç köylü görmedim ki” ifadesi, çobana okuduğu bir hikâyeden duyduğu “yavuklu” kelimesiyle ilgili bir şeyler sorması; hem zenginliğin getirdiği şımarıklığın yansımaları hem de şehrli bir kızın Anadolu insanına uzaklığını, yabancılığını ortaya koyar. (Ali, 2010f : 128)

Bu zengin kadınların hikâyelerdeki tasvirlerinde olumsuz bir takım ifadeler kullanılır. Ramazan Korkmaz, bunu yazar anlatıcının bu tür kadınlara karşı duyduğu tepkinin üsluba yansımış biçimi olarak değerlendirir. “Arabalar Beş Kuruşa” hikâyesinde “süslü ve şişmanca bir kadın”, “yuvarlanır gibi gelen bu kürk mantolu ve yılan derisi iskarpinli kadın” ifadeleri dikkat çekicidir. (Ali, 2010f : 59-60)

“Köpek” hikâyesinde “gülünç bir oyuncacı andıran genç kız”ın annesi şöyle tasvir edilir:

Boyalı sarı saçlarının sahte kıvrıntıları altında salkım salkım küpeler sarkan, gözlerinin etrafı mora, yanakları vişneçürüğüne yakın boyalarla örtülen bu kat kat gerdanlı ve dallı emprime elbiseli kadın onu birdenbire fevkalade alakadar etmişti. (Ali, 2010f: 128-129)

“Köpek” hikâyesinde genç kızın çobanın yanında nişanlısının yanağını sıkması, kolundan tutup “Hadi cicim, gidelim!..” demesi onun rahat tavırlı bir kız olduğunu gösterir.

Sabahattin Ali “Arabalar Beş Kuruşa” hikâyesinde zengin ve kendini beğenmiş bir kadınla yoksul ve utangaç bir kadını karşılaştırır. Zengin kadının olumsuz özellikleri karşısında onun hareketlerine karşılık vermeyen, yalnızca duvarın dibine büzülmekle yetinen bir Anadolu kadını vardır.

Sonuç olarak bu iki hikâyede üst sınıftan kadınların kadın olsun, erkek olsun kendisi gibi olmayanları horlayışları; zenginlik ve fakirliğin birbirinden apayrı iki dünya yarattığı, aynı ülkede yaşayan insanların birbirlerine uzaklıkları gözler önüne serilir.

Sabahattin Ali'nin hikâyelerinin altısında şehirli kadın karakter vardır. Sabahattin Ali'nin *Değirmen* adlı kitabındaki “Viyolonsel” adlı hikâyede şehirli olumlu bir kadın karakter vardır. Bir aşk öyküsü olan “Viyolonsel” de kadın kahraman idealize edilmiştir. İki hikâyede - “Bir siyah fanila için de Güzin Hanım “Düşman” da Sevim Hanım - kadın karakterler ne olumlu ne olumsuz tarzda işlenir. Bu iki hikâyede kadın karakterlerden çok az söz edilir. “Arabalar Beş Kuruşa” ve “Köpek” hikâyelerinde şehirli kadınlar olumsuz özellikleriyle ele alınır.

Sabahattin Ali'nin orta Anadolu'da bir şehirde geçen “Bir Skandal” adlı hikâyesinde ise iki şehirli kadın vardır. Şükûfe müzik öğretmenidir ve olumsuz olarak işlenir. Beria lise mezunu bir genç kızdır, olumlu bir şekilde işlenir Bu hikâyede adeta iki kadının kişiliği birbirine zıttır.

Sabahattin Ali'nin eğitimsiz kadını olumsuz bir şekilde ele aldığı hikâyelerinin - ki bunlar beş tanedir - dördünde kadın karakterlerin şehirli olması dikkat çeker. Tüm bu hikâyelere bakarak genel bir sonuca varılmak istenilirse Sabahattin Ali'nin şehirli kadınları çok da olumlu ele almadığı görülür. Tüm hikâyelerinde eğitimsiz olumsuz karakterlerle eğitimsiz olumlu karakterler kıyaslandığında en belirgin farklarının maddiyat olduğu dikkat çeker. Bundan yola çıkarak paraya değer verme ve parayı elinde bulundurma, kadını insani yönlerden uzaklaştıran bir unsur olarak ele alınmıştır, denilebilir.

4.2.2.3 Diğer Kadınlar

Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde aldatılan kadın ile kumalık kurumunun içindeki kadınlar ne olumlu ne olumsuz tarzda işlenmiştir. Bu hikâyelerde toplumsal

koşullar, geleneksel yapı ve erkeğin davranışları sonucunda kadınların içinde buldukları durum anlatılır.

4.2.2.3.1 Aldatılan Kadın

Aldatılan kadından Sabahattin Ali'nin "Hanende Melek", "Sarhoş" ve "Selam" hikâyelerinde söz edilir. Üç hikâyede de evli erkekler eşlerini düşmüş kadınlarla aldatırlar. "Selam" öyküsünde Berber Yusuf böyle bir kadın için evini terk eder. Bu hikâyede Yusuf ve eşinin biri kız ikisi erkek üç çocuğu vardır. Ancak bunlar Yusuf'un karısını aldatmasına engel olamaz. Bu hikâyede Yusuf'un eşinden söz edilmez. Hiçbir yerde duygularından bahsedilmez.

"Sarhoş" adlı hikâyede Kâmil'in karısı onu geç vakit kaldıkları otelin penceresinde beklemektedir. Bu hikâyede aldatılan kadının sesini duyarız.

"Çingene!.. Alçak Çingene!.. Bahçe dağılalı bir saat oluyor. Gene o Muhsine dedikleri kaltağın peşindeydin değil mi?"

"Gelme buralara alçak... Sokmam seni içeri... gelme!..." (Ali, 2010 d: 105)

Ramazan Korkmaz (1997: 190) Kâmil'in karısının bu sözlerle kocasını taciz ettiğini söyler. Korkmaz bunu söylerken kadının kocasına yapıcı bir yaklaşım geliştirmesi gerektiğini düşünmüş olmalıdır.

"Hanende Melek" hikâyesinde Hüseyin Avni'nin karısı kocasının kendisini daha önce de aldattığını bilir. Muhtemelen eğitimsizlik, sosyal şartlar ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle hâlâ Hüseyin Avni'yle birlikte. Üstelik kocası onun kıyıda köşede kalmış bileziklerini bir şekilde almıştır. Bu kadın bir yandan da çocuklarıyla birlikte yoksullukla boğuşur.

Hüseyin Avni'nin karısı öfkesini kocasıyla kavga ederek ve çocuklarını döverek çıkarmaktadır.

Hüseyin Avni, karısının bileziklerini Hanende Melek'e vermiştir. Melek bilezikleri ve bir çift küpeyi Hüseyin Avni'nin karısına geri verirken bir müddet bakışır. Nüket Esen (1998: 37) bununla ilgili şu yorumu yapmıştır:

“O anda aynı erkeği paylaşamayan iki kadın değil, aynı erkek tarafından mağdur edilen iki kadın olduklarını hissederler. Bu bir dayanışma halidir.” Kısacası kadın sağlıklı yaşam koşullarından mahrumdur. Eş olsun, düşmüş kadın olsun erkek sömürü düzeninin bir parçasıdır.

Sabahattin Ali bu üç hikâyesiyle yaşadığı dönemde aldatılan kadının çaresizliğine tanıktır.

4.2.2.3.2. Kuma ve Kumalık Kurumu

“İki Kadın” Sabahattin Ali'nin kuma geleneği ve buna bağlı olarak yoksul Anadolu kadınının birtakım özelliklerini anlattığı tek hikâyedir. Hacer ve Esmâ'nın ekseninde gelişen olaylarla Anadolu kadınının toplumsal problemlerinden birine değinilir.

“İki Kadın” hikâyesinde yoksulluk, kadınların kişilik ve davranışlarını etkileyen bir faktör olarak ele alınmıştır. Bu hikâyede yoksulluk, Kerim Ağa'nın cimriliğiyle gelişmiştir.

Hikâyede Hacer, Kerim Ağa'nın resmî nikâhlı karısı; Esmâ ise imam nikâhıyla aldığı karısı, Hacer'in kumasıdır. Kerim Ağa ilk karısı öldükten sonra Hacer'le evlenmiştir. Hacer, yaklaşık kırk beş yıl yıldır Kerim Ağa'yla birlikte, Kerim Ağa'yla evlendiğinden beri rahat edememiş, tarla ve bahçe işlerinde yıpranmıştır. Hacer, Esmâ'ya göre daha gözü açık bir karakter olarak çizilmiştir.

Esmâ, babasının zoruyla Kerim Ağa'yla evlendirildiğinde henüz on sekiz yaşındadır. Altı yıldır evlidir, üç yaşında bir oğlu vardır.

Bu hikâyede erkek egemenliğinin kadın üzerindeki baskısını net olarak görmek mümkündür. Erkek bir yandan kadını ırgat gibi çalıştırır, diğer yandan on sekiz yaşındaki bir kızı imam nikâhıyla alarak ikinci eşin kadınlığından faydalanır. Yani kadını her yönüyle sömürür. Hikâyede Hacer şunları söyler: “Kırk sene kahrımı çektim.. Üstüme kuma getirdi, ağzımı açmadım da giderken paralarının yerini diyivermeden gitti... Kırk yıl evinde oturdum, koca öküz gibi çalıştım, bir gün doyunca yemek yemedim... Gene de sesimi çıkarmadım..” (Ali, 2009: 99)

“İki Kadın” hikâyesinde Kerim Ağa'nın bir gece vakti eceliyle ölümünün ardından sağlığında çok çeken Hacer beddualar ederek para bulmak için Kerim Ağa'nın üstünü arar, bulduğu bir miktar parayı Esmâ'yla paylaşır. Kilerin anahtarını Kerim Ağa'nın üstünden alıp yemek yaparlar, Kerim Ağa'yla evlendiklerinden beri ilk defa doyuncaya kadar yemek yerler. Ölümünü komşulara ancak sabah olunca haber verirler.

Ramazan Korkmaz çalışmasının iki yerinde bu kadınlar için “eşkîya” tabirini kullanmış, Kerim Ağa'nın ölümünün ardından kadınların davranışlarını insanlıktan çıkmak olarak değerlendirmiştir. (Korkmaz, 1997:191-359) Oysa, Kerim Ağa'nın onları bir taraftan çalıştırdığı bir taraftan da evdeki yiyecekleri onlardan sakladığı düşünülecek olursa kadınların davranışları çok yadırganmayacaktır. Belki de kadınlar Kerim Ağa'nın cimriliği yüzünden bu hâle gelmişlerdir. Nasıl iyi yönetilmeyen bir ülkede insanlar bir süre sonra olumsuz işler yapmaya başarlarsa, bu evde de her şeyden mahrum bırakılan bu kadınların da bu hâle düşürüldüğü söylenebilir.

Hacer, her şeye rağmen Kerim Ağa'yı erkeği olarak bilmiş, sevgi denen duyguyu onda hissetmiştir. Anadolu kadınının tek sevgi unsuru nasıl olursa olsun kocasıdır. Yılların ardından gelen kumaya bile tepki göstermemiştir. Hacer'in, Kerim Ağa'nın ölümünün ardından ettiği beddualar yıllarca çektiği acının bir çeşit ifadesi olarak düşünülebilir.

Sabahattin Ali “İki Kadın” hikâyesiyle kuma geleneğinin olumsuz yanlarını gözler önüne serer. Esmâ, Kerim Ağa’nın ölümüyle karşı karşıya kaldığı gerçeğin farkında bile değildir. Ona bu gerçeği Hacer’in “Senin de dünyadan haberin yok ya. Sen benim üstüme kuma geldin... Hükümet nikâhı olmadın... Necati’nin mirasını kimse tanımaz.” (Ali, 2009: 98) sözleri öğretecektir. Esmâ, oğlu Necati’yle yalnız kalmıştır. Hiçbir güvencesi yoktur.

“İki Kadın” hikâyesinde Hacer ve Esmâ birbirlerine hınç duymazlar. Esmâ, Kerim Ağa’nın ilk eşine “Hacer Abla” diye seslenir. Hacer, Esmâ’ya “merhametle” güler. Onlar birbirleriyle çatışmaz, yazgılarını kabullenmişlerdir.

“İki Kadın” hikâyesi yoksul ve eğitimsiz oluşun, toplumsal koşulların evli Anadolu kadınının yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyması açısından önemlidir.

Sabahattin Ali’nin bu bölümde yer alan dört hikâyesinde eğitimsiz kadınlar, kadının Anadolu’daki yazgısını paylaşır. Onların yaşamını yoksulluk ve toplumsal koşullar çizmiştir. Bu hikâyelerde kadının toplumsal problemlerine değinilmiş, karakterler ayrıntılı bir şekilde ele alınmamıştır.

4.3. SABAHATTİN ALİ'NİN ROMANLARINDA KADINLAR

4.3.1. KADIN AŞK VE TOPLUMSAL YAPI

4.3.1.1. Kadın ve Aşk

Sabahattin Ali'nin yaşamında önemli bir unsurdur aşk. Onun mektup ve anılarından yola çıkarak hayatı boyunca kadınlarla ilgili karşılıklı ve karşılıksız aşklara düştüğü söylenebilir.

Sabahattin Ali'nin ilk büyük aşkı Nahit Hanım'dır. Sabahattin Ali "Terkib-i Bend"inin zeylinde Nahit Hanım'ın uzak bir akrabası ve çok zeki bir kadın olduğunu söyler.(Sönmez, 2009:234-235) Sabahattin Ali'nin ona duyduğu, karşılıksız bir aşktır. Aşkın tek taraflı olduğunu anlayınca 20 Şubat 1928 tarihli mektubunda ona dost olmayı önerir.

...Cevap vermediğini, vermeyeceğini bildiğim halde yine sana yazıyorum.(...)Seni tasavvur edemeyeceğin kadar çok sevdim Nahit. (...) Seni çok kızdırdım, çok sükût-ı hayale uğrattım, beni de herkes gibi gördün... Bütün kabahatlerin bende olduğunu itiraf ederim. Sana bir kafa arkadaşı gözünden başka bir gözle baktım, münasebetimizi arkadaşlık hududunun haricine çıkarmak istedim... O zaman... O zaman seni kaybettim... Senin yokluğunun ne müthiş olduğunu seni kaybedince anladım... Sana yalvarıyorum Nahit... Ve açıkça, terbiyesizce söylüyorum. Ben senden vücutlarımızın değil, kafalarımızın birleşmesini istiyorum..."(Sönmez,2009: 236)

Bu denli yoğun hissettiği için olsa gerek aşk, Sabahattin Ali'nin romanlarının ana temasıdır. Olaylar 'aşk'ın etrafında işlenir. Aşk temasını işlediği hikâyelerindeyse temiz sevgiler, katışıksız aşklar vardır. Sabahattin Ali'nin eserlerinde 'aşk'la birlikte işlenen kadınların idealize edilmiş olması dikkati çeker.

Sabahattin Ali, Ayşe Sıtkı İlhan'a gönderdiği tarihsiz bir mektubunda aşka dair şunları söyler:

15-16 yaşından beri şöyle bir haftacık olsun âşık olmadan durduğumu hatırlamıyorum. (...) Zannetme ki öyle üstünkörü şeylere aşk ismini veriyorum, benimkilerin her biri ateşlikte Verter'i, bakirlikte Romeo'yu geri bırakacak şeyler ; (...) evvelce de söylemişim, bende aşk mıknatısıyet gibi bir şey, daima mevcut, yalnız mıknatısa yapışan cisimler değişiyor. (Sönmez, 2009: 73)

Sabahattin Ali'nin romanlarına bakıldığında üç romanında da (*Kuyucaklı Yusuf*, *İçimizdeki Şeytan*, *Kürk Mantolu Madonna*) aşkın idealize edildiği, roman karakterlerinin ise aşkı yoğun bir şekilde yaşadıkları görülür.

İçimizdeki Şeytan romanında Ömer, Macide'ye aşkını itiraf ederken şunları söyler:

Sizi seviyorum... Hem nasıl seviyorum yarabbi... Şu anda bir tarafımı kesseniz acı duymam. Sizin için herhangi bir şeyi yapmak istediğim zaman beni durduracak kuvvet tasavvur etmiyorum. Ölüm bile buna muktedir değildir. (Ali; 2010b: 85)

Sizin için ölsem bile, bana uğrunuzda ölmek müsaadesi verdiğiniz için yine size minnettar olmalıyım... (Ali;2010b:113)

Kürk Mantolu Madonna romanında da Raif Efendi hayatı boyunca Maria'yı aradığını, onu beklediğini, yaşamak için ona kayıtsız şartsız muhtaç olduğunu söyler. Maria onun hayatını tamamen değiştirmiş, yaşamındaki her şeye anlam katmıştır. (Ali, 2010c:85-86)

Kuyucaklı Yusuf romanında Yusuf'un hisleri şöyle tarif edilir:

Kadın dedikleri şey hakkında hiçbir fikri olmayan delikanlı, karısına insanların üstünde bir mahiyet veriyor, kalbinde günden güne kuvvetlenen bir aşkı adeta dinî bir his gibi tefsir ediyor ve bütün düşünce ve hareketlerinin bu mihver etrafında dönmesi lazım geldiğini hissediyordu. En uzak devrelerinden beri bir dakikası bile onsuz geçmeyen hayatının, Muazzez olmadan bir hikmeti bulunabileceğini tahmin etmiyordu. (Ali; 2010a:144-145)

Sabahattin Ali'nin üç romanında da karşılıklı aşklar işlenmiştir. Kadın karakterlerinin hisleri de erkekler kadar yoğundur.

“Muazzez de Yusuf’u hemen hemen aynı hislerle sevmekteydi. Onun aşkında da esas amil, diğerinin ‘lüzumlu’ bir şey olması, onsuz hayatın tasavvur edilmesine bile imkân bulunmamasıydı.” (Ali, 2010 a: 145)

Macide herhangi bir sebebin kendisini Ömer’den ayırabileceğini tasavvur dahi edemez. (Ali, 2010b: 159)

Kiirk Mantolu Madonna’ da Maria ise deli gibi değil, gayet akli başında olarak Raif Efendi’yi sevdiğini, onu tanımadan önce inanmak kabiliyeti olmadığı için ona âşık olmadığını sandığını söyler. (Ali, 2010c: 135-136)

Sabahattin Ali’nin romanlarına bakıldığında erkek karakterlerin aşkının kadınlara kıyasla daha çok işlendiği dikkat çeker. Bunun nedeni kendi yaşamındaki bazı aşkların karşılıksız olmasına bağlanabilir.

Sabahattin Ali’nin halk ezgilerine karışmış “ Sevip sevip yâri ele kaptırmak. / Kara bahtın bana eski işidir./ Ömrümdeki yıllar kadar yâr sevdim. / Her biri bir başkasının eşidir.” (Sönmez, 2009: 363) mısraları onun Melahat Muhtar adlı bir öğrencisine duyduğu karşılıksız bir aşkın ardından söylenmiştir.

Asım Bezirci, Sabahattin Ali’nin aşkı insanı yücelten bir duygu olarak ele aldığını söylerken, Mustafa Kutlu aşırı bir coşkunculuk ve feragat isteyen duygularla işlediğini, aşkın onda doğallık ve saflığın vecd hali olduğunu, âşıkların sınır tanımadığı, hiç olmayacak şekillerde hareket ettiklerini söyler. (Bezirci, 1987; Kutlu, t.y.)

Ramazan Korkmaz (1997:260) Sabahattin Ali’nin romanlarında aşkın normal boyutlarda gelişmediğini, aşırı bağlanma ve “deliler gibi sevmeye” şeklinde olduğunu söyler. Tahir Alangu (1974: 1205) ise Sabahattin Ali’nin kişinin aşka adanmış varlığını yüceltmesini aşkı bir insanın dokunulmaz özgürlüğü olarak görmesine bağlar. Alangu’ya göre bu temel düşünceden yola çıkan Sabahattin Ali üç romanında

da duygulu ve tutkulu aşkı en soylu bir iş olarak görmüş, aşkı bu şekilde yaşayanların görev, sorumluluklara ve topluma karşı aşklarını haykırışlarını yüceltmıştır.

Sabahattin Ali'nin hikâye, roman, şiirleri okunduğunda ve özel yaşamına bakıldığında onun için aşkın ne kadar önemli olduğu anlaşılır. Pek çok gönül ilişkisi olan Sabahattin Ali niçin evlenmek istediğini 5 Mart 1935'te Ayşe Sıtkı İlhan'a yazdığı mektupta şu şekilde ifade etmiştir:

Birisi sorsa: Niçin evleniyorsun? dese, vereceğim cevap şudur. Çalışabilmek için... Ben kendi kendimi her hususta idare edemiyorum. Halbuki muhakkak muntazam ve ölçülü bir hayata muhtacım ve ancak bu şekilde faydalı işler çıkarabilirim. Bu serserilikte şiir ve hikâyeden başka bir şey yazamıyorum, hatta bunlar da istediğim ve yapabileceğim miktar ve kıymette değil. (Sönmez, 2009:220)

Sabahattin Ali 15 Şubat 1934'te bir mektupla Ayşe Sıtkı İlhan'a evlilik teklif eder. Ayşe Sıtkı İlhan'ın bunu reddetmesinden yaklaşık bir yıl sonra önceden görüp beğendiği Aliye Dura ile evlenmek ister. Amcası Salih Başotaç ve yengesi Hayrünisa Başotaç Aliye Hanım'ı isterler. Posta ile yapılan nişandan sonra Sabahattin Ali aşk mektupları göndermeye başlar. 16 Mayıs 1935'te evlenirler.

Evlendikten sonra Sabahattin Ali, Melahat Togar'a "Yine aşığım... Bu kez, karıma! Ona yeniden aşığım! der. (Laslo, Özkırımlı, 1979: 65)

Sabahattin Ali'nin aşkları eserlerine aksederken zaman zaman âşık olduğu kadınlardan bir parça da karşımıza roman karakteri olarak çıkar. *Kürk Mantolu Madonna* romanının Maria Puder karakteriyle ilgili olarak pek çok kaynak Sabahattin Ali'nin sevdiği bir kadını roman karakteri olarak işlediğini gösteriyor. S.Sönmez, Sabahattin Ali'nin Ayşe Sıtkı İlhan'a yazdığı 6 Temmuz 1933 tarihli mektubunu ve Pertev Naili Boratav'ın açıklamalarını; Korkmaz (1997:237) yalnızca Sabahattin Ali'nin mektubunu kaynak olarak gösterir. Sabahattin Ali 6 Temmuz 1933 tarihli mektubunda şunları yazar:

Almanya'da Frolayn Puder isminde bir hatuna ziyadesiyle âşıktım. (Bu kadın, arkadaşlar arasında 28 namıyla meşhurdur.) O zamanlarda ise Berlin' de şu meşhur Deli Şarkıcı filmi oynamıştı ve oradaki Sonny Boy

şarkısı herkesin ağzında idi. Şimdi bunu mırıldanınca sisli ve yağmurlu teşrinievvel günlerinde 28 ile müzelere veya sinemaya gidişim aklıma gelir. Yolda mütemadiyen kızcağızın yüzüne dalar, önümü göremezdim, o da hafif bir tebessümle başını bana doğru çevirerek bu salaklığımı mazur gördüğünü anlatmak isterdi. Âşık olduğum kimseler arasında bana bu kadın kadar iyi muamele edeni olmamıştır. Parmağının ucunu bile koklatmadığı halde beni kırmaz, aramızda genişlemeyen ve daralmayan muayyen bir mesafe muhafaza etmesini gayet iyi bilirdi... (Sönmez, 2009:211)

Bu mektup *Kürk Mantolu Madama* romanının bir bölümünü andırmaktadır. Romanda Raif Efendi ile Maria en çok, müze ve resim galerilerine giderler. Birlikteliklerinin ilk zamanları bu mektupta anlatıldığı gibidir. Raif Efendi, Maria'ya âşiktir. Onun bir gülüşü bile kendisini mutlu eder. İlişkiyi Maria yönlendirir. Raif Efendi Maria'ya onun izin verdiği müddette, izin verdiği kadar yaklaşabilir.

Asım Bezirci (1987:233-235) *Kürk Mantolu Madonna* romanında Maria'yla ilgili olarak dört kaynak gösterir. Muvaffak Şeref, Melahat Togar ve Niyazi Ağırnaslı'nın açıklamalarının, Sabahattin Ali'nin Mustafa Seyit Sütüven'e anlattıklarının ortak özelliği Sabahattin Ali'nin arkadaşlık kurduğu kadının bir orkestra veya barda çalışıyor olması, keman çalması ya da şarkı söylemesidir. Mustafa Kutlu ile Pertev Naili Boratav ise Cevdet Kudret'in anlattıklarını kaynak olarak göstererek söz konusu kadını Sabahattin Ali'nin Almanya'da tanınmış olduğunu ve bu kadının yirmi sekiz yaşında olduğunu yazarlar. (Boratav 1979; Kutlu, t.y.) C.Kudret (1966:8) *Kürk Mantolu Madonna* romanındaki kadın karakterle ilgili açıklamalarını Sabahattin Ali'nin anlattıklarından yola çıkarak yapmıştır.

Sabahattin Ali'nin romanlarında aşk, halk edebiyatından izler taşır. Anadolu halk hikâyelerinde görülen resme bakarak âşık olma *Kürk Mantolu Madonna* romanında karşımıza çıkar.

Büyük salonun kapıya yakın bir duvarının önünde birdenbire durdum. O andaki hislerimi bilhassa aradan bu kadar seneler geçtikten sonra, anlatmama imkan yok. Yalnız orada, *Kürk Mantolu* bir kadın portresinin önünde, mihlanmış gibi durduğumu hatırlıyorum. Resimleri seyredip geçenler, vücutlarıyla beni sağa sola itiyorlar, fakat ben olduğum yerden ayrılamıyordum. Bu portrede ne vardı?.. Bunu izah edemeyeceğimi biliyorum; yalnız, o zamana kadar hiçbir kadında görmediğim garip, biraz

vahşi, biraz mağrur ve çok kuvvetli bir ifade vardı. Bu çehreyi veya benzerini hiçbir yerde, hiçbir zaman görmediğimi ilk andan itibaren bilmeme rağmen, onunla aramızda bir tanışıklık varmış gibi bir hisse kapıldım. Bu soluk yüz, bu siyah kaşlar ve onların altındaki siyah gözler; bu koyu kumral saçlar ve asıl, masumluk ile iradeyi, sonsuz bir melal ile kuvvetli bir şahsiyeti birleştiren bu ifade, bana asla yabancı olamazdı. Ben bu kadını yedi yaşımdan beri okuduğum kitaplardan, beş yaşımdan beri kurduğum hayal dünyalarından tanıyordum. Onda Halit Ziya'nın Nihal'inden, Vecihi Bey'in Mehçure' sinden, Şövalye Büridan'ın sevgilisinden ve tarih kitaplarından okuduğum Kleopatra'dan hatta mevlit dinlerken tasavvur ettiğim, Muhammed'in annesi Amine Hatun'dan birer parça vardı. O benim hayalimdeki bütün kadınların bir terkibi, bir imtizacıydı. (Ali, 2010c: 55)

Ramazan Korkmaz, Sabahattin Ali'nin resimden âşık olma motifinin bize eski halk masallarını hatırlattığını söylerken Mustafa Kutlu, Sabahattin Ali'nin bu motifi sevdiğini ve tercih ettiğini belirtir (Korkmaz 1997, Kutlu t.y.). Korkmaz'a (1997: 63) göre bu motif aşkı sıradanlıktan çıkartır, ona daha romantik, daha masalımsı bir hava verir. Resimden veya rüyadan âşık olmanın veya platonik aşkların, aşkı olduğundan daha saf, daha yüce ve reel dünyanın ikiyüzlülüğünden daha uzak kılması bakımından Ramazan Korkmaz'ın bu görüşüne katılmamak mümkün değil.

Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan* romanında ise gene halk geleneğinden gelen ilk görüşte âşık olma motifini görürüz. Romanın erkek karakteri Ömer, Macide'yi ilk gördüğünde duygularını şöyle ifade eder:

Şu anda ömrümün en ehemmiyetli dakikalarını yaşıyorum. Hislerim beni şimdiye kadar asla aldatmamıştır. Müthiş bir şey oldu veya olacak. Şurada gördüğüm genç kız, bana, daha dünyaya gelmeden, daha dünyanın, daha kâinatın teşekkül ettiği sıralardan birisi gibi geldi... Bundan sonra ömrümün bir dakikasının bile ondan uzak geçmesi benim için ölüm demektir. (Ali, 2010b: 18)

Sabahattin Ali'nin üç romanında da âşıkların aralarına engeller girmesi, aşklarını tam olarak yaşayamamaları, mutlu olacakken bunu kaybetmeleri ve âşıkların hazin sonları halk hikâyesi geleneğinin yansıması olarak düşünülebilir. Asım Bezirci (1987:196) *Kuyucaklı Yusuf*'un bir yandan Sabahattin Ali'nin gerçekçi

hikâyelerini, bir yandan da *Kerem ile Aslı*, *Ferhat ile Şirin*, *Leyla ile Mecnun* hikâyelerini andırdığını söyler. Asım Bezirci'ye göre Yusuf ile Muazzez'in aşkı, bu aşklar gibi büyük engellerle karşılaşır. Engeller güç bir şekilde aşıldıktan sonra mutlu olmaları beklenirken bu mutluluk uzun sürmez.

Âşıkları ayıran engeller *Kıyıcaklı Yusuf* romanında ekonomik ve toplumsal, *İçimizdeki Şeytan* romanında ekonomik, toplumsal ve kişisel, *Kürk Mantolu Madonna* romanında ekonomik ve toplumsal boyutta karşımıza çıkar.

Kıyıcaklı Yusuf romanında kaymakam İzzet Bey, gücünü kullanarak Yusuf'u süvari tahsildarı yapar. Amaç onu Edremit'ten uzaklaştırmak, Muazzez'in korunmasız kalmasını sağlayarak Hilmi ve Şakir Beyler'in işlerini kolaylaştırmaktır. Yusuf'un maddi olarak bu işe ihtiyacı vardır. Muazzez'i annesiyle bırakmak için huzursuz etse de buna mecbur kalır. Bunların sonucunda Yusuf'un evden uzak olduğu günler annesi Muazzez'i içkili toplantılara alıştırır. Yusuf erken geldiği bir gün tüm gerçeği görür. Onun düşünmeden sıktığı kurşunların ardından Muazzez yaralanır ve ölür.

Kürk Mantolu Madonna romanında sevgililerin ayrılmasının nedenlerinden biri Raif Efendi'nin olayları yönlendirebilmekteki acizliğidir. Onun Maria'nın mektuplarının kesilmesinin ardından ona ulaşabilmek için yaptığı tek şey Almanya'ya birkaç telefon etmektir. Maria'nın izini bulabilmek için Almanya'ya gitmek aklına bile gelmez. Melankoliye kapılarak terk edildiğini düşünür. Türkiye'deyken maddi imkânsızlıklar içinde olması onu düşündüren ve harekete geçmesini engelleyen bir nedendir. Raif Efendi Türkiye'ye dönmeden önce babasının malvarlığı kız kardeşleri ve eniştelere arasında paylaşılmış kendisine verimsiz, çorak bir araziyle, babasının eski evi bırakılmıştır.

İçimizdeki Şeytan romanında Macide ve Ömer ekonomik koşullar nedeniyle zor günler geçirirler. Ancak, eğer Ömer güçlü bir kişiliğe sahip olsaydı birtakım girişimlerde bulunabilir, bu durumu atlatabilirlerdi. Oysa Ömer zayıf, kararsız, iradesiz bir karakterdir. Ömer'in arkadaş çevresi de onu fikir ve kişilik olarak

olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Ömer arkadaşlarından sürekli borç aldığı için kendini ezik hisseder. Bir gün bu kişilerden birinin Macide'yi rahatsız etmesi üzerine Ömer, Macide'ye borçlarını ödeyemediğini, üstelik bu insanın hocası olduğunu söyleyerek göz yummasını ister. Bu davranış Ömer'in Macide'nin gözünden düşmesine neden olmuştur.

Kuyucaklı Yusuf ve *Kürk Mantolu Madonna* romanları ölümle *İçimizdeki Şeytan* romanı ayrılıkla biter. Bezirci (1987: 196) *Kuyucaklı Yusuf* romanı için, aşkın kişisel durumları aşarak sınıf ayrımları, eğitim sorunları, aile düzenleri gibi toplumsal sorunlardan etkilendiğini belirtmiş, toplumsal engellere dikkat çekmiştir.

Ramazan Korkmaz (1997: 98) Sabahattin Ali'nin romanlarında âşıkların mutlu olmamalarını, aşkların hüsrarla bitmesini, çoğunlukla erkek kahramanların acı çekmelerini yazarın şahsi mitini eserlerine yansıtmasına bağlar.

Sabahattin Ali'nin biyografisinde başta annesinin sonra kadınların ona karşı tavırları düşünüldüğünde onun zaman zaman roman karakterlerinin vasıtasıyla kadınların gerçek anlamda sevmeyecekleri fikrini ortaya koyması çok da garip karşılanmamalıdır.

Beni hayatımda hiç, hiç kimse sevmemişti. Zaten kadınlar pek acayip mahluklardı. Bütün hatıralarımı toplayarak bir hüküm vermek istediğim zaman kadınların hiçbir zaman sahiden sevmeyecekleri neticesine varıyordum. Kadın sevebileceği zaman sevmiyor, ancak tatmin edilmeyen arzulara üzüyor, kırılan benliğini tamir etmek istiyor, kaybedilen fırsatlara yarıyor ve bunlar ona aşk çehresi altında görünüyordu. (Ali, 2010c:122)

Sabahattin Ali'nin romanlarında kadınların aşka bakışı, beklentileri ve yaşayışları farklılık gösterir. Bu, muhtemelen kadın karakterlerin sosyal, ekonomik ve toplumsal koşullarının farklılıklarından kaynaklanır.

Kürk Mantolu Madonna romanında Maria ekonomik özgürlüğü olan, henüz çocukken ayaklarının üzerinde durmasını öğrenmiş, sosyal baskı olmadan büyümüş,

Avrupalı bir kadındır. O ilişkilerini özgür bir şekilde yaşar. Romanın erkek karakteri Raif Efendi'yle aşk konusunda tartışır, düşüncelerini şu şekilde ortaya koyar:

Aşk hiç de sizin söylediğiniz basit sempati veya bazen derin olabilen sevgi değildir. O bütünü başka, bizim tahlil edemediğimiz öyle bir histir ki, nereden geldiğini bilmediğimiz gibi, günün birinde nereye kaçıp gittiğini de bilmeyiz. O, bütün mantıkların dışında, tarifi imkânsız ve mahiyeti bilinmeyen bir şey, sevmek ve hoşlanmak başka, istemek, bütün ruhuyla, bütün vücuduyla, her şeyiyle istemek başka. Aşk bence bu istemektir. Mukavemet edilmez bir istemek! (Ali, 2010c:107)

Maria aşkını “Seni seviyorum... Deli gibi değil, gayet akli başında olarak seviyorum... Seni istiyorum... İçimde müthiş bir arzu var...” (Ali, 2010c:136) cümleleriyle ifade eder. Sevdiği erkeğin ardından, onun ülkesine, o çağırdığı zaman gidebilmek için sabırla bekler.

İçimizdeki Şeytan romanında Macide, Balıkesir’de dar bir çevrede büyümüş, yükseköğrenim için İstanbul’a giden, bir akrabasının evinde kalan, ailesinin gönderdiği parayla yetinen bir genç kızdır. Macide’ye göre aşk, en zor gününde birlikte olduğu erkeğin kendisini dünyanın en mutlu insanı hissettirebilmesidir. Onun için önemli olan iki kişinin birbirlerini tamamlamaları ve varolabilmek için birbirlerine muhtaç olmalarıdır. Ömer, kişisel zayıflıklarından kurtulabilmek için Macide’ye muhtaçtır. (Ali, 2010b: 114) Macide’yi Ömer’e bağlayan Ömer’in hayata tutunabilmek için Macide’ye kuvvetle ihtiyaç duymasıdır. Bunu bilmek Macide’ye gurur verir. (Ali, 2010b:170)

Macide, özgür karakterli bir kızdır. O, aşkını kimsenin onayına ihtiyaç duymadan yaşar.

Kuyucaklı Yusuf romanında Muazzez bir kasabada, Edremit’te, büyümüş, ilkokulu bitirene kadar okumuş; kapalı bir toplumda yetişmiştir.

Muazzez için aşk yalnızca sevdiğinin yanında olmaktır.

Etraflarına yabancı olduklarını hissettikleri nispette birbirlerini ararlar, bu kısa müddet esnasında içlerinde günlerce anlatmakla bitmeyecek şeylerin toplanıp biriktiğini sanırlardı. Halbuki ilk fırsatta birbirlerini arayıp bulunca ikisi de eski sükûtlarında devam ederler, yan yana oturarak veya ağaç altında dolaşarak beraberliklerinin tarif edilmez saadetini duyarlardı. (Ali, 2010a:145)

Muazzez, dar bir çevrede büyümüş bir kız olmasına rağmen sevdiği erkek onu çağırdığı zaman kimin ne diyeceğini düşünmeden onunla giden, aşkını her şeyin üstünde tutan bir kızdır.

Sonuç olarak Sabahattin Ali, aşkı yüce bir duygu olarak görmüş, romanlarında da bu şekilde işlemiştir. O, hem aşkı hem de âşıkları idealize eder. Kadın karakterler aşklarını dile getirir ve aşkları doğrultusunda yaşarlar. Denilebilir ki; Sabahattin Ali'nin romanlarındaki baş kadın karakterlerin davranışları yaşadıkları toplumu aşan bir nitelik taşır.

4.3.1.2. Kadın ve Evlilik

Sabahattin Ali Türkiye' deki kadın ve erkekleri, biri diğerini sürükleyen veya taşıyan değil, el ele ve aynı tempoda yürüyen iki insan olarak görmeyi uman bir yazardır. (2007:118) O, kadın ve erkeğe dair fikirlerini 17.01.1932 tarihinde Konya Halkevi'nde verdiği bir konferansta şu şekilde belirtmiştir:

Kadın bir erkeğe varmaz, kadın bir erkeğe verilmez ve bir erkek bir kızı almaz. (almak, vermek) bu tabirler kadını kıymetten düşüren, ona ahkâr mahiyeti veren şeylerdir ve her şeyden evvel bu zihniyeti kadınlarımız kafalarından çıkarmalıdır; bilmelidirler ki iki cins birbirleriyle hayatlarını birleştirirken yuvaya getirdikleri aynı kıymette şeylerdir ve koca mal sahibi değil, ortak, hayat ortağı demektir. Bu hukuk müsavacı kadınlarımızın şuurunda yer ettikten sonra onların kuvvetli ve hakiki bir insan olmak için dimağî ve fikri sahada da yükselmek isteyecekleri tabîdir. (Ali, 2007: 118)

Yaşadığı dönem düşünülecek olursa Sabahattin Ali'nin çağına göre oldukça modern fikirlere sahip olduğu söylenebilir. Bu fikirler onun kadın karakterlerinde somut bir şekilde karşımıza çıkar.

Yazarın burada uyarıda bulunduğu grubun erkekler değil, kadınlar olması dikkat çekicidir. Yani aslında bu düzenin bu şekilde sürmesinde en büyük suç, durumu olduğu gibi kabullenen kadınların zihniyetidir. Dolayısıyla burada kadınlara dolaylı bir başkaldırma, bu sistemi kabul etmeme yönünde bir uyarının olduğunu kabul etmek gerekir.

İçimizdeki Şeytan'da Macide, içinde bulunduğu dönem olan 1940'lara göre özgür ruhlu, bağımsız hareket edebilen, kararlarını kimsenin etkisi altında kalmadan verebilen bir kişidir.

"*Kürk Mantolu Madonna*" romanı I. Dünya Savaşı sonrası yıllarını anlatır. Kadın karakter Maria, feminist bir sanatçıdır. Nüket Esen (1998: 37) bu karakter için şu yorumu yapar:

Sabahattin Ali, *Kürk Mantolu Madonna*'da, Maria Puder'de sanki idealindeki kadını yazmıştır. Buradaki kadının tanımı da erkeklerle ilişkilidir. Maria erkek tahakkümüne tahammül edemez. Geleneksel olarak kadından beklenen erkeğe tabi olmaya, itaat etmeye alışık değildir. O kendi ayakları üzerinde durabilen bir kadındır.

Maria küçük yaşta babasını kaybetmiştir. Erkek baskısından uzak büyüdüğü için düşünmeyi bilen, çevresine eleştirel gözle bakabilen, hoşlanmadığı bir işte de olsa çalışarak annesinin ve kendisinin geçimini sağlayabilen ve duygusal olarak da gelişerek sevmeyi ve inanmayı öğrenen bir karakterdir.

Ardından Nüket Esen (1998: 37) XX. yy. başlarında Türk romanlarındaki ideal kadın karakterlerin sahip oldukları olgunluk ve özgürlüklerin yaşadıkları dönemle aykırılıklarına dikkat çeker. Kadının ilerlemesinin erkeğin ilerlemesi ve gelişmesi ile ilişkisine değinir. Sabahattin Ali'nin Maria gibi özgür ruhlu bir karakterin o dönem Türkiye'sinde var olamayacağını düşündüğü için onu Berlin'de yaşayan Alman bir kadın karakter olarak var ettiği sonucuna varır.

Ramazan Gülendâmi da (2006: 30) kadının değişebilmesi için önce toplumun değişmesi gerektiği düşüncesini taşır. Ona göre toplumun tamamı değişmedikçe kadın istediği huzurlu ortama kavuşamayacaktır.

Kuyucaklı Yusuf 1910 yılı bir Anadolu kasabasını anlatır. Kadın kahraman Muazzez'in sevdiği erkeğe açılabilmesi, Yusuf'un saçlarına dokunmasına onun ellerini tutarak cevap vermesi, ardından konuşulacakları düşünmeden sevdiğiyle kaçabilecek kadar cesur olması yaşadığı döneme göre oldukça önemli davranışlardır.

Sabahattin Ali'nin yaşamı ve sanatıyla ilgili pek çok bilgi onun özel mektuplarından öğrenilebilir. O, 10 Ağustos 1933'te Sinop Hapishanesi'ndeyken Ayşe Sıtkı İlhan'a şunları yazmıştır:

Ben zaten nedense yazılarımda doğrudan doğruya bilvasıta hep kendimden bahsediyorum. Galiba kendimi çok beğendiğimden. Bundan müsteki değilim, çünkü benim fikrimce “deha” bir nevi megalomanidir ve dâhilerin en gülünç olanları mütevazı olanlarıdır. Hakikatte mütevazı olan dâhi de yoktur ya. Çoğu numara olsun diye bazen aşağıdan alır. Yazılarında kendilerinden bahsetmeyenler, kendilerine emniyet ve itimatları olmayan korkaklar ve zayıflardır. Veya içlerinde bahsedecek bir şeyleri olmayan başlar. Ben bir kere korkak değilim ve kendime güveniyorum, sonra da yüz muhtelif eserde yüz muhtelif adam yaratsam her birine kendimden birer parça verebilecek kadar doluyum. Ve bu yüz adamın hepsi de kuvvetli olur. Çünkü ben içimde birçok insanların aynı zamanda ve aynı kudretle yaşadıklarını duyuyorum. (Sönmez,2009:210)

Sabahattin Ali'nin romanlarına bakıldığında kişilerin ve olayların kendi yaşamından izler taşıdığını, bazen birebir anlattığını söylemek mümkündür. *Kuyucaklı Yusuf* romanında Salâhattin Bey, Sabahattin Ali'nin babasından, Şahinde Hanım annesinden, ikisinin evlilikleri Sabahattin Ali'nin kendi aile hayatından izler taşımaktadır.

Sabahattin Ali'nin çocukluk anılarından şunları öğreniriz:

...Babamın mektepten çıktıktan sonra bekâr olarak on senelik bir hayatı vardır ki birçok kadın ve sefahat maceralarıyla geçmiştir. (...) Tam otuz yaşında ve yüzbaşı rütbesinde iken Edirne'nin Eğridere kazasında

bulunuyordu. Burada alaydan yetişme bir mülazım olan Mehmet Ali Efendi isminde birisinin bir Rumeli muhaciri olan karısı ile izdivacından hâsıl olan kızını gördü. Ufak muhitlerde bir parça, hatta biraz fazlaca güzel olan bu on dört yaşındaki kızla (...) eski bir çapkın olan babam macera yapmak istedi. (...) Bunun sonucu izdivaca müncer oldu. (Bezirci, 1987:197)

Bu hatıra Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* romanına şu şekilde akseder:

Salâhattin Bey, gençliğini deli gibi geçirdikten, hayatın tadılmadık zevkini bırakmadıktan sonra, birdenbire yorgunlaştığını, artık daha fazla koşacak kuvveti olmadığını görmüş, beş sene kadar evvel, bu kendisinden tam on beş yaş küçük kızla evlenivermişti. (Ali, 2010a:12)

Sevengül Sönmez (2009:59-60) Sabahattin Ali'nin annesi Hüsniye Hanım'ın iki kez intihara teşebbüs ettiğini, zaman zaman sinir krizleri geçirdiğini yazar. Sabahattin Ali ise Mehpare Taşduman'a yazdığı bir mektupta annesinin her akşam yorgun bir şekilde eve gelen babasıyla muhakkak bir sebep bulup kavga ettiğini anlatır. (Sönmez, 2009: 61)

Kuyucaklı Yusuf romanında Şahinde Hanım'dan şöyle bahsedilir:

Kapalı büyüyen ve bu şekilde bütün tabii arzu ve ihtiyaçlarını içinde hapsedmeye mecbur olan genç kız, gayet tabii olarak, sinirli ve manen bozuk bir mahluktur... Ona evlat ve kardeş muamelesi yapacak oldu ve çirkin bir alayla karşılandı; efendi ve hâkim muamelesi yapacak oldu, ya isyan yahut da, daha ileri gidecek olursa, bayılma nöbetleri ile karşılaştı... (Ali, 2010a:13)

Sabahattin Ali'nin (2007:114) kadınlar üzerine verdiği bir konferansta sağlıklı bir evlilik için öncelikle fikri ve ahlâki bir birlikteliğin olması gerektiğini ileri sürer. Yine ona göre ne yazık ki evliliklerde bunun yerine maddiyat ve iyi mevki öne çıkarılmakta bu da evliliğin kısa zamanda sona ermesine ya da mutsuz bir şekilde sürmesine neden olmaktadır.

Kuyucaklı Yusuf romanında evlilikten şöyle bahsedilir: “Tabii bu evlenmede herhangi bir müşterek hayattan ziyade erkek için evde bir kadın bulunması; kız için de ‘münasipçe bir kısmet’ varken kaçırılmaması düşünülmüştür.” (Ali, 2010a: 12)

Gene *Kıyucaklı Yusuf*'ta Sabahattin Ali (2010a:13) anne babaların kızlarını zengin bir koca için süsleyip püslediklerini, kızların önünde yeni bir dünya açmak için uğraşmadıklarını anlatır.

İçimizdeki Şeytan romanında Emine Teyze, Macide'yi İstanbul'a götürebilmek için Macide'nin anne babasına şunları söyler:

“Kızınıza burada memurdan koca bulamazsınız ki... Halbuki o doktorlara, mühendislere layık... Hele birkaç sene bizde kalsın da görürsünüz.” (Ali, 2010b:44)

İçimizdeki Şeytan romanında Macide kız arkadaşlarına benzemez. Müzik onun seçeceği eşin seviyesini yükseltmek için bir araç değildir. O, müziğe tutkundur. (Ali,2010b:43)

Ebeveynler için amaç kızlarının zeki ve aydın olmaları değil, iyi bir koca bulmalarıdır.

Mustafa Kutlu (t.y.: 192-193) Sabahattin Ali'nin romanlarında evlilikle ilgili olarak, kızların eksik bir eğitime tabi oldukları, bu nedenle manevî değerlerden yoksun bir şekilde büyüyüp, gösteriş düşkünü birer kadın haline geldikleri tespitini yapar. Bu genç kızlar mevki sahibi ve zengin erkekleri beğenmektedirler. Erkekler de kızlarda duygusal bir yakınlık değil güzellik ararlar. Böyle olunca da insanların mutsuzluğu kaçınılmazdır.

İçimizdeki Şeytan romanında Ömer gençlere şunları söyler:

“Sonra para kazanmak: Bol bol, avuç avuç, çılgınlar gibi kazanmak... Sonra güzel bir karı almak... Kafaca anlaşacağın ve ruhu ruhuna uygun bir kadın değil! Herkes gördüğü zaman ‘Aman! Bakın, falancanın ne enfes karısı var!’ desin yeter!...” (Ali,2010b:199)

Sabahattin Ali, küçük yaşta evliliklerde eşlerin birbirlerini tanımalarına imkân olmadığını, bunun da doğal olmayacağını söyler. (Ali, 2007:116) Romanlarında kızların küçük yaşta evlendirilmek istenmesi konusuna değinir.

İçimizdeki Şeytan romanında Macide okumaktadır, ancak annesi onun evlenmesini tercih etmektedir. (Ali, 2010b:28)

Kızların yaşlarının küçük olması evlilikte mutsuzluğun nedenlerinden biridir. *Kuyucaklı Yusuf* romanında Şahinde Hanım ve ondan on beş yaş büyük olan Salâhattin Bey'in evlilikleri sorunlarla doludur.

Mutlu bir evlilik için sevgi önemlidir. *Kürk Mantolu Madonna* romanında Raif Efendi evlilikle ilgili şunları düşünür:

“ İnsanlar birbirinin yardımlarına ve paralarına değil, sevgilerine ve alakalarına muhtaçtırlar. Bu olmadıktan sonra, aile sahibi olmanın hakiki ismi, ‘birtakım yabancılar beslemek’ti.” (Ali, 2010b: 149)

Sevgisiz bir ortam beraberinde mutsuzluğu getirir. Raif Efendi mutsuz bir aile yaşantısına sahiptir. Ramazan Korkmaz (1997: 280) aile ilişkilerinin karşılıklı sevgi ve saygıdan uzaklaşarak çıkar birlikteliğine dönüşmesini aile hayatındaki yozlaşmanın en büyük göstergelerinden biri sayılabileceğini söyler.

Evlilikte sevgi en önemli unsurlardan biridir. Ancak tek başına mutluluğu sağlayamaz. Sabahattin Ali'nin romanlarında ele aldığı bu konu günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir.

İçimizdeki Şeytan romanında Macide ile Ömer'in ilişkilerinin bitmesinin nedenlerinden biri maddi güçlüklerdir. *Kürk Mantolu Madonna* romanında Raif Efendi'nin Türkiye'ye döndükten hemen sonra Maria'yı çağırmasını nedeni kendisini ekonomik olarak toparlayamamasıdır. *Kuyucaklı Yusuf* romanında

Muazzez ile Yusuf'un evliliklerinin kötü sonlanması'nın nedenlerinden en önemlisi parasal sıkıntılardır.

Sabahatin Ali, evliliğin ekonomik yanına da parmak basmaktan geri kalmaz. Evet, evlilik birbirine yakışan iki kişinin ortaklaşa kurduğu bir birliktir. Ama bu birlik, sınıflı toplumda, manevi kaygılardan çok maddi temellere dayanır... Sabahattin Ali aileye karşı değildir. Aileyi, hatta aşkı yozlaştıran toplumsal koşullara karşıdır ve onların düzeltilmesinden, insancıl temellere oturtulmasından yanadır. Bunun için de, her şeyden önce, evlilikte / ailede paranın, çıkar hesabının egemenliğini gidermek gerektiğini iyi bilmektedir. (A.Bezirci, 1987: 199-200)

Anadolu insanının evliliği ve aile ilişkilerinde geleneksel yapı önemlidir. *Kıyucaklı Yusuf* romanında Yusuf karakterinin evliliğe bakışı bu doğrultudadır.

Bir evde sözü geçecek, hükmü yürüyecek yegane adam o evin erkeği olduğuna ve bu erkek de kendisini istediğine göre, Şahinde Hanımın sözlerinin bir kıymeti olamazdı. Kendisine karşı bazen edepsizleşen kadına: Karı kısmının sözüne bakılmaz, herhalde senin aklın pek yerinde olmamalı, demek isteyen gözlerle bakar, yalnız Salâhattin Bey'in bu çenesi gevşek karıyı ne diye kolundan tutup kapı dışarı etmediğine hayret ederdi. (Ali, 2010a:15-16)

Mustafa Kutlu (t.y.: 147) Anadolu aile tipinde kişilerin hak ve görevlerini bildiği, bunların dışına çıkmayı düşünemedikleri için huzurlu olduklarını söyler. Yusuf'un kendi anne babasının aralarında da sorunlar olmuştur. Babası herhangi bir nedenden annesini dövmüş, buna karşılık Yusuf'un annesi yalnızca ağlamıştır. Bu geleneksel yapıda tartışma yoktur; ancak huzurun da olduğu söylenemez.

Anadolu'nun geleneksel yapısında evliliklere çoğu kez aileler karar verir. *Kıyucaklı Yusuf* romanında Yusuf, Muazzez'in Şakir'le evlenmek zorunda kalmaması için arkadaşı Ali'den para isteyerek Şakir'in babası Hilmi Bey'e olan borçlarını öder. Ardından Muazzez'in Ali'yle evlenmesi söz konusu olur. Muazzez'in kendi geleceğiyle ilgili bu olaylardan sonra ilk söyleyebildiği " Ağabey, beni kaç para sattınız?" (Ali, 2010: 77) cümlesidir.

Kürk Mantolu Madonna ile *İçimizdeki Şeytan* romanlarında aşk birliktelik için yeterlidir. *İçimizdeki Şeytan* romanında Ömer, Macide'yi herkese karısı diye tanıtır. (Ali, 2010b:119,131)

Sabahattin Ali, kadın ve erkeği eşit, evliliği birlikte yürünen bir yol olarak gören anlayışına rağmen gözlemci gerçekçi bir yazar olmasından dolayı olması gerekeni değil, var olanı gözler önüne serer. Anadolu'daki evlilik kurumuna ayna tutar. Bunun yanında kadını özgürlüğe götüren yolu sezdirir bize. Kadının eğitim almış veya Avrupalı olması onun düşünce ve ruh dünyasını değiştiren, geliştiren birer unsur olarak sunulur.

4.3.1.3. Kadın ve Cinsellik

Sabahattin Ali'nin eserlerinde cinselliğe yer vermemesi onu çağdaşı eleştirel gerçekçilerden ayıran bir özellik olarak belirir. Çağdaşı pek çok yazar eserlerinde cinselliğe yer vermeyi eleştirel gerçekçiliğin bir yansıması olarak görmüş, hatta bir kısım yazarlar eserlerinde cinselliği aşırıya kaçacak boyutta kullanmışlardır.

Sabahattin Ali'nin romanlarında cinselliğe hemen hemen hiç yer vermemesi onun aşk anlayışıyla ilgilidir. Sabahattin Ali, aşkı yüce bir duygu olarak ele almış, idealize etmiş, en temiz sevgileri işlenmiştir. Mustafa Kutlu (t.y.:97) onun eserlerinde sevginin, nefsin ve varlığın ötesinde, adeta kutsallaştırılmış olduğunu söyler.

Sabahattin Ali'nin “Cinsi hissiyatın tezahürü olan bir nevi ‘istek’ bertaraf edilirse, aşk bazı insanlarla beraber doğan, onları ölünceye kadar terk etmeyen bir histir.” (Sönmez, 2009: 74) cümlesinden aşkın yalnızca tinsel yönünü önemseydiği görülür. Özel yaşamındaki aşkların da bu düşünceye paralel olduğunu söylemek mümkündür. Sabahattin Ali romanlarındaki karakterlerde de aşkı bu yönüyle ele almış; bazı noktalarda ten temasına; bazı bölümlerde yaşanan tensellikten sonraki duygulara yer vermiştir.

Konur Ertop (1977:291) bazı yazarların cinsel yaşamı gerçeği yansıtmak için, bazı yazarların da heyecan uyandırmak için anlattığını söyler. Sabahattin Ali'nin kadın-erkek ilişkilerini ele alırken ayrıntılardan yalnızca konunun gerektirdiği kadar bahsettiğini belirtir.

Salih Yurttaş (1973:198) Sabahattin Ali'nin kahramanlarının karşı cinse duydukları ilgiyi, sevgiyi, hatta tutkuyu açıklamaktan çekinen ve bunu erdem sayan bir davranış içinde olduklarını söyler; bunu özellikle *Kuyucaklı Yusuf* romanında işlediğini belirtir.

Kuyucaklı Yusuf romanında Yusuf ile Muazzez'in aşkına ne evlenmeden önce ne evlendikten sonra cinselliğe dair herhangi bir şey vardır. Yalnızca evlenmeden önce Yusuf, Muazzez'in saçlarını okşar, Muazzez'de Yusuf'un ellerini tutar. (Ali, 2010a: 78) Böylece ona olan hisleri açığa çıkar.

Ramazan Korkmaz (1997: 258) Yusuf'un Muazzez'i bir kadın olmaktan çok sevgi, masumiyet ve saadet gibi kavramların temsilcisi olarak gördüğünü söyler.

İçimizdeki Şeytan ve *Kürk Mantolu Madonna* romanlarında kadın karakterler kendi özgür iradeleriyle henüz nikâhları yapılmadan beraber olurlar. Bu beraberlik için aşk geçerli bir nedendir. Macide bu birliktelik için hazırdır, hatta istemektedir.

Macide Ömer'le beraber yürüdükleri ilk akşamı hatırladı, O zaman genç adamı dinlerken vücudunu kaplayan, çenesini kilitleyen sıtmayı yine hissetmeye başlamıştı. Her tarafı titriyor, damarları kızgın teller halinde etlerinin arasına yayılıyor ve delikanlıya karşı müthiş bir arzu duyuyordu. Her şeyi, dünyayı, insanları, kendini unutarak bir tek hisse, bu bir tek arzuya teslim olmak istiyordu. (Ali, 2010b:113)

Sabahattin Ali bu birlikteliklerde hisler üzerine yoğunlaşmıştır. Tensellik taşıyan ifadeler daha azdır.

Kirli halıya yalınayak basarak Macide'yi kucakladı ve yüzünü onun yüzünde dakikalarca tuttu. Biraz evvel güzelliğini tespit ettiği boynunu

okşuyor ve parmaklarını ensesindeki kıvrıkcık saçların arasına sokarak genç kızın başını kendine doğru çekiyordu. (Ali, 2010b:119)

Kürk Mantolu Madonna romanında ise ilk istek Maria Puder'den gelir. Maria ilk buluşmalarında Raif Efendi'yi öper. (Ali, 2010c:105) Maria erkeklere karşı açık, sert mizaçlı bir kadındır. O ilk buluşmalarında Raif Efendi'ye kadınlara özel hisler beslemediği halde onlara âşık olmayı tercih ettiğini; ama kadınlarla sevişmeyi estetik bulmadığını, gerçek bir erkek aradığını oysa onun bir kadın gibi olduğunu söyler. (Ali, 2010c:98) Raif Efendi ise feminen bir takım özellikler taşır. O, kadınlarla macerası olmayan, utangaç bir erkektir. Bunda çocukluğunun, babasının ona ilgisizliğinin büyük etkisi vardır. Oğuz Demiralp (2007:85) bununla ilgili olarak Raif'in Maria'nın oto portresinin onun üzerinde ödipal krize son veren bir uyarın olduğu yorumunu yapar. Ve Raif Efendi'nin Maria'yı anne temsiliyle özleştirdiğini, aşkın temelinde bu temsilin olduğunu söyler. Raif Efendi'yle Maria'nın aşkında cinselliğin öneminin olmamasının nedenlerinden biri olarak ilişkilerinin bu boyutu gösterilebilir.

Kürk Mantolu Madonna romanında Maria ile Raif Efendi'nin birliktelikleri tek bir cümleyle ifade edilir. "Başımı kendisine doğru çekti ve bütün yüzümü ateş gibi buselere boğdu." (Ali, 2010c:116)

Bütün isteklerinin en son gayesi belki de ona tamamen, hiç noksansız, bütün maddi ve manevi varlığıyla sahip olmaktı, fakat elde edebildiğimi de kaybetmek korkusuyla, bu gayeye gözlerimi çevirmekten çekiniyor, seyretmekte olduğu ve yakalamak istediği harikulade güzel bir kuşu küçük bir hareketiyle kaçıracağından korkan bir insan gibi atıl kalıyordum. (Ali, 2010c:108)

Raif Efendi bunları düşünmüş de olsa *Kürk Mantolu Madonna* romanına Raif Efendi'nin Maria'nın aşkına erişme düşüncesi hâkimdir.

Sonuç olarak, Sabahattin Ali'nin romanlarında cinselliğe çok az yer verilmiş olması onun aşkı idealize etmiş olmasıyla ilgilidir. Romanlarda tenselliğe dair yer yer ifadeler geçer. Bunlarda etken olan genellikle kadındır. Aşkın bu boyutu

kadınların isteğiyle gerçekleşir. Bunda Sabahattin Ali'nin onulmaz aşk öykülerinin hayal kırıklıklarıyla bitmiş olmasının da etkisi olabilir. Yani erkeğe kadının aşkı kâfidir. Daha fazlasını istemeye cesaret edemez.

4.3.2.KARAKTER YAPILARINA GÖRE KADINLAR

4.3.2.1. Güçlü Karakterler

Sabahattin Ali'nin romanlarında bu gruba girebilecek iki kadın karakter vardır. Macide ve Maria. Her iki kadın da kendi kararlarını verebilen, özgüvenleri gelişmiş, cesur ve güçlü karakterlerdir.

Atilla Birkiye (1983: 95) Macide ve Maria'nın etken karakterler olduğu yorumunu yapar. Macide etkendir, tek başına katı ahlak kurallarına karşı gelebilir. Maria, ilişkinin seyrini yönlendirdiği için etkendir. Birkiye, her iki karakterin de güçlü olduğunu, ancak Maria'nın zaman zaman kararsız davrandığını söyler.

Macide ve Maria kendi hayatlarına yön verebilirler. Macide, Emine Teyzeler'den ayrılarak Ömer'le yeni bir hayata başlama kararını alır. Aralarındaki ilişkinin yıpranmasından ve Ömer'in içine düştüğü durumdan sonra yaşamına Bedri'yle devam etmekte tereddüt etmez. Maria, babasız büyümüş, çocuk yaşta annesini ve evini idare etmiştir. Başarılı bir ressam olmuş, Raif Efendi'yle ilişkisini kendisi yönlendirmiştir. "Genç kadın hayatını kazanmak için geceleri bir barda sahne alan, özgüveni ve öz bilinci gelişmiş birisidir." (Uslu, 2007: 78)

Macide'nin ve Maria'nın kendine güvenleri tamdır. Macide, etrafındakilere kederini bile göstermek istemeyecek kadar kendisine güvenir. (Ali, 2010b:68)

Maria, kendine güvenen, kentli bir kadındır. O, Raif Efendi'yle ilk görüşmelerinde iyi arkadaş olabileceklerini söyler. " 'Sakın siz de başka erkekler gibi düşünmeyin...' dedi. 'Sözlerime başka manalar vermeye kalkmayın. Ben hep böyle

apaçık konuşurum. Bir erkek gibi... Zaten birçok taraflarım erkeklere benzer...' ”
(Ali, 2010c:77)

Sabahattin Ali her iki kadının da yürüyüşünü betimlemiştir. Maria'nın kısa ve sert adımları vardır; Macide, bir erkek gibi büyük ve serbest adımlar atar. (Ali 2010b; Ali 2010c) Her iki yürüyüş de bu karakterlerin kendilerine güvenen kişiler olduklarını anlatmak ister niteliktedir.

Macide ve Maria toplum baskısını üzerlerinde taşımayan, özgür ruhlu kadınlardır. Macide, nikâhı önemsemeyen Ömer'le birlikte yaşar. Emine Teyzeler'in kendi arkasından ne konuşacaklarını düşünmeden evden ayrılır. Maria yetenekli bir ressamdır. Ancak hayatını sürdürebilmek ve annesine bakabilmek için bir kabarede şarkı söyler. Ruhsuz resimler yapmaktansa vücudunu satabileceğini söyler. (Ali, 2010c:93)

Macide henüz lisedeyken de kendine güvenen cesur ve diğer öğrencilerden farklı bir genç kızdır.

Ne sözlerinde, ne tavırlarında hiç yapmacık bulunmayan, bir kadında pek az görülen bir cesaret ve bir açıklıkla insana uzun uzun bakan gözlerinde birçok şeyler ifade eden, fakat aynı zamanda bunlara gene pek tabii bir irade ile hâkim olmayı bilen bu on altı yaşındaki genç kıızı, mektebin diğer talebeleriyle karıştırmaya imkân yoktu. (Ali; 2010b :41)

Macide arkadaşlarını, içinde yaşadığı toplumdaki insanları eleştirir, ancak Maria'dan farklı olarak bunu yüksek sesle yapmaz. Onun müziğe ilgi ve isteği arkadaşları gibi ileride evleneceği kocanın seviyesini yükseltmek için değil, kendisi için anlam taşıması ve ona arkadaş olmasındandır. (Ali, 2010b:43) Mustafa Kutlu (t.y.:116) Macide'nin hem toplumun değer yargılarını eleştirdiğini hem de toplumun görev anlayışındaki tutarsızlıklara dikkat çektiğini söyler. Macide İstanbul'a gittikten sonra bir pastanede gördüğü gençler için şunları düşünür:

Vücutlarının iriliğine göre kendi aralarında itibarları azalıyor veya çoğalıyor ve ekseriya küçük olanlar irilere, yaşa filan bakmayarak "ağabey" diye hitap ediyordu. Bu iriler genç kızları hâkim ve bön bir bakışla hemen

cezbetmeyi muvafık buldukları halde sıskalar avaz avaz bağırarak konuşmayı ve el şakaları yaparak kahkahalar savurmayı daha alaka verici bir hareket sayıyorlardı.

...Konservatuvardaki kızlar, ne olursa olsun, bir işle uğraşıyorlardı, yalan yanlış, severek veya laf olsun diye kendilerini bir sanata bağlamışlardı. Orta mektepteki arkadaşları ise sadece hiçti... Fakat burada gördükleri... Bunlar hiçten daha ileri, daha müthiş, daha fazlaydılar. Bunların her tavrı Macide'nin sinirlerine bir kamçı darbesi gibi tesir ediyordu. (Ali, 2010b:140)

Macide erkeklerin bazen çok basit olduklarını düşünür. Erkekler bir kadının bir erkeğe kızdığı zaman başka bir erkekte teselli arayacağını düşünmektedirler. Oysa bu kadınları aptal sanmaktan başka bir şey değildir. (Ali, 2010b:231)

Maria'nın nitelikleri ve erkekler hakkındaki fikirlerine bakıldığında onun feminist olduğunu söylemek mümkündür. O, erkeğin kadından pek çok şey istediğini, bunu da en doğal hakkı gördüğünü; bu nedenle erkeklerden nefret ettiğini, onların ahmakça ve küstahça gururlarından tiksindiğini söyler. (Ali, 2010c: 81-82) Maria, Raif Efendi'ye kadın ve erkekle ilgili şunları anlatır:

Hiçbir kadın, ihtiras halindeki bir erkek kadar aciz ve gülünç olamaz. Buna rağmen bu hallerini bir kuvvet tezahürü zannedecek kadar yersiz bir gururları vardır... Aman yarabbi, insan deli olur... Kendimde hiçbir gayri tabii temayül bulunmadığını bildiğim halde, bir kadına âşık olmayı tercih ederim. (Ali, 2010b:98)

Maria kadının erkek karşısında her zaman pasif kalmaya mecbur oluşunu kabul edemez. (Ali, 2010b:97)

Macide, hayatı sorgular; ancak yaşama dair fikirlerinin bir kesinliğe ulaştığı söylenemez.

Demek hayat böyle iki adım ilerisi bile görülmeyen sisli ve yalpalı bir denizdi. Tesadüflerin oyuncağı olduktan sonra ne diye bir irademiz vardı? Kullanamadıktan sonra göğsümüzü dolduran hisler ve kafamızda kımıldayan düşünceler neye yarardı? Yaşayışımıza ve etrafımıza şekil vermek arzusuyla dünyaya gelmekten ise hayatın ve muhitin verdiği şekli

kolayca alacak kadar boş ve yumuşak olmak, daha rahat, daha makul değil miydi? (Ali; 2010c: 42-43)

Macide Ömer'in içinde bulunduğu arkadaş ortamından, onların söz ve davranışlarından hoşlanmaz. O, Ömer'i bırakıp burjuva aydınlarından uzaklaşarak kişilikli, fikirlerinde tutarlı, iradeli bir aydın olan Bedri'yle hayatını devam ettirmeye karar verir. "Macide, burjuva aydınları ortamından nefret ederek, yaşamın anlamını ve doğru yolu sosyalizmde bulmaktadır. O, burjuva aydınlarının en namuslu ve iradeli kısmının halka doğru yönelişini ifade etmektedir." (Tatarlı ve Mollof, 1969)

Macide içinde bulunduğu ortamdan daha anlamlı, daha insanca bir yaşam olduğunu düşünür. (Ali, 2010b: 249) O, düşüncelerini hiçbir zaman yüksek sesle ifade etmez. Bunun nedeni henüz bir arayış içinde olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Maria *Kürk Mantolu Madonna* romanında tam anlamıyla çağdaş bir kadını temsil eder. O, resim sanatıyla uğraşan, özgür fikirli, müze, resim galerileri ve operaya gitmekten hoşlanan genç bir kadındır.

Oğuz Demiralp (Kitaplık, 2007: 75) Macide'nin ve Maria'nın güçlü olmalarına rağmen bir erkek desteğine ihtiyaç duyduklarını söyler. Romanlarda olayların akışı düşünüldüğünde Maria'nın manevi, Macide'nin maddi ve manevi olarak bir erkeğe ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Maria, Macide'den farklı olarak maddi olarak kimseye bağımlı değildir. Raif Efendi'yi tanıyana kadar yalnızlığı seçmiş, kendine yetebilen bir kadındır.

Ramazan Korkmaz (1997:304) belli amaçları olan, belli değerler için mücadele eden, para, mal, mülk, mevki gibi kayıplara uğramalarına rağmen, sağlam ahlaki yapıya sahip karakterlere idealist tipler, der. Ona göre Macide ve Maria idealist birer tiptir. Macide ümitsizliğe kapılmayan, güçlü yapısından dolayı, Maria içten tavırları ve fikirlerinden dolayı. Nüket Esen (1998: 37) Sabahattin Ali'nin Maria Puder'le idealindeki kadını yazdığı yorumunu yapar. Ona göre Sabahattin Ali böyle ideal bir

kadının var olabilmesi için erkeklerin ve toplumun farklı olması gerektiğini ima etmiştir.

Tatarlı ve Mollof (1969: 95) Macide'nin Sabahattin Ali'nin yarattığı en güzel kadın karakter olduğu yorumunu yaparlar. Macide'nin estetik ideallerini, sosyalizm kuram ve uygulamasında bulan, halkın tarafına geçen burjuva aydınlarını temsil ettiğini söylerler.

Atilla Birkiye (1983: 95) ise her iki karakterin de güçlü olduğunu, ancak Macide'nin daha kararlı olduğu için örnek bir kadın karakter olarak gösterebileceğini söyler.

Sonuç olarak, Macide'nin 1940'lı yılların Türkiye'si'nin; Maria'nın II. Dünya Savaşı sonrası yılları Avrupası'nın genç kadınları oldukları düşünüldüğünde, Sabahattin Ali'nin yaşadıkları döneme göre ne kadar güçlü kadın karakterler yarattığı daha iyi anlaşılır. Her iki karakter de kültürlüdür ve içinde yaşadıkları toplumdan farklı nitelikleri vardır.

Kadın ve erkeğin hayat yolunu yürüyebilmek için birbirlerine muhtaç olduklarını düşünen Sabahattin Ali, güçlü kadın karakterler yaratarak örnek olmak istemiş, kadınların güçlü oldukları yerlerde içinde yaşadıkları toplumun da gelişeceğini anlatmak istemiş olabilir.

4.3.2.2. Zayıf Karakterli Kızlar

Kıyucaklı Yusuf romanında Muazzez, *Kürk Mantolu Madonna* romanında Raif Efendi'nin büyük kızı Necla Zayıf Karakterli Kızlar grubuna dahil edilebilir.

Muazzez'in yanlış olduğunu bilmesine rağmen annesiyle komşu ziyaretlerine gitmesi Yusuf'un dikkatini çekebilmek ve evde bunalmaktan kurtulmak içindir. Gittiği yerlerdeki şarkılı âlemler onu oyalar. Annesi Muazzez'i Hilmi Beyler'e de götürmek ister, oysa Muazzez gitmek istememektedir. Ancak annesinin ısrarlarına

dayanamaz; bir süre sonra Hilmi Beyler'e de gider. Muazzez bundan Yusuf'un hoşlanmayacağını bilir, bu nedenle oraya gittiğini söylemez.

Sırf evde yalnız kapanıp kalmamak, düşünmeye mecbur olmamak için annesiyle arkadaşlık ediyor; fakat Hilmi Beyler'e gitmek istemiyordu.

Hele bir gün Cennetayağı'ndaki bağa davet edilip orada, uzaklarda dolaşan ve gözlerini kendisine diken, Şakir Bey'e rastlayınca, bu aileden büsbütün soğudu, içini bir ürperme kapladı ve korkmaya başladı. (Ali, 2010a:112)

Yusuf'la aralarında geçen bir konuşmada Muazzez istediği ilgiyi bulamaz.

Yusuf tekrar güldü. Lafı değiştirerek:

“ Annen nerede, gene gezmekte mi?” diye sordu.

“ Evet!”

“ Sen neden gitmedin?”

“ Canım istemedi...”

Biraz bekledikten ve Yusuf'un yüzüne dikkatle baktıktan sonra, kelimelerin üzerinde durarak tekrar etti:

“ Canım istemedi!”

Bu konuşma sırasında Yusuf, sokak kapısının yanında ayakkabılarını giymeye uğraşıyor, Muazzez de yanında, ayakta duruyordu.

Genç kız, onun gitmekteki acelesini seyrederken, birdenbire içinden gelen bir teessürle:

“ Ama, belki bir gün canım isteyecek!” dedi.

Yusuf hemen doğrularak sordu:

“ Neyi?”

Muazzez omuzlarını silkti.

Yusuf tekrar sormak ve ısrar etmek için ağzını açtı, sonra vazgeçerek arkasını döndü. Kapıyı aralayıp sokağa çıktı. (Ali, 2010a:113)

Muazzez, Yusuf'a kızgındır, annesinin gelip onu alması üzerine hiç düşünmeden Hilmi Beyler'e gider. Yusuf onun nereye gittiğini Kübra'dan öğrenir. Muazzez'i Hilmi Beyler'in bahçesinden kaçırır ve evlenirler. Yanında bulunduğu müddet boyunca Yusuf, Muazzez'i korur. Evlenmelerinin ardından Salâhattin Bey, Yusuf'u memuriyete yerleştirir, ona kâtiplik görevi verir. Ancak Salâhattin Bey'in ölümünün ardından yeni bir kaymakam gelir. Yeni kaymakam İzzet Bey paraya, zevk ve eğlenceye düşkündür. Gelir gelmez Hilmi Beyler'e misafir olur, karşılıklı çıkar ilişkisi kurarlar. Hilmi Bey'in oğlu Şakir'in amacı Muazzez'i elde etmektir. Bunu Yusuf Edremit'teyken yapamayacağını bilir. Kaymakam İzzet Bey, Yusuf'u evden uzaklaştırabilmek için onu süvari tahsildarı yapar.

Annesi Şahinde yoksulluk içinde yaşamayı istememekte kızıyla ilgili planlar yapmaktadır. Kendisi gezmedeyken evde tek başına kalan kızını sabırla ikna etmeye çalışır. Zaman zaman duygu sömürsü yapar. Bir süre sonra Muazzez annesiyle birlikte eğlencelere gitmeye başlar, ne olduğunu anlamadan kendini Hilmi Beylerde bulur. Annesine laf dinletemediği, olayları yönlendiremediği için kendisini kötü bir şey yapmadığı konusunda ikna eder.

Ara sıra düşünecek olsa da, hareketlerinde pek büyük bir fenalık görmüyordu. Bir kere, mademki annesi onunla beraberdi ve o her şeyi muvafık görüyor, hatta tertip ediyordu, artık kendisine söz düşmezdi. Sonra ortada kimseye bir kötülük yapıldığı da yoktu. Birkaç ahbaba gidip gelmek, onların erkekleriyle oturup kalkmak, büyük bir cinayet değildi...

Sonra kocasının haberi olmadan yaptığı şeylerin hiç de fena bir şey olmadığına dair beslediği kuvvetli kanaat ve bunu kocasından saklaması sebebinin sırf onunla manasız münakaşalara meydan vermemek olduğu düşüncesi Muazzez'e tam bir vicdan sükûnu veriyor ve onu kocasının karşısına, kendini daha çok güzelleştiren bir cesaret ve neşe ile çıkarıyordu. (Ali, 2010a:187)

Bir müddet sonra akşam sohbetlerinde içkiler içilmeye başlanır. Muazzez, Yusuf'un şüphelendiği durumlarda yalan söylemekte tereddüt etmez. Artık akşam eğlencelerine erkekler de katılır. Muazzez, başta İzzet Bey olmak üzere sarhoş kucaklarına düşmüştür.

Muazzez artık kendi iradesiyle içine düştüğü bu durumdan kurtulamayacağını farkındadır. (Ali, 2010a:189) Yusuf'un her şeyi fark etmesini, kendisini çekip almasını ister, ancak hiçbir şey yapamaz. Muazzez annesinin oyunları sonucunda Hilmi ve Şakir Bey'in oyuncuğu olmuştur. Demiralp (2007: 74) Muazzez'in annesi ve kasabadaki düzenin tuzağına düştüğü, bu olanlardan kendisinin de sorumlu olduğu yorumunu yapar. Onun yeterince güçlü bir kişiliği yoktur. “ Muazzez zayıftır.” (Birkiye, 1983: 92) Muazzez'in iradesi onun bu ortama girmesine engel olamamıştır. O acı çekmesine rağmen kurtulmak için hiçbir şey yapamaz.

Yusuf sezdiği birtakım şeylerden çok rahatsızdır. Ancak o Muazzez'i hiçbir zaman hatalı bulmaz. Ona göre Muazzez on beş yaşında bir çocuktur.

Muazzez başka bir çevrede farklı bir yaşantıya sahip olabilirdi; ama o yanı başındaki annesi ve etrafındaki kötülüklerin etkisinden kendini alamamıştır. Bu anlayış Yakup Kadri'ye Shaupenhour ve Maupassant yoluyla gelen “İnsanın eğitilebilmesi için çevresini değiştirmek gerekir.” düşüncesini hatırlatmaktadır. Onun kurtarıcısı Yusuf olacaktır. Ancak Muazzez'in sonu ölümle biter.

Kürk Mantolu Madonna romanında Necla'nın çevresindeki kişiler -teyzesi, eniştesi ve dayılar- neredeyse onun içinde hiçbir olumlu nitelik bırakmazlar. Hayatta tek amacı boyanmak ve gezmek olan teyzesi, kendini beğenmiş eniştesi ve dayıları Necla'ya kötü birer örnektirler. Raif Efendi kızı Necla'da bir cevher umar, ancak beklediği gibi olmaz. Necla etrafındakilerin olumsuz davranışlarından etkilenmeyecek, kendini kurtarabilecek kadar güçlü bir karakter değildir.

Yalnız söylediğim gibi Raif efendi büyük kızından, Neclâ'dan bir şeyler bekler gibiydi. Yüzünün hareketlerinde ağzını, ellerini oynatmakta boyalı teyzesini taklit eden ve manevi kuvvetini de eniştesinin ukalalığında alan bu kızın, bu kalın dış kabuklara rağmen içinde sahici insandan bir şeyler kaldığını zannettirecek alametler mevcuttu. Babasına karşı arsızlığını hakaret derecesine getirmeye çalışan kardeşi Nurten'i azarlayışında bazen hakiki bir infial seziliyor, sofrada veya odada Raif efendiden pek istihfafla bahsedildiği sıralarda hızla kapıyı vurup çıktığı oluyordu. Fakat bu haller, içinde saklanıp kalmış olan insanlığın ara sıra nefes almak için yaptığı hamlelerden ibaretti ve muhitinin senelerce sabırlı bir çalışma ile vücuda getirdiği sahte şahsiyet, asıl hüviyetinin başkaldırmasına meydan vermeyecek kadar kuvvetliydi. (Ali; 2010: 32-33)

Necla çevresinin etkisi sonucunda hareketleri özentî, başkalarını alaya alan ve bomboş bir genç kız haline gelir.

Necla'nın çevresinde kendisine olumsuz örnek olan kişiler olmasaydı belki de kendini bilen, babasına saygılı ve sevgi dolu, kişilikli bir genç kız olurdu.

Sabahattin Ali bu karakterleriyle sosyal ortamın olumsuz etkilerine maruz kalmamak için güçlü bir kişiliğe sahip olunması gerektiğini anlatmak istemiş olabilir. *İçimizdeki Şeytan* romanında Macide karakterinin sosyal çevresi için olumlu bir şeyler söylemek mümkün değildir. Okuması yerine evlenmesini tercih eden bir anne, çalgı ve eğlenceden başka bir şey düşünemeyen Emine Teyze, tek derdi para olan

Galip Amca, bomboş çocukluk ve gençlik arkadaşları, üniversitede ve yakın çevresinde gözlemlediği insanlar, âşık olduğu erkek Ömer, bunların hiçbiri Macide'ye iyi örnek değildirler. Onu içinde bulunduğu ortamdan kurtaran muhakeme gücü, kararlılığı, hayatını yönlendirebilme cesareti kısacası güçlü kişiliğidir. O, iyiyi kötüyü ayırt edebilir ve Ömer'e âşık olmasına rağmen karşısına çıkan tek olumlu karakter Bedri'yle gider. *Kuyucaklı Yusuf* romanında Muazzez de de hayatını yönlendirebilme gücü olsaydı Yusuf'la sonları çok farklı olabilirdi.

Ramazan Gülendım (2006: 30) *Kuyucaklı Yusuf* romanını işaret ederek Sabahattin Ali'nin kadının hür olduğu bir ortamda bozulabileceğine inandığını, bu nedenle onu yönlendirecek bir erkeğe ihtiyaç duyduğunu iddia ettiğini söylerken; Oğuz Demiralp (2007: 102) "Onu koruyan, sakınan bir erkek olmayınca avcılarının eline düşen kadın izleği Sabahattin Ali'nin yapıtının ayrıntılı irdeleme gerektiren ilginç yönlerinden biridir" der. *Kuyucaklı Yusuf* romanında Muazzez karakteri için buna kısmen katılmak mümkünse de *Kürk Mantolu Madonna* romanındaki Maria karakteri düşünüldüğünde bunu genelleştirmenin çokta doğru olamayacağı sonucuna varılabilir.

4.3.2.3. Toplumsal Koşulların Mağdur Ettiği Kadınlar

Kuyucaklı Yusuf romanında Kübra ve annesi yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan, yoksulluğun ezdiği ana ve kızıdır. Kübra'nın tecavüze uğramasıyla mânen de yıkılır ve bir düzenin içine sürüklenmeye başlarlar. İçinde buldukları durumdan onurlarıyla kurtulurlar ve Kuyucaklı Yusuf'un yanına sığınır.

Kübra'nın annesi Çine'den kocası Seyit Efe'nin zoruyla Edremit'e gelmek zorunda kalmış, ardından kocasının başka bir kadınla kaçmasıyla kızıyla ortada kalmıştır.

Kübra'nın annesi geçimlerini sağlayabilmek için Hilmi Beyler'in yanında ev işlerine bakar. Ancak Hilmi Bey'in oğlu Şakir on iki yaşındaki Kübra'ya göz koymuştur. Şakir Bey, Kübra'ya tecavüz eder. Sonra Kübra ve annesini korkutarak

bu işi Yusuf'un üstüne yıkmaya çalışırlar. Şakir Bey'in yardımcısı Hacı Etem'in baskılarına rağmen Kübra ve annesi bunu yapamaz. Kübra'nın annesi, " Dolapları iyi çeviremedik. Belayı bu delikanlının başına sardıramadık. Ne yapalım, daha sizin kadar kansız olamamışız." (Ali, 2010a:43) der.

Şakir'in Kübra'ya tecavüz etmesinden sonra Kübra'nın annesi temizlik işlerini bırakıp Hilmi Beyler'in zeytinliğinde çalışmaya başlamıştır. Kübra'nın annesi olayları anlatırken Salâhattin Bey'e şöyle diyecektir: "Çalışmayıp ölelim mi a beyefendi, bize ettikleri işten sonra onların emri altında çalışmayı kim isterdi?" (Ali, 2010a:60) Bu sözler Kübra'nın annesinin içinde bulunduğu güç şartları, yapılanların hesabını sormadıkları gibi, bunu yapanların hizmetinde çalışmanın güçlüğünü; ancak yaşayabilmek için buna nasıl muhtaç olduklarını anlatır.

Zaten hasta olan Kübra başına gelenlerden sonra daha da yıkılır, yüzünü yaşından büyük hissini veren bir anlam kaplar.

Bilhassa siyah, ince fakat çok keskin kaşlarının gölgelediği gene simsiyah ve iri gözleri çok şeyler biliyor hissini veren görmüş geçirmiş bir bakışla ve hiç çekinmeden insanın yüzüne dikiliyordu. Soluk ve ensiz dudaklarının kenarında, gene çok " yaşamış " olanlarda görülen tecrübe çizgileri vardı. Bütün yüzünün ifadesinde bir bezginlik, hatta daha ziyade bir nefret aksediyor gibiydi. (Ali, 2010a:35)

Önceden Yusuf'un yanına zeytin işçisi olarak giren Kübra ve annesi birtakım olaylardan sonra Salâhattin Beyler'in evlerinde temizlik işleriyle ilgilenirler. Kübra tavırlarıyla ve söylediği sözlerle Yusuf'a sevdalı olduğunu hissettirir. Kübra, Muazzez'in Hilmi Beylerle gittiğini görür. Yusuf'un onun ardından gitmesini istemez. Yusuf'un gideceğini söylemesi üzerine Kübra "Bizi bir daha görmeyeceksin Yusuf..." (Ali, 2010a:35) der.

Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* romanına dair yapılan incelemelerde bu romanın üç ciltlik bir eser olarak tasarlandığıyla ilgili ortak kanı vardır. Buna göre ilk cilt *Kuyucaklı Yusuf*, ikinci cilt *Çimeli Kübra* olacaktır. İkinci ciltte Yusuf, Kübra'yla karşılaşacak, Yusuf'un eşkıyalık hayatı ele alınacaktır. Üçüncü cilt Cevdet Kudret'e

göre Yusuf'un göçebe Yörüklerin arasına katılışını, A. Özkırmı'ya göre roman kişilerinin Ankara'da geçirdikleri toplum yaşamını anlatacaktır. (Laslo ve Özkırmı, 1979) Sabahattin Ali bu romanla ilgili tasarılarını gerçekleştirmez. Roman *Kuyucaklı Yusuf* la noktalanır.

Kübra ve annesi ağır yaşam koşulları ve başlarına gelen korkunç olaya rağmen Şakir Bey ve Hacı Etem'in kendilerini kullanmalarına izin vermemişler, bu olayın sorumlusu olarak Yusuf'u göstermemişlerdir. Hiçbir zaman haklarını savunmaya kalkmamış, zenginlere güçlerinin yetemeyeceğini düşünmüşler; ama her türlü acıya rağmen onurlu olmuşlardır. Onlar, parayla elde edilen itibar ve gücün toplumda geçerli olduğu bir dönemde erkeklerin baskısına ve tecavüzüne maruz kaldıkları halde haklarını savunamayan tüm kadınları temsil ederler.

4.3.2.4. Paraya ve Eğlenceye Düşkün Karakterler

Kuyucaklı Yusuf romanında Şahinde Hamm, *İçimizdeki Şeytan* romanında Emine Teyze, *Kürk Mantolu Madonna* romanında Ferhunde Hanım ve Frau van Tiedemann adlı karakterler bu gruba dahil edilebilir.

“Romanlarda kadının ahlakı çok önemli bir konudur. Ahlaksız kadın aileyi yıkan, düzeni bozan en önemli etkenlerden biridir. Çeşitli türde ahlaksızlık yaparak aile huzurunu bozan kadınlar vardır.” (N.Esen, 2010:211)

Sabahattin Ali'nin paraya ve eğlenceye düşkün karakterleri içinde yalnızca Şahinde Hanım, davranışları ve ahlaksızlığı nedeniyle aile hayatında kavgalar çıkaran, kızına olumsuz örnek olan, onu uygunsuz davranışlara iten bir kadındır.

Şahinde, Sabahattin Ali'nin annesinden izler taşıyan bir karakterdir. (Sönmez, 2009:210) Sabahattin Ali'nin babası annesinden on altı yaş kadar büyüktür. Yaş farkı ve annesinin sinir krizleri yüzünden huzursuz bir aile yaşantıları vardır. Sabahattin Ali'nin babası, kalp sektesinden ölür. Sabahattin Ali 28 Ağustos 1928'de Mehpere

Taşduman'a yazdığı mektupta babasının ölüm nedeni olarak annesi ve kardeşini gösterir, onları affetmeyeceğini söyler. (Korkmaz, 1997:231)

Kuyucaklı Yusuf romanında Şahinde, kocası Salâhattin Bey'den on beş yaş küçük, kapalı bir ortamda büyüyen, bu nedenle sinirli ve maneviyatı bozuk, yalnızca güzelliğiyle ilgilenilmiş, ardından maddi durumu iyi biriyle evlendirilmiş bir kızıdır. Şahinde'nin sinir krizleri ve çıkardığı huzursuzluklar nedeniyle Salâhattin Bey önce içkiyle avunmaya çalışır. Yaşı ilerledikçe yaşadıklarını kaldıramaz ve kalp krizinden ölür. Güven Kaya (1978: 15) gençliğini kocaya silah gibi kullanan bir kadının kocaya egemen olmak ve onu sömürmek için elinden geleni yaptığını; dengesiz bir evliliğin sonucu olarak ortaya çıkan davranışların ailenin dengesini bozduğunu söyler. Salâhattin Bey'le Şahinde Hanım'ın kızları Muazzez de bu evliliği kurtaramaz. Şahinde iyi bir anne olmayı da başaramamıştır. Kızıyla yalnızken ona babasını kötüler.

Ah benim talihsiz kızım! Ah benim zavallı Muazzez'im; benim yetim yavrucuğum. Bak, baban hâlâ gelmedi! Ah benim talihsiz, masum yavrucuğum!

...Sus şekerim... Sus benim bir tanecik kızım... Sus... Baban şimdi gelir... Sen ağlama benim babası sağken yetim kalan kızım. Allah bize çektirenlerin yanına komaz... (Ali, 2010a:14)

Kürk Mantolu Madonna romanında Ferhunde Hanım da iyi anne olmayı başaramamış bir karakterdir.

Üstleri başları daima bakımsız, yüzleri ve elleri daima kirli ve benizleri daima soluk olan çocuklarına, anlayamadığı melun bir düşmanın musallat ettiği iki ceza gibi kızıyor, süslenip sokağa çıkacağı sırada kirli elleriyle üstüne dokunmamaları için onları yanından nasıl uzaklaştıracağını bilemiyordu. (Ali, 2010c:29)

Kuyucaklı Yusuf romanında Şahinde Hanım rahat yaşamak uğruna kızını kötü yola sürüklemekten çekinmez. Salâhattin Bey son günlerinin yaklaştığını hisseder. Ancak karısına güvenmemekte, kızının onunla kalma düşüncesi kendisini telaşlandırmaktadır. (Ali, 2010a:110) Salâhattin Bey korkularında haklıdır. Muazzez, Yusuf'la evlendikten sonra bile annesi onu bolluk içinde yaşamak uğruna başka

erkeklerin kucağına atmaktan çekinmeyecektir. Bunu yapabilmek için anneliğini kullanarak kızını kandırır. “Açıkça Şahinde kendisi gibi kızını da düşkün bir kadın kimliğine sokar.” (Birkiye, 1983: 93)

Fethi Naci (1990:321) Şahinde Hanım'ın çıkarı, rahatı ve eğlencesinden başka bir şey düşünmediği için kızını âlemlere götürdüğü yorumunu yapar.

Kürk Mantolu Madoma romanında Frau van Tiedemann, otuz beş yaşında, Hollandalı dul bir kadındır. Maria Puder'in annesinin tabiriyle “uygunsuz” bir hayatı vardır. (Ali, 2010c:78) Tiedemann anlatıcıyla samimiyeti ilerletmek ister, bunu başaramayınca geceyi oda komşusu yaşlı Herr Döppke'yle geçirir. Tiedemann sonra maddi durumu iyi olan Döppke'yle evlenecektir.

İçimizdeki Şeytan romanında Emine Teyze arkadaşlarıyla sürekli eğlence tertip eden bir kadındır. Durumları eskisi gibi iyi olmadığı için tarla, bağ, zeytinlik ya da beşibirerdeleri satarak eski âlemlerine devam eder.

Emine Teyze'nin beşibirliklerinden, incilerinden bir kısmı da son günlerde Sandal Bedesteni'nin yolunu tutmuştu. Mamafih vaziyetlerinin bozukluğuna dair her laf açılışında oturup ağlayan ve bir eşraf karısının bir türlü tükenmeyen mücevherlerinden birisini daha satmaya mecbur olunca başına ağrılar gelip çatkılar çatan Emine Teyze'nin teessürü yirmi dört saatten fazla sürmüyor, ilk fırsatta etrafına İstanbullu ve çenesine kavi dalkavuklarını toplayarak çalgılı âlemler yapıyordu. (Ali, 2010b:26)

Babası, Macide'nin İstanbul'da Emine Teyzelerde okuması için ayda kırk lira göndermektedir. Macide'nin babası ölür, iki ay para gönderilmez. Bu durumdan rahatsız olan Emine Teyze, Macide'nin eve geç gelişlerini bahane eder, annesine mektupla bu durumu iletteceğini söyleyerek bunun böyle devam etmeyeceğini açıklar. Emine Teyze'nin yapmacık nezaketini, gerçek yüzünü gören Macide o akşam evden çıkacak, bir daha o eve dönmeyecektir.

Sabahattin Ali'nin paraya ve eğlenceye düşkün karakterlerinden Frau van Tiedemann dışındaki kadınlar süslerine düşkünlükleriyle birbirlerine benzerler.

Şahinde yaşı ilerledikçe düzgüne merak sarar, saçlarını değişik otlarla boyayıp, kaşlarına rastık çeker. (Ali, 2010a:142)

Ferhunde Hanım iki çocuğunu fırsatını bulup ablasına bıraktığı zaman, ipekli elbisesini giyip, boyanarak gezmeye gider. Aynanın önünde boyalı ve ondüleli saçlarına tüylü şapkasını geçirir. (Ali, 2010c:28)

Emine teyze, akrabası olan Macide'nin babasının ölümünün ardından bile gözlerinin sürmesini, yanaklarının allığını unutmayan bir kadındır. (Ali, 2010b:59)

4.3.2.5. Emeği Sömürülen Zayıf Karakterli Kadımlar

Kürk Mantolu Madonna'da Raif Efendi'nin karısı Mihriye Hanım, Sabahattin Ali'nin romanlarında emeği sömürülen zayıf karakterli tek kadındır.

Mihriye Hanım bütün gününü yemek pişirip, çocuk çoraplarını yamayarak, kardeşlerinin çocuklarına bakarak geçirmesine rağmen ne kendi kız kardeşi ne de evdeki diğer bireylerden sevgi ve saygı gören bir kadındır. (Ali, 2010c:30) O, kız kardeşi ve onun eşinin ve erkek kardeşlerinin isteklerini karşılık vermeden yapan yakın çevresi tarafından sürekli ezilen bir kadın karakterdir. Hayatta ev dertleriyle ilgilenmek, yemek ve çamaşır işleriyle uğraşmak için gelmiş gibidir.

Mihriye Hanım, eve misafir geldiği akşamlar alışverişi kocasının yapmasını ve sofraya oturmamalarını adeta kanıksamıştır. (Ali, 2010c:31) Ev halkı içinde Raif Efendi'ye en yakın kişi Mihriye Hanım'dır.

Yalnız karısı, senelerden beri bir saniye bile hafiflemeyen işler ve geçim dertleriyle biraz aptallaşmışa benzeyen Mihriye Hanım, kocasıyla elinden geldiği kadar meşgul oluyor, onun kendi evlatları tarafından küçük görülmemesi, horlanmaması için gayret ediyordu. (Ali, 2010c:31)

Raif Efendi, Mihriye Hanım'ın evdeki durumunun farkında, ona davranışlarında şefkatle karışık acıma duymaktadır.

Sonuç olarak Mihriye Hanım içinde bulunduğu durumu kabullenmiş, bundan kurtulmak için hiçbir şey yapmayan, kendisini ve kocasını savunma durumuna bile geçmeyen bu nedenle de ezilen, zayıf karakterli bir kadındır.

4.3.3. EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE KADINLAR

Sabahattin Ali romanlarında özel olarak kadınların eğitim durumlarından bahsetmez. Sözelimi *Kürk Mantolu Madonna* romanında Maria Puder'in gittiği okulların adları belirtilmez. Ama o bir ressamdır, gazetede onunla ilgili olumlu bir eleştiri yazısı vardır, konuşmalarından kendini yetiştirmiş, özgün bir karakter olduğu anlaşılır. Veya *İçimizdeki Şeytan* romanında Semiha karakterinin en son hangi okulu bitirmiş olduğu belirtilmemiştir; ama onun konuşmalarından ve Macide'ye tavırlarından eğitimsiz bir ev kızı olduğu anlaşılır.

Sabahattin Ali'nin üç romanına bakıldığında on eğitimsiz kadına karşılık (*Kuyucaklı Yusuf* romanında Şahinde Hanım, Muazzez, Kübra ve annesi; *İçimizdeki Şeytan* romanında Emine Teyze, Semiha; *Kürk Mantolu Madonna* romanında Raif Efendi'nin baldızı, Frau van Tiedemann) iki eğitimli kadın (*İçimizdeki Şeytan* romanında Macide, *Kürk Mantolu Madonna* romanında Maria Puder) görülür. Burada eğitimle kastedilen yalnızca bir okula devam ediyor olmak veya bir okulu bitirmiş olmak değil, aldığı eğitimi davranışlarına aksettirmiş, kendini yetiştirmiş olmalarıdır.

Sabahattin Ali'nin romanlarında eğitimli kadın karakterlerle ilgili olarak önce kadının eğitime dair yazgısından söz etmek gerekir. Bunun için de romanların anlattığı dönem ve yer göz önünde bulundurulmalıdır. *Kuyucaklı Yusuf* 1910'lu, *İçimizdeki Şeytan* 1940'lı, *Kürk Mantolu Madonna* II. Dünya Savaşı sonrası yılları anlatır. *Kuyucaklı Yusuf* ve *İçimizdeki Şeytan* adlı romanlarda kızların eğitimine dair bakış açısı ufak tefek farklarla da olsa temelde aynıdır. *Kuyucaklı Yusuf* romanında kızların eğitimi tamamen gereksizdir, önemli olan onların dış görünüşleridir, çünkü amaç varlıklı bir koca bulmaktır.

Anası onu gezmeye götürürken bir saat saçlarını düzeltmeye uğraştığı halde, ne anasının, ne babasının aklına bu kafanın içi ile de bir parça meşgul olmak düşüncesi gelmemiştir. Onlar işportaya konan bir elma gibi onu süsleyip temizlemişler, parlatmışlar, sonra yağlı bir müşteriye okutmuşlardı. Kız yetiştirmekten de gaye bu değil miydi? (Ali,2010a:13)

İçimizdeki Şeytan adlı romanda eğitim, bir koca bulmaya vesileyse önemlidir. Macide'nin lisedeki arkadaşlarının tamamı müziğe bulacakları kocanın seviyesini yükseltebileceği için heves ederler. (Ali, 2010b:43) Macide'nin anne ve babası kızlarının üniversite eğitimi almasına, kendi ayakları üzerinde durabilmesi için değil; memur yerine doktor ya da mühendisle evlenebilmesi için izin verirler. (Ali, 2010b:44)

Sabahattin Ali, kızların eğitimiyle ilgili bu meselelere yalnızca romanlarında değinmez. O, 17.01.1932 tarihinde Konya Halkevi'nde verdiği konferansta genç kızların eğitimlerinin nasıl olması gerektiği üzerinde durur; tanıdığı pek çok ailenin kızlarını parlak bir evlilik için okuttuğunu söyleyerek bunun yanlışlığına dikkat çeker. (Ali, 2007:115)

Kürk Mantolu Madonna adlı roman bir Alman kadın karakterin hikâyesidir. Romanın ne Almanya ne de Türkiye'de geçen bölümlerinde kızların eğitime dair olumsuz bir ifade vardır. Roman baş karakteri Raif Efendi'nin -eğitimli bir karakterdir- kızının matematik dersinden düşük not almasına üzüldüğü dikkat çeker.

Kısaca Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* ve *İçimizdeki Şeytan* adlı romanları düşünüldüğünde onun karakterlerinin yaşadığı zaman diliminde kızların okumasına dair olumsuz fikirlerin olduğunu söylemek mümkündür. Kızların eğitime dair yazgıları bellidir. *Kürk Mantolu Madonna* romanı ise bir Avrupalı kadının yaşamını hikâye ettiği için Maria Puder her türlü olumsuz fikirlerden uzak, özgür bir şekilde yetişmiştir.

4.3.3.1.Eğitimli Kadımlar

İçimizdeki Şeytan adlı romanda Macide'nin okuluna devam edebilmiş olması ailesinin bunu istemesinden veya onu yönlendirmelerinden değil, birtakım tesadüfler sonucundadır.

Bu karmakarışık hayat içinde Macide daha ziyade tesadüflerin sevgiyle büyümüş ve okumuştur. Çocukluğunda evi yoklayıp geçen çeşit çeşit hastalıklardan biriyle ölmediyse bir tesadüf, ilk mektebi bitirdikten sonra evde alıkonmayıp orta mektebe gönderildiyse, bu da bir tesadüftür. Babası kendini çıkmaz işlerin içinde bu kadar kaybetmiş olmasa, kendisine kızını okutmasını tavsiye eden birkaç mektep mualliminin sözüne belki kanmaz ve onu da ablası gibi, on beş yaşında kocaya verirdi.(Ali, 2010b:27)

Macide'nin annesi ise hemen hemen bütün aileler kızlarını okuttukları için Macide'nin okumasına karşımaz, ancak onun evlenmesini tercih eder.(Ali,2010b:28)

Macide'nin okula yaşlarından daha geç, dokuz yaşında, gönderilmiş olması orta okuldayken onun için avantaja dönüşür. O, yaşlarından daha olgun ve ağırbaşlı bir öğrencidir. Arkadaşlarının dedikodularını anlamsız bulduğu için kendini kitaplarına ve derslerine verir. Macide beşinci sınıftayken müzik öğretmeni Necati Bey onun müziğe olan ilgi ve yeteneğini keşfeder, Macide'ye piyano dersleri verir. Macide daha sonra yeni müzik öğretmeni Bedri Bey'den ders alır. Bu dersler tatsız bir olayın ardından Bedri Bey'in okuldan ayrılmasına kadar sürer. Macide'nin üniversiteye gitmesi gene tesadüftür. Akraları Emine Teyze hoppa kızı Semiha'dan sonra Macide'yi beğenir, müziğe çalıştığını öğrenince Macide'nin İstanbul'da kendi yanında okuması için ailesini ikna eder.

Macide İstanbul'da Emine Teyze'siyle yaşamaya başlar. Konservatuvarın müzik bölümüne kaydını yaptırır, üniversite hayatı başlamıştır. Ömer'le yaşadığı aşkın ardından eski müzik öğretmeni Bedri Bey'le yaşamına devam eder. Bu süre içinde eğitimini bırakmaz.

Kürk Mantolu Madonna romanında Maria Puder Yahudi asıllı Alman bir kadındır.

Maria da Macide gibi okul yaşamında kız arkadaşlarının davranış ve konuşmalarından hoşlanmaz.

“Mektepte kız arkadaşlarımın miskinliği, emelleri beni daima tiksindirdi. Hiçbir şeyi, kendimi erkeklere beğendirmek için öğrenmedim... Kız arkadaşlarım benimle ahablık etmeyi ve fikirlerimi kabul etmeyi zevklerine ve rahatlarına aykırı buldular. Hoş tutulan bir oyuncak olmak, onlara insan olmaktan daha cazip geliyordu. (Ali, 2010c:97)

Macide yaşça büyük olduğu için olgundur. Maria babası küçük yaşta öldüğü için annesine destek olmak, ayaklarının üzerinde durmak zorunda kalmıştır. Her ikisi de henüz öğrenciyken arkadaşlarının davranışlarını eleştirirler. Evlilik onlar için hiçbir zaman amaç olmamıştır. Bu, onların eğitimlerini önemsemeleri, kız arkadaşlarının erkekler ve evlilikle ilgili fikirlerini anlamsız bulmalarından kaynaklanır.

Maria ilk sergisinde tek tabloyla adından söz ettirecek yeteneğe sahip bir ressamdır. Gazetede onu öven bir eleştiri yazısı çıkar.

Sabahattin Ali'nin eğitilmiş kadın karakterlerinin her ikisi de güçlü karakter yapısına sahiptirler, kendi hayatlarını yönlendirirler. Maria Avrupa'da resim dalında eğitim görmüş, Macide İstanbul'da müzik bölümünde eğitim alan bir öğrencidir. Her ikisinin de sanat eğitimi alıyor / almış olması onlara erkekler ve yaşamla ilgili farklı bakış açıları kazandırmış olabilir.

Macide sıradan, eğitimsiz olsaydı sevdiği erkeğin, Ömer'in yaşama dair fikirlerini benimser, bunları sorgulamazdı. Oysa Macide hem Ömer'in fikirlerini kabullenmez hem de onun arkadaş çevresinin. Birikimine dayalı olarak aklını kullanır, daha doğruyu bulduğu Bedri'ye hak verir.

Bir erkek yanı başında uzun uzun konuşmuştu. Fakat bu sefer Ömer'i dinlerken olduğu gibi elinde olmayarak bir sarhoşluğa düşmüyor, kafasında bir takım düğümlerin çözüldüğünü, iradesinin kaybolacağı yerde, daha kuvvetlendiğini görüyordu. (Ali, 2010:261)

Maria ile Raif Efendi'nin arkadaşlıklarının ilerlemesi pek çok konuda fikir alışverişi yapabiliyor olmalarından kaynaklanır. Her ikisi de kendini yetiştirmiştir. Maria ile Raif Efendi pek çok konuda tartışır; birlikte sergilere, müze ve operalara giderler. Maria kadınla erkeğin eşit olduğu fikrini savunur.

Maria tanıştığı erkeklerden sonra onlarla ilgili olarak olumsuz yargılara varır; Raif Efendi'yi sevdikten sonra ise hayatına yeni bir yön vermeye çalışır; ancak talihsiz bir hastalık sonucu ölür.

Sabahattin Ali'nin romanlarında yalnızca iki eğitilmiş kadın karakter vardır. Bunun nedenlerinden biri yazarın romanlarına konu edindiği dönem ve o dönemin özellikleridir. Roman karakterlerinden Balıkesir'de büyümüş olan Macide tesadüfler sayesinde eğitimine devam edebilmiştir. Avrupa'da büyümüş olan Maria ise akademiye bitirmiştir. Onun geleneksel kadının özelliklerinden tamamen sıyrılmış, günümüzün kadını temsil ettiği söylenebilir.

Sabahattin Ali'nin eğitilmiş kadın karakterleri sayılarının azlığına karşın ideal özelliklerle donatılmıştır.

4.3.3.2. Eğitimsiz Kadınlar

Sabahattin Ali'nin romanlarındaki eğitimsiz kadınlar olumlu ve olumsuz olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmelidir.

4.3.3.3.1. Eğitimsiz Olumlu Kadın Karakterler

Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* romanında Muazzez, Kübra ve annesi, *Kürk Mantolu Madonna* romanında Raif Efendi'nin karısı Mihriye Hanım eğitim görmemiş olumlu kadın karakterler olarak belirirler.

Kuyucaklı Yusuf romanında Muazzez İlkokulu bitirmiş, nakış, gergef ve dikiş dersleri almıştır. Başladığı ut dersleri Yusuf istemediği için yarım kalır. Onun almış olduğu tüm eğitim bundan ibarettir.

Zayıf karakterli bir kız olduğu için annesi, Muazzez'i kandırmış, onu rakı sofralarına taşımıştır. Yaptığı hatalara rağmen Muazzez romanda olumlu bir karakterdir. Yusuf Muazzez'in başına gelen hiçbir şeyin onun hatası olduğunu düşünmez. Yusuf'a göre "...hiçbir şeyde Muazzez'in kabahati yoktur." (Ali, 2010a: 194) Çünkü o, on beş yaşında bir çocuktur; annesi tarafından kötü yola sürüklenebilir. Çünkü Muazzez, Yusuf için masumiyeti temsil eder.

Muazzez akıllı bir kızdır. Eğitimine devam edebilmiş olsaydı, kaymakam babası, Şahinde'ye rağmen onunla ilgilenip okumasını teşvik edebilseydi, bakış açısı ve iradesi çok farklı olabilirdi. Olaylar onu değil, kendisi olayları yönlendirebilirdi.

İçimizdeki Şeytan'da Macide, *Kürk Mantolu Madonna* romanında Maria eğitilmiş ve kendi hayatlarını yönlendirebilen karakterlerdir. Onlarla kıyaslandığında Muazzez eğitimine devam edememiş, her türlü olumsuz özelliği olan bir anneyle yaşayan; bu nedenle hayata artılarla başlayamamış bir kızdır. O, her şeye rağmen kalbinde iyi bir şeyler barındırmayı başarabilmiştir.

Kübra, on iki yaşında bir kızdır. Onun kaymakam bir babası yoktur, bu açıdan Muazzez kadar şanslı değildir. Mahalle mektebine giderken Kur'an kursuna yazılmış, babasının kendilerini terk etmesinden sonra çalışmak zorunda kalmış, Hilmi Beyler'in yanında temizlik işleriyle ilgilenmiştir.

Kübra'nın her türlü olumsuz şarta rağmen onurlu ve gururlu olması dikkat çeker. Çocuk yaşında başına gelen tecavüzün ardından bile bunu yapanların baskısına karşı çıkmış, Yusuf'a iftira atamamıştır. Kübra, Yusuf'u sevmekte, fakat buna dair hiçbir şey belli etmemektedir. Muazzez'in yaptığı yanlışları görmesine rağmen, Yusuf sormadan ona bir şey söyleyemez.

Kübra'nın annesi kızının başına gelenlerden sonra evden ayrılıp Hilmi Beyler'in zeytinliğinde çalışmak zorunda kalır. Hasta kızına bakabilmek için, yoksulluk yüzünden buna katlanır. Yusuf'un zeytinliğinde çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra Salâhattin Beyler'in evine sığınacaktır. Otuz beş yaşlarında olan bu kadın karakter eğitimsizlik ve yoksulluğun getirdiği ağır yaşam koşullarının içinde olumlu özellikleriyle belirir. Kübra'nın tecavüze uğramasının ardından onun Hilmi Beyler'in zeytinliğinde çalışması, kızının karnını doyurabilmek için onursuzluğu göze aldığı; Yusuf'la konuşmaları samimi ve iyi bir insan olduğunu, mecbur olsa bile kolay kolay yalan söylemediğini ortaya koyar.

Kürk Mantolu Madonna romanında Mihriye Hanım kocasına gösterdiği özen, herkesin gönlünü hoş etmeye çalışmak ve iyi bir ev kadını olmak gibi olumlu özellikleriyle belirir. Geçim derdi ve ev işlerinin bezdirdiği Mihriye Hanım neredeyse düşünmeyi unutmuştur. Onun ev halkına kendisini bu denli ezdirmesinde zayıf karakterli olmasının yanı sıra eğitimsiz oluşunun da payı vardır.

Mihriye Hanım, her günü aynı geçen, şehirde yaşamasına rağmen dışarı çıkamayan, hayattan bezmiş bir kadındır. Muazzez'in yaşamı Edremit'te geçmiştir. Kübra ve annesi Aydın'dan Edremit'e gelmişler, oradan karınlarını doyurabilecekleri başka bir yere geçmişlerdir. Bunların arasında Kübra başına gelen talihsizliğe rağmen olaylar karşısındaki kesin tavırları ve kararlılığıyla diğer kadın karakterlerden ayrılır.

Kübra küçük vücudundan beklenmeyecek bir sertlikle başını silkti. Bir adım çekildi. Yusuf bu anda karşısındakinin gözlerinde, ona ilk defa zeytinlikte rastladığı zamanki batıcı bakışları gördü ve kendini o zamanda olduğu gibi suçlu hissetti. Sonra elinden bir şey gelmeyeceğini anlatmak isteyen bir tavırla omuzlarını silkti.

Kübra:
 “Git” dedi. “Ben de gideceğim. Biz de gideceğiz. Artık dayanamayacağım!”
 Sonra arkasını döndü:
 “ Hadi ana, hazırlan gidelim!” (Ali, 2010a:119)

Mihriye Hanım’ın zamanının tamamını evinde geçirdiği düşünülürse Sabahattin Ali’nin eğitimsiz olumlu kadın karakterlerinin şehir yaşamından uzak olduğu söylenebilir.

4.3.3.2.2. Eğitimsiz Olumsuz Karakterler

Sabahattin Ali’nin *Kuyucaklı Yusuf* romanında Şahinde Hanım, *İçimizdeki Şeytan* romanında Emine Teyze ile Semiha, *Kürk Mantolu Madonna* romanında Raif Efendi’nin baldızı, Raif Efendi’nin büyük kızı Necla ve Frau van Tiedemann eğitim görmemiş olumsuz kadın karakterlerdir.

Kuyucaklı Yusuf romanında Şahinde Hanım zengin bir koca bulması amacıyla yalnızca fiziksel güzelliğe önem verilerek yetiştirilmiş, duygu ve fikir bakımından eğitilmemiş bir kadındır. Ailesinden ne gördüyse aynısını kızına da uygulamaya çalışır. Kocasını Salâhattin Bey’in onu yetiştirme ve eğitime çabaları boşa gider. O, para ve rahat bir hayat uğruna her türlü ahlaksızlığı yapar. Evli kızını başka erkeklerle içki sohbetlerine taşıyacak kadar ileri gider. Şahinde Hanım, Sabahattin Ali’nin eğitimsiz karakterleri içinde en olumsuz özelliklere sahip olan kadındır. *Kürk Mantolu Madonna* romanında Frau van Tiedemann da ahlaksızdır. Ancak onun ahlaksızlığı kendinedir. Kimsenin hayatını olumsuz şekilde etkilemez. O, erkeklere karşı rahat tavırlar sergileyen, çevresindekilerin kendisiyle ilgili görüşlerini önemsemeyen bir kadın karakterdir.

İçimizdeki Şeytan romanında Emine Teyze para, eğlence ve gösterişe değer veren bir kadındır. O, Macide’yi dinleyip, anlamaya çalışmadan suçlar. Olduğu gibi görünmeyen, ancak gerçek düşüncelerini saklamayı da beceremeyen Emine Teyze çevresine topladığı dalkavukları eğlendirmeyi amaç edinmiş bir kadındır.

İçimizdeki Şeytan'da Semiha'nın en belirgin özellikleri şımarık, kıskanç ve özentili olmasıdır. Anne ve babasının Macide'yi azarlaması ona keyif verir. Düşüncesiz, sevgisiz ve dedikoducudur. *Kürk Mantolu Madonna* romanında Necla şımarık, boş, dedikoducu ve özentili olmasıyla Semiha'ya benzer. Necla hayatı başkalarıyla alay etmekten ibaret sanan, babasına karşı davranışları bile sahte, kalbindeki güzel duyguların tamamı yakın çevresinin ördüğü duvarlarla kaplı bir genç kızdır.

Kürk Mantolu Madonna romanında Raif Efendi'nin baldızı Ferhunde Hanım gezmek ve eğlenmekten başka bir şey bilmeyen, iki çocuğuna annelik dahi yapamayan, daima bilmediği bir iç sıkıntısıyla yaşayan bir kadın karakterdir.

Eğitimsiz olumsuz kadın karakterlere bakıldığında, Frau van Tiedemann dışında, bunların bireylerin birbirlerine sevgi duymadıkları ailelerde yaşadıkları görülür. Şahinde Hanım dışında bu kadın karakterlerin tamamının kentli olması dikkat çeker.

İçimizdeki Şeytan romanında Emine Teyze para, eğlence ve gösterişe değer veren bir kadındır. O, Macide'yi dinleyip, anlamaya çalışmadan suçlar. Olduğu gibi görünmeyen, ancak gerçek düşüncelerini saklamayı da beceremeyen Emine Teyze çevresine topladığı dalkavukları eğlendirmeyi amaç edinmiş bir kadındır.

1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1926'da Türk Medeni Kanunu, 1930'da Yeni Belediye Kanununun kabulü, 1935'te Kadınlara Seçme ve seçilme hakkının verilmesi Türkiye ve Türkiye'deki kadınlar için çok önemli gelişmelerdir. Ancak kadının kendini sosyal alanda var edebilmesi uzun bir süreçtir. Reform öncesi Türkiyesi ile reform sonrası Türkiyesi arasında karşılaştırmalar yapan Robert S.Boudovy 1925'e kadar erkeklerle umumi yerlerde oturabilme cesaretini gösteren kadınların çok az olduğuna işaret eder. (Kırkpınar, 1999:150)

1910-40'lı yılları romanlarına çerçeve edilen Sabahattin Ali'nin romanlarındaki kadın karakterlere bakıldığında kadına dair çok önemli ve dikkat çekici gelişmelerden söz etmek mümkün değildir. Olması gerekeni değil, olanı yansıtan Sabahattin Ali, modern kadın imajını Maria Puder'e yüklemiş ve bu kadın karakteri bir Alman kadını olarak tasarlamıştır. Bunu yaparak bir yandan I. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'sinde tam olarak modern kadının olamayacağını anlatmış; diğer yandan Maria Puder'i işaret ederek örnek olarak sunmak istemiş olabilir. Sabahattin Ali'nin genel olarak romanları düşünüldüğünde ise kadın başkarakterlerin yaşadıkları yıllar göz önünde bulundurulduğunda özgür ruhlu olduklarını söylemek mümkündür.

4.3.4. KADIN İMAJI

Sabahattin Ali'nin altmış üç hikâyesinden otuz dördünde önemli sayılabilecek kadın karakterler vardır. Bunlardan on yedisinde kadın karakterlerin adları belirtilmemiştir. Bunlar "Değirmen" hikâyesinde değirmencinin kızı, "Kurtarılamayan Şaheser" ve "Viyolonsel" de genç kadın, "Kırlangıçlar" da dişi kırlangıç, "Bir Delikanlının Hikâyesi", "Bir Cinayetın Sebebi" ve "Bir Hakikatin Hikâyesi"nde genç kız, "Sarhoş"ta Kanuni Kamil'in Karısı , "Hanende Melek"te Hüseyin Avni'nin karısı ve kızı, "Çaydanlık"ta Süleyman Efendi'nin karısı, "Ayran"da Hasan'ın annesi, "Isıtmak için"de çamaşırcı kadın ve kızı ve ev sahibi madam, "Selam" da berber Yusuf'un kaçtığı kumpanyada çalışan kadın, "Köpek"te genç kız ve annesi, "Mehtaplı Bir Gece"de düşmüş kadın, "Arabalar Beş Kuruşa"da zengin kadın ve çarşaflyı yoksul kadın, "Kağnı"da Mehmet'in annesi ve "Gramofon Avrat" hikâyesinde Gramofon Avrat'tır. Sabahattin Ali'nin adını belirtmediği kadın karakterlerinin sayısı yirmi dördtür.

Sabahattin Ali'nin dört masalından yalnızca "Bir Aşk Masalı"nda kadın karakter vardır. Bu masaldaki kadın hükümdarın adı belirtilmemiştir.

Tüm hikâye ve masallar düşünüldüğünde ismi belirtilmeyen kadın karakterler hiç de azımsanacak bir sayıda değildir. Bu karakterler tek bir grupta toplanamaz.

Bunların arasında saf ve âşık genç kızlar, düşmüş kadınlar, aldatılan kadınlar, eğitilmiş kadınlar, zengin ve duygusuz kadınlar, yoksul kadınlar, kısacası her kesimden kadın vardır.

Sabahattin Ali'nin bu karakterlere isim vermemesini, bilinçli bir davranış olduğu düşüncesini taşıyoruz. Çünkü hikâyeye ve romanlarda okur, adı verilmeyen karakterlerle daha kolay özdeşleşir. O karakterde kendinden bir şeyler bulur, acısına daha tanıdık olur. Sabahattin Ali'nin kadınlara önemli yer verdiği hikâyelerinin yarısında bu karakterlerin adlarını söylemeyişi ve bu kadınların toplumun farklı kesimlerine ait olmaları, okurun değişik kadın karakterlerin acılarını, sorunlarını, yaşamlarını daha iyi hissetmelerini sağlayabilmek veya vermek istediği tezi daha etkili kılmak amacını taşıyor olabilir.

Dil edebiyatın hammaddesi, romanın en önemli unsurlarından biridir. Güzel bir üsluba sahip olan eser okura çok daha fazla keyif verir. Bu bölümde yalnızca Sabahattin Ali'nin kadın karakterlerini anlatırken kullandığı dil incelenecektir.

Sabahattin Ali'nin kadın karakterleri tasvirinde en çok dikkat çeken, fiziksel tasvirlerin söz konusu karakterin kişilik özellikleri ve o anki ruhi yapısıyla örtüşecek, onu tamamlayacak şekilde yapmış olmasıdır.

Kuyucaklı Yusuf romanında Muazzez saf ve çocuksu bir karakter olarak çizilir. Muazzez, saçları iki örgü halinde arkaya doğru bırakılmış, duygusal bir genç kızdır. Onun Yusuf'la evlendikten sonraki hâli tasvirine şöyle yansır:

Erkenden kalkıyor, kollarını ve boynunu açık bırakan beyaz geceliğiyle aşağıya koşuyor ve Yusuf'a pekmez, tulum peyniri ve ev ekmeğinden ibaret bir kahvaltı getiriyordu. Kalın iki örgü halinde arkasında sallanan kumral saçları, koşarken uçuyor; pembe ve yuvarlak topukları, ökçesiz ve ayağına biraz büyük gelen terliklerin içinde mini mini duruyordu. Uzun geceliğin altından ayak bilekleri görünüyor ve bir yere oturduğu zaman, sarı, seyrek ve ince tüylerle kaplı muntazam bacaklarının alt kısımları meydana çıkıyordu. (Ali; 2010: 144)

Muazzez'in saçlarının o koşarken uçması, fiziki bir tasvir olmakla birlikte, aynı zamanda mutlu bir ruh halini hissettiren bir ifadedir.

Muazzez etraftaki kötülüklerden kolayca etkilenebilecek, zayıf karakterli bir kızdır. Romanın sonunda annesinin planladığı oyunlara kanacak, içine girdiği çevre ona zarar verecektir. O, bir kelebek, bir çiçek gibi güzel; ancak kendisini koruyamayacak kadar narin ve güçsüzdür. "Kapakları birer kelebek kanadı gibi çırpınan bu gözler, bu biraz aşağıya sarkarak titreyen dudak ve bu bir çiçek kadar taze yüz ona müthiş bir hüznün verdi." (Ali, 2010a: 143)

Muazzez'in kocasından habersiz başka erkeklerle yaptığı içki sohbetlerinin ardından eski görünümü kalmaz. Ne kadar kötü bir yola girdiğinin, yaptığının fenalığının farkındadır. İçinde yaşadıkları yüzüne de vurur.

Muazzez'in yüzü yağlı yağlı parlıyordu. Saçları pösteki gibi dolaşmış ve yer yer terli yüzüne yapışmıştı. Burun delikleri genişlemiş gibi duruyor ve nefes aldıkça kanatları oynuyordu. Ağzı sırtmaya benzeyen bir şekilde yarı açıktı. Gözlerinin etrafı çürük ve yorgundu. Kaşları hafif çatılmıştı. Fakat Yusuf'u asıl korkutan, bu çehrenin kirli sarıya benzeyen rengi idi. Yanaklarının eski pembeliği hiç kalmamıştı. Dudakları kabuk kabuktu. Ara sıra sağ yanağı hafifçe oynuyor ve bu ürperme kadının yüzündeki sırtma ifadesini arttırıyordu. Kaşlarının çatıklığı ile garip bir tezat teşkil eden bu gülüş Yusuf'a tamamen yabancı geldi. (Ali, 2010a: 192)

Yusuf'un herkesi öldürüp, Muazzez'i çevresindeki kötülüklerden kurtarmasından sonraki tasvirler yeniden Muazzez'in saflığını ve çocuksuluğu vurgular şekildedir. "Karların yıkadığı yanaklar mat bir beyazlıkta parlıyor, nemli saçlar etrafa bir bahar kokusu neşrediyordu. Cildi şeffaf denecek bir hal almıştı. Bunun altından sanki bir çocuk ruhunun aydınlığı dışarı vuruyordu." (Ali, 2010a: 212)

Bu tasvirlerde yazarın varlığı belirgin şekilde hissedilir. Neredeyse yazar ile Yusuf karakteri özdeşleşmiştir. Estetik mesafenin ortadan kalktığını söylemek mümkündür.

Kübra'nın "siyah ve iri gözleri"nin çok şey biliyor hissini veren "görmüş geçirmiş bakışları" vardır. "Soluk ve ensiz dudaklarının kenarındaki çizgiler" çok şey yaşadığını gösteren tecrübe çizgileridir. Kübra'nın tasviri içindeki nefreti dışa vurur gibidir.

Şahinde gençken "oldukça güzel"dir. (S:12) Ahlâksız, zevk, eğlence ve paraya düşkün, dırdırcı bir kadın olan Şahinde Hamım "Yaşlandıkça düzgüne merak saran, saçlarını acayip otlarla boyayan, kaşlarına çatma rastık çeken" (S:142) , "şişmanca" bir kadın olur. (Ali, 2010a: 133) Tasvirlerde Şahinde'nin süsüne düşkünlüğü olumsuz bir bakış açısından yansıtılmıştır. Şahinde'nin varlığı bile Yusuf'un midelerini bulandırır. (Ali, 2010a: 142)

İçimizdeki Şeytan romanında Macide kararlı ve güçlü bir kadın karakterdir. Okur Macide'yle on dokuzuncu sayfada tanışır.

İlk göze çarpan hususiyeti çenesinin meydana vurduğu kuvvetli bir irade ifadesiydi. Nihat'ın bulunduğu yerden işitilmeyen sözlerinin arasında, katı bir hüküm vermiş gibi susuyor, sonra yeniden, gene bir hüküm bildiriyormuş gibi söze başlıyordu. (Ali, 2010b: 19)

Kürk Mantolu Madonna romanında Maria güçlü bir karakterdir. Onun kendi portresindeki ifadesi bu yanını ortaya koyar gibidir. "...yalnız sonuna kadar hiçbir kadında görmediğim garip, biraz vahşi, biraz mağrur ve çok kuvvetli bir ifade vardı." (Ali; 2010c: 55)

Sabahattin Ali'nin üslubunda dikkat çeken başka bir özellik "ve" bağlacını, "bir" belgisiz sıfatını çokça kullanmasıdır. Diyaloglarda pek yer almayan bu sözcükler özellikle tasvirlerde yoğunlaşır.

Kuyucaklı Yusuf romanında Kübra şöyle anlatılır:

İnce ve yaşına nazaran uzun boylu olan bu kızın sapsarı, insana korku verecek kadar sarı bir yüzü vardı. Fakat bu sarılık bir zayıflık ve kansızlığın verdiği renksizlikten ziyade, bir hastalıktan doğan yeşilimtrak

sarığa benziyordu. Bilhassa siyah, ince, fakat çok şeyler biliyor hissini veren görmüş geçirmiş bir bakışla ve hiç çekinmeden insanın yüzüne dikiliyordu. (Ali, 2010a: 35)

İçimizdeki Şeytan romanında Macide'nin "ince ve güzel" vücudu vardır. (S:21) O, "siyah saçlı bir genç kız"dır. (S:19) "Kız bir elinde kalın bir paket halinde bir sürü notalar" tutar. (S:19) "Zaten bütün duruşu ve hali tam bir tabiiîlik" gösterir.(S:19) "bir işaret yaptıktan sonra" (S:19) "eli, zayıf denecek kadar ince parmaklı ve soluk renkli" (S:19) "Tırnakları dibinden kesik ve ince uzundu." (Ali, 2010b: 19) "Uzun boylu ve beyaz bir gecelik giymiş" (S:65) "uzun boylu ve ince" (S:65) "kolları da hareketsiz ve beyaz" (S:65) "ince ve belli belirsiz mavi damarlar vardı." (Ali, 2010b: 66)

Macide'nin başka bir tasvirinde bu kullanım belirgin bir şekilde karşımıza çıkar. "Macide merdivenlerden inmeye başladı. Yeşil kareli ve kiremit renginde spor bir etek ve kahverengi yünden bir kazak giymişti. Başında aynı renkte bir bere vardı. (Ali, 2010b: 67)

Kürk Mantolu Madonna romanında Raif Efendi, Maria'nın portresinden çok etkilenir. "aramızdaki bir tanışıklık varmış gibi bir hisse kapıldım. Bu soluk yüz, bu siyah gözler; bu koyu kumral saçlar ve asıl, masumluk ile iradeyi sonsuz bir melal ile kuvvetli bir şahsiyeti birleştiren bu ifade" (Ali, 2010b: 55)

Bu tasvirlerde "ve" bağlacı ile "bir" sıfatının tekrarının akıcılık ve lirizm kazandırdığını özellikle "ve" bağlacının heyecan unsurunu arttırdığını söylemek mümkündür.

Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* romanında Raif Efendi bir sergiyi gezerken kürk mantolu bir kadın portresinin önünde durur ve kendini portreye bakmaktan alamaz. Portrenin tasvirinde her cümlede en az bir sıfat tekrar edilir. Böylece hem söze akıcılık kazandırılır hem anlam pekiştirilir.

...O zamana kadar hiçbir kadında görmediğim *garip*, **biraz vahşi**, **biraz mağrur** ve **çok kuvvetli** bir ifade vardı. **Bu çehreyi** veya benzerini **hiçbir yerde**, **hiçbir zaman** görmediğimi ilk andan itibaren bilmeme

rağmen, onunla aramızda **bir tanışıklık** varmış gibi **bir hisse** kapıldım. **Bu soluk yüz, bu siyah kaşlar** ve onların altındaki **siyah gözler, bu koyu kumral saçlar** ve asıl, masumluk ile iradeyi, **sonsuz bir melal** ile **kuvvetli bir şahsiyeti** birleştiren **bu ifade**, bana asla yabancı olamazdı. (Ali, 2010c: 55)

Raif Efendi, Maria'nın portresine onda kendinden bir şeyler bulduğu için âşık olmuştur. İlerleyen satırlarda Maria'yı gözümüzün önüne getirmeye çalıştığımızda çok da güzel bir kadın olmadığını fark ederiz.

Gözkapakları hafifçe şişti. Kaşları ne pek kalın, ne pek ince, fakat biraz kısaydı; koyu kumral saçları, köşeli ve oldukça geniş alını çevreleyerek aşağı doğru uzanırlar ve yabankedisinin tüyelerine karışırlardı. Çenesi hafifçe öne doğru kıvrık ve sivriydi. İnce uzun ve kanatları biraz etli bir burnu vardı. (Ali, 2010c: 56)

Ferhunde Hanım'ın pek anlam ifade etmeyen, yalnızca içi sıkıntısı taşıyan "boncuk mavisi gözleri" vardır. (Ali, 2010c: 29)

İçimizdeki Şeytan romanında Macide'nin tasvirlerinde zarifliği ve boynunun güzelliği vurgulanır. "ince boynunun üstündeki kıvrık saçlı başını zarif bir hareket ettirşi vardı." (S:19) Ömer, Macide'nin gözlerinin rengini, ağzının, dişlerinin şeklini değil, yalnızca boynunu hatırlar. "ve bir de siyah, kıvrık saçlarıyla ince omuzlarının arasında ancak iki parmak kadar görünen harikulade boynunu hatırladı" (Ali, 2010b: 62) Macide ile Ömer'in birlikteliklerinin ardından Ömer, Macide'nin "güzelliğini tespit ettiği boynunu okşuyor" (Ali, 2010b: 119) O, Macide'yi ilk gördüğünde de onun boynunu çok güzel bulmuştur. Boyun güzelliğinin vurgulanışı tamamen zarafetle ilgili olmalıdır. Uzun bir boy da bir kadını zarif gösterir. "Macide uzun boylu ve ince"dir. (Ali,2010b: 65)

Macide'nin elleri "zayıf denecek kadar ince parmaklı ve soluk renkli idi. Tırnakları dibinden kesik ve ince uzundu." (Ali, 2010b: 19) Eller, bir kadının zarifliğini ortaya koyar. Macide'nin elleri ayrıntılarıyla betimlenir.

Ömer onun ellerini yakalayıp baktı. Beyaz, dar ve oldukça zayıftı. Bu el birçok güzel kadınlarda gördüğü yumuşak, pembe fakat şişirilmiş bir

eldiven gibi şekilsiz ve kemiksiz ellerden değildi. Parmakların ele bitiştiği yerlerde çukurlar değil, hafif kabarıntılar vardı. Bilekten parmaklara doğru adaleler, incecik damarlar uzanıyor ve biraz dokununca kemikler hissediliyordu. Kesik tırnakları ne bir söğüt yaprağı kadar uzun, ne de bir gelincik yaprağı kadar genişti. Uçlarına doğru inceden parmakların nihayetine gayet tabii şekilde yerleşmişlerdi. (Ali, 2010b: 100)

Macide'nin yüzü zarifliğini tamamlayacak şekilde "güzel ve ince"dir. (Ali, 2010b: 113)

Kuyucaklı Yusuf romanında Muazzez'in erkeklerle geç saatlere kadar içki sohbetlerine kaldığı günler dışındaki tüm tasvirleri onun saflığı ve çocuksuluğunu yansıtır şekildedir. "Çıplak ayaklarında mercan terlikler ve sırtında yakası, kolları ve eteği fistolu beyaz ve uzun bir gecelik vardı. İki kalın örgü halindeki saçlarını arkasına bırakmıştı. (Ali, 2010a: 77)

Muazzez, Yusuf'la evlendikten sonra da bu çocuksu halini korur.

Muazzez beyaz ve zayıf elleriyle ekmeği yakalar, ortasından kırarak yansını kocasına uzatırdı. Bazen terliklerini ayağından çıkarıp parmaklarına takar ve farkında olmadan oynamaya başlardı. Yusuf onun uzun parmaklı, ince ve sarıya yakın beyaz ayaklarına dalar; senelerden beri türlü köselelerin içine girip çıktığı halde bunların nasıl olup da, bir tüyle bile dokunulmamış kadar ince derili, muntazam ve güzel kaldığına hayret ederdi. (Ali, 2010a: 144)

Muazzez'le ilgili yapılan benzetmeler -saçlarının sırma püskül gibi dağılması (S:175), saçlarının yüzünü ipek bir tül gibi sarması (S:175), gözkapaklarındaki mavi damarların kıl gibi ince olması (Ali, 2010a: 175)- onun çocuksuluğuyla örtüşür.

Kuyucaklı Yusuf romanında Şahinde bir genç kızken "sinirli ve manen bozuk bir mahluk"tur. (S:13) İleriki yaşlarda "şişmanca"dır (S:133) Kocasının ölümünün ardından "başı daima çatkılı ve gözleri daima kızarmış"tır. (Ali, 2010a: 163)

Şahinde'nin nasıl bir kadın olduğu tasvirlerden ziyade davranışlarıyla verilmiştir. O, etrafındakileri dırdırlarıyla bezdiren, iğneli sözlerle ve anneliğini

kullanarak kızını yoldan çıkararak bir kadın Sabahattin Ali'nin romanlarındaki en olumsuz özelliklere sahip kadın karakteridir.

Sonuç olarak Sabahattin Ali'nin kadını anlatırken fiziksel tasvirlerle, ruhsal tasvirlerin birbirlerini tamamlayacak şekilde yaptığını; heyecan katmak istediğı bölümlerde “ve” sözcüğünü yinelediğini, anlamı pekiştirmek için sözcük tekrarlarından yararlandığını, “bir” belgisiz sıfatını çokça kullandığını söylemek mümkündür. Sabahattin Ali'nin kadının güzelliğini anlatırken en dikkat çeken yanı zarifliğin vurgulanmasıdır.

4.4. MASALLAR

“Bir Aşk Masalı”

Sabahattin Ali'nin 1945 - 46 yılları arasında yazdığı dört masalı - Sırça Köşk (1945), Bir Aşk Masalı (1946), Devlerin Ölümü (1946), Koyun Masalı (1946) - vardır.

Mehmet Veysel (1973: 191-192) pek çok yazarın 1945'lerde CHP'nin baskıcı rejimine karşı masal türünün simgesel anlatımına sığındığını söyler. Sabahattin Ali de bu yazarlardan biridir. Aziz Nesin de (1966: 23) Sabahattin Ali'nin masal türünü denemesini tek parti rejimine bağlar. Ramazan Korkmaz da (1998: 44) bir makalesinde Sabahattin Ali'nin hikâye ve romandan masal türüne geçerek bir yandan sembollerle söylemek istediklerini kamufle ettiğini, bir yandan da baskıları kınadığını söyler. Bu simgesel anlatıma rağmen Sabahattin Ali'nin “Sırça Köşk”ü 1947'de Heyet-i Vekile kararıyla yasaklanmış ve toplattırılmıştır.

Pertev Naili Boratav: “Masalları yalnız bir hareket noktası, bir atlama tahtası olarak alıp, onun geleneklerine üslûp, dil, konu bağlarına esir kalmadan, onu taklit etmeden, tam bir özgürlükle masalı duyguda da, düşüncede de aşarak, çağımıza getirerek yepyeni yapıtlar yaratma yolunu çağdaş yazarların halk masalından en olumlu yararlanma yöntemi sayarım.”der. (t. y: 4200)

Sabahattin Ali'nin masalları adeta bu tanıma örnek teşkil eder. O, klasik masal geleneğinden yararlanmakla birlikte konularını çağdaş bir yorumla işleyebilmiş yazarlardan biridir.

Ramazan Korkmaz (1998: 44) “Bir Aşk Masalı”nı diğer masallardan ayırır. Bu masalı eleştirel mesajlar taşımasına rağmen “Kırlangıçlar” hikâyesindeki romantik tavrın devamı olarak görür.

Asım Bezirci de (1987: 96) bu masalın romantik oluşundan, sevgide özveriyi yüceltmesinden dolayı ‘Değirmen’deki ilk hikâyeleri andırdığını söyler.

Dört masalı içinde “Bir Aşk Masalı”, içinde kadın kahramanın olduğu tek masalıdır. Sabahattin Ali (2008: 467) bu masal için 2 Mart 1946 tarihli mektubunda “sahiden suya sabuna dokunmayan bir aşk masalıdır.” demiş olsa da bu masalın eleştirel bir tavrı olduğu, ütopyik bir dünya yarattığı yorumları olmuştur.

“Bir Aşk Masalı” bir dervişin bir kadın hükümdara duyduğu aşkın öyküsüdür. Bu masalda kadın hükümdar idealize edilmiştir. O, hükümdarlığın yanı sıra genç ve güzeldir, bir o kadar da iyi kalplidir. Yüce gönüllüdür.

Yard. Doç. Dr. Bedri Aydoğan bu hükümdarla ilgili şunları söyler:

“Masalda evlenmeyi düşünmeyen, bir anne bir eş olmaktan öte, sorumluluklar yüklenen, üretken olmayı amaç edinen bir kadın hükümdar ile karşı karşıyayız. Ülkesindeki tüm insanları mutlu etmeye çalışmaktadır. Her şeyini karşılık beklemeden bir başkasına bırakabilecek bir yapıdaki Melike, gurur, kibir, hırs gibi aşırı zararlı olabilecek karakter özelliklerinden uzaktır.” (<http://turkoloji.cu.edu.tr>)

Sabahattin Ali'nin yaşadığı dönem düşünülecek olursa bu masaldaki düş ülkesi özlenen bir dünyayı anlatır. Bu ülkenin hükümdarı ise ideal özelliklerle donatılmış bir kadındır. Sabahattin Ali'nin bu hükümdarı erkek değil, bir kadın olarak düşünmesi ayrıca önemlidir. Üstelik bir ülkenin hükümdarlığını bir kadına yakıştırmış, her türlü olumlu özelliği onun şahsında toplamıştır.

Melike'nin konuşmalarından onun filozof bir yanının olduğu da çıkarılabilir. Melike dervişin ölümünün ardından “Asil bahtiyar, bir ömür boyunca hasretini çektiği şeye kavuşan değil, ona erişeceğini anladığı anda, saadetinin en yüksek noktasında bir ‘Ah!’ diyerek düşüp ölebilendir.” demiştir. (Ali, 2010e: 127)

Anadolu halk kültüründe yer alan mutluluğun doruk noktasında ölmek ‘Bir Aşk Masalı’nın sonunda karşılaştığımız bir özelliktir. Melike, kendisini seven ve bu nedenle acı çeken dervişe dilediğini söylediği takdirde gerçekleşeceğini söylediği zaman derviş bir “Aaah!”ın ardından yere yıkılır. Ender Kâmil Boyacı'nın (1982: 103) bu ölüm şekliyle ilgili yorumu şu şekildedir: “Halk kültüründe, tam muradına ereceği sırada ölen ve böylece ‘sonsuzluğa’ kavuşan birçok tip vardır: Kerem ile

Aslı'da Kerem tipinin yanarak ölmesi gibi. Tasavvuf edebiyatının aşktan yapıp kül olan tipi 'Bir Aşk Masalı'ndaki derviş tipiyle verilmek istenmiştir.”

Anadolu masallarında karşımıza çıkan, Sabahattin Ali'nin hikâyesinde de ele aldığı platonik aşk bu masalın da önemli unsurlarındandır. 'Bir Aşk Masalı'nda derviş aşkından sararıp solsa da derdini söyleyemez. Melike onun derdini ancak gözlerine baktığında anlar.

4.5. ROMANLARIN ÖZETLERİ

Kuyucaklı Yusuf

1903 yılında Aydın'ın Nazilli kazasına yakın Kuyucak köyünü eşkıyalar basar, bir karı kocayı öldürürler. Kaymakam Salâhattin Bey, bir doktor ve savcı olayı incelemeye giderler. Olay yerinde adının Yusuf olduğunu öğrenecekleri küçük bir çocuk vardır. Olayı jandarmaya Yusuf bildirmiştir. Çocuğun tavırları ve soğukkanlılığı olay yerine gelenleri dehşete düşürür. Yusuf'un olay sırasında kopan parmağını önemsememesi ve sessizliğini koruması yaşına göre büyük cesarettir. Salâhattin Bey hayatta kimsesi kalmayan Yusuf'u yanına alır, onu evine götürür.

Salâhattin Bey'le karısı Şahinde Hanım ahlak ve eğlence anlayışları, dünya görüşleri birbirlerinden tamamen farklı iki insandır. Salâhattin Bey karısını eğitmeye çalışmış, ancak başaramamıştır. Üç yaşındaki kızları Muazzez de mutluluklarını sağlayamamış, Salâhattin Bey bir müddet sonra teselliyi rakıda aramıştır. Şahinde Hanım, Yusuf'u evinde istemez, bunu çocuğun yanında da açıkça söyler. Ancak Salâhattin Bey'in Yusuf'la ilgili kararı kesindir. Yusuf bu evdeki ilişkilere çok yabancıdır. Şahinde Hanım'ın bağırtıları ve Salâhattin Bey'e davranışları ile kendi annesinin sessizliği, babasının öfkesine karşı ağlaması arasında dağlar kadar fark vardır. Yusuf'un ilgisini gösterdiği tek kişi küçük Muazzez'dir.

Salâhattin Bey'in tayini Edremit'e çıkar. Yusuf burada okula başlar, merak ve isteği okuma yazma öğrenince biter. Okuldaki bilgilerin gereksiz olduğunu, bunların hayatta hiçbir işe yaramayacağını düşünür. Okula devam etmez. Şahinde Hanım bu durumdan yararlanarak gezmeğe gittiği zaman Muazzez'i Yusuf'a bırakmaya başlar. Zamanla Muazzez'le Yusuf arasında bir dostluk gelişir.

On yıl boyunca Yusuf serbest bir şekilde büyür. Arkadaşları olsa da çok kez yabancılik çeker, kendisini oraya ait hissetmez.

Bir bayram günü Yusuf, en yakın arkadaşı Ali ve Muazzez gezmeye giderler. Muazzez ve Ali salıncaktayken diğer bir salıncağa Şakir ve İhsan biner. Şakir fabrikatör Hilmi Bey'in oğlu; babasının parasına güvenen, alkolik ve ahlaksız bir gençtir. Şakir'in Muazzez'e kötü kötü bakması, başındaki yemeniyi Muazzez'in salıncağına fırlatması üzerine Yusuf, Şakir'i döver. Yusuf'un bu hareketi olayların bundan sonraki akışını etkileyecektir. Şakir bu olaydan sonra Muazzez'le evlenmeye and içer. Bu onun bildiği en iyi intikam yoludur. Hilmi Bey bir memur kızını gelin olarak istemese de Şakir babasını ikna eder. Bir plan yaparlar. Muazzez'i istemeden önce Salâhattin Bey'in " hayır" deme ihtimalini ortadan kaldıracaklardır.

Bir gece Salâhattin Bey, Hulusi Beyler'in evindeyken Hilmi Bey ile Hacı Etem ziyarete gelir. Kumar masası kurulur, Salâhattin Bey'i de oyun oynamaya ikna ederler. İçkinin de etkisiyle Salâhattin Bey kendini durduramaz. Masadan kalktığında Hilmi Bey'e üç yüz yirmi altın borçlanmıştı. Ertesi gün Hacı Etem bunun için ona senet imzalatır. Aynı gün Hilmi Bey'in karısı Muazzez'i istemeye gelir. Salâhattin Bey olaylara anlam vermeye çalışmaktadır.

Yusuf zamanını zeytinlikte oradaki işçilerle ilgilenerek geçirmektedir. Bir gün Şakir Bey'in işçisiyken dayak yediklerini söyleyen bir kadın ve kızı gelir. Çineli olduklarını öğrendiği bu kadın ve kızı Kübra aslında Şakir Bey tarafından Yusuf'u oyuna getirmek için gönderilmişlerdir. Ancak Kübra ve annesi bunu yapamazlar. Yusuf'un Kübra ve annesinin yaşadığı kulübeye gittiği bir akşam Hacı Etem, Kübra'nın annesiyle konuşmaya gelir. Hacı Etem Hilmi Beyler'in kirli işlerini yürütmektedir. Kadının gerçeği anlatacağını söylemesi üzerine Hacı Etem ona vurur. Yusuf olaya müdahale eder; ancak Hacı Etem tarafından bıçaklanır. Yaralanan Yusuf'u evine Yunus Ağa, Kübra ve annesi getirir. Yusuf yaralı yatarken Kübra ve annesi, Salâhattin Bey'in evine yerleşir, ev işleriyle ilgilenirler. Yusuf yarası iyileşene kadar evde dinlenecektir.

Muazzez, Yusuf'a Hilmi Beyler'in görücüye geldiklerini söyler. Yusuf'un ters tavrı Muazzez'i ağlatır; ancak Yusuf Muazzez'in kendisini sevdiği için ağladığını anlayamaz. Salâhattin Bey de evlilik konusunu Yusuf'a açar. Bunun üzerine Yusuf

Hilmi Beyler'in kız verilecek insanlar olmadığını söyler. Salâhattin Bey'i inandırabilmek için Kübra ile annesini çağırır. Onlara hikâyelerinin tamamını anlatır. Hilmi ve Şakir Bey Kübra'ya tecavüz etmiştir. Salâhattin Bey Yusuf'a Hilmi Bey'e borcu olduğunu söylemek zorunda kalır.

Yusuf içlerinde buldukları zor durumu arkadaşı Ali'ye anlatır. Ali bu parayı kendisinin verebileceğini söyleyince, Yusuf Ali'nin Muazzez'i sevdiğini anlar. Yusuf üç yüz yirmi altını başka bir şekilde bulamayacağını bildiğinden teklifini kabul eder. Salâhattin Bey'e durumu anlatır. Parayı Ali'den alan Yusuf Hacı Etem'e teslim eder ve senedi geri alır. Hacı Etem, Yusuf'un bu parayı nasıl bulduğunu düşünürken Şakir'in aklı Muazzez'dedir. Paranın teslim edildiği günün akşamı Muazzez Yusuf'a onu sevdiğini itiraf eder. Yusuf da Muazzez'i sevmektedir. Ancak diğer yandan verilmiş bir söz vardır. Yusuf bu çelişik duygular içinde bocalar.

Kısa bir sürede Ali'nin Muazzez'le evleneceğini herkes öğrenir. Yaklaşık iki hafta sonra Hacı Rıfat'ın oğlu İhsan'ın düğünü yapılır. Şakir gene içkilidir. Düğün sırasında Ali'ye meydan okur. Ali oradan çekilip gitmeyi onuruna yediremez. Şakir'e karşılık da veremez. Silahlarla havaya ateş edildiği sırada Şakir tabancasını çeker, herkesin gözünün önünde Ali'yi vurur. Olayın ardından Hacı Etem, Cemal Çavuş'a verdiği rüşvetle tabancayı değiştirir, şahitleri ise birer parça tütünle kandırır. Cinayeti işleyenin Şakir olduğunu herkesin bildiği bu olayda Ali'nin babasının adalet için uğraşması yetersiz kalır. Şakir delil yetersizliğinden serbest bırakılır. Kalbi rahatsızlanan Salâhattin Bey ise bu olayla ilgilenememiştir. Kısa bir süre içinde çarpıntıları artacaktır.

Muazzez, Ali'nin ölümüyle istemediği bir evlilik yapmaktan kurtulur. Yusuf ise bundan sonra ne yapacağını düşünmektedir; bu nedenle Muazzez'den uzak durur.

Edremit yaza girerken insanlar bahçelerde vakit geçirmeye başlarlar. Şahinde Hanım gittiği yerlere artık Muazzez'i de götürmektedir. Bu arada Şahinde Hanım kızını Hilmi Beyler'e de götürmüş, kızarı diye Yusuf'a söylememişlerdir. Şahinde Hanım'ın amacı kızını Şakir'e vermek, sıkıntısız bir hayat sürmektir. Muazzez,

Hilmi Beyler'e annesinin ısrarlarıyla gitmek zorunda kalır. Muazzez, Yusuf'la yaptığı bir konuşmada onun kendisine karşı ilgisizliğine içerler. Annesinin gelip kendisini Hilmi Beyler'e çağırması üzerine daveti itirazsız kabul eder. Muazzez'in bir sözü Yusuf'un aklına takılmıştır. Yusuf Muazzez'le konuşmak için eve geri döner. Evde yalnızca Kübra ve annesi vardır. Kübra Yusuf'a Muazzez'in Hilmi Beyler'e gittiğini söyler. Yusuf gitmek üzere hazırlandığında Kübra ona engel olmak ister. Engel olamayınca artık annesiyle buralardan gideceğini, kendisini bir daha göremeyeceğini söyler.

Yusuf, Hilmi Beyler'in köşküne vardığında Muazzez'i bahçede görür. Aralarında geçen kısa bir konuşmadan sonra bir daha Muazzez'i bırakmayacağını söyler. Yusuf Muazzez'i at arabasına bindirir. Uzun bir yolculuktan sonra Kozak civarında bir Alevi Köyünde konaklarlar. İmam nikâhları yapılır. Yusuf, İsmail adında bir gençle kiraladığı arabayı sahibine ulaştırır, Salâhattin Bey'e de haber gönderir. Salâhattin Bey, İsmail'i Yusuf ve Muazzez'in yerlerini söylemesi konusunda ikna eder. Ardından İsmail Salâhattin Bey'i köyüne götürür. Yusuf Salâhattin Bey'in ısrarı üzerine Edremit'e dönmeyi kabul eder. Muazzez çok mutludur. Şahinde kendini komşu ziyaretleriyle avutur. Yalnız Yusuf işsizdir. Salâhattin Bey buna çözüm olarak Yusuf'a kendi yanında kâtip olarak iş bulur. Yusuf'un bu işe uygun olmadığını bilir; ancak aklına başka çözüm de gelmez.

Yusuf'un işe girdiği hafta seferberlik ilân edilir. İtalyan ve Balkan Savaşları başlamıştır. Yusuf'un başparmağı kopuk olduğu için askere ilk gidenler arasında yer almaz.

Salâhattin Bey'in hastalığı iyice ilerler. Salâhattin Bey Şahinde'nin evde olmadığı bir akşam fenalaşır. Yusuf doktor getirmeye gider; ancak doktor geldiğinde Salâhattin Bey ölmüştür. Onun ölümü evde büyük bir boşluğa neden olur.

Salâhattin Bey'in ölümünün ardından Edremit'e İzzet Bey adında bir kaymakam atanır. Yeni kaymakam kendini beğenmiş ve küstah tavırlı bir adamdır. Zevk ve eğlenceye düşkün bu kaymakam gelişinin ikinci günü eşrafla ilişkiye geçer.

Hilmi Bey, bu kez çirkin planlarını İzzet Bey'le sürdürecektir. Kısa bir süre sonra İzzet Bey Yusuf'u süvari tahsildarı yapar. Amacı Yusuf'u Edremit'ten uzaklaştırmaktır.

Yusuf tahsildarlık yaptığı günlerde uzun süre eve gelemez. Üstelik aldığı para evi geçindirmemektedir. Annesi Muazzez'in yalnızlığını fırsat bilip duygu sömürüsü yapar, kendisiyle gezmesi konusunda onu ikna eder. Şahinde'nin amacı Muazzez'i Hilmi Bey'in oğlu Şakir'le yakınlaştırmaktır. Önce komşu gezmeleriyle başlarlar, ardından Hilmi Beyler'e giderler. Bir süre sonra bu ziyaretlere erkekler de katılır ve rakı içilmeye başlanır. İzzet Bey de onlara katılır. Zaman zaman Hilmi Beyler de Muazzezler'e gitmektedir. Muazzez yaptığıнын yanlış bir şey olmadığına kendisini inandırmıştır. Yusuf ise olanlardan habersizdir.

Yusuf'un zaman zaman düştüğü her şüphe Muazzez'e yeni bir yalan söyler. Muazzez içine düştüğü kötü durumun farkındadır, ancak bu durumdan tek başına kurtulacak güce sahip değildir. Artık Muazzez rakı sofralarında kucaktan kucağa dolaşmaya başlamıştır. Şakir Muazzez'in bu hale düşmesinden hoşnuttur, Yusuf'tan yediği yumruğun acısını çıkardığını düşünmektedir. Yusuf ise tüm bunlardan ve dedikodulardan çok uzaktır.

Bir öğle vakti eve gelen Yusuf uyuyan Muazzez'den rakı kokusu alır. Zihnindeki olayları bir araya getirir ve bunlara anlam vermeye çalışır, Şahinde'yi sorgulayan Yusuf onun açıklamalarına inanmaz; ancak elinden de bir şey gelmez. Şahinde'ye kötü yola düşerse Muazzez'i suçlamayacağını, onu bu hale getirenlerden hesap soracağını söyler.

Yusuf düşünür; ancak bir çıkar yol bulamaz. Ne yapacağını bilemez bir haldedir. Yusuf'u Edremit'te gören İzzet Bey aynı gün onun bir köye gönderilmesini sağlar. Bu Yusuf'un son işi olacaktır. Yusuf yola çıktığı gün hastalanır. Dört gün yataktan kalkamaz. Aklında hep Muazzez vardır. İyileşmeye başladığı günün akşamı atına atlar, Edremit'e doğru yola çıkar. Dörtnala giden bir yolculuktan sonra Yusuf evine varır.

Yusuf, İzzet Bey'i, Hilmi ve Şakir Bey'i, Hacı Etem'i, jandarma bölük komutanını kendi evinde âlem yaparken görür. Önce kamçısını kullanır. Oturanlara gelişi güzel vurur. Lambanın düşmesi üzerine oda karanlıkta kalır. Şakir'in tabancasını çıkardığını görünce Yusuf da silahını çeker, rastgele ateş etmeye başlar. Silahındaki kurşunlar bitene kadar ateş eder.

Yusuf karanlıkta Muazzez'i bulur, atına bindirir. Yusuf Muazzez'in yaralı olduğunu çok geç fark eder. Atın artık koşamayacak hale geldiği yerde dururlar. Muazzez sabaha karşı ölür. Yusuf Muazzez'i açtığı bir çukura gömer. O, Edremit'e dair tüm acılarını ardında bırakacak, yeni bir hayata doğru yürüyecektir.

İçimizdeki Şeytan

Nihat ve Ömer iki arkadaş, üniversitede okuyan iki gençtir.

Ömer çalışmayı sevmeyen, sorumsuz, iradesiz hayatını tesadüflere ve zamanın akışına bırakmış bir karakterdir. Nihat, Ömer'in en yakın arkadaşısıdır. Hayatta her şeyden çok parayı önemseyen, kurtuluşu insanlara hükmetmekte gören bir kişidir.

İki arkadaş İstanbul'da Kadıköy'den Köprü'ye giden vapurdadırlar. Ömer çoğu kez yaptığı gibi hayatın anlamını sorgular. Nihat ona paranın her şeye muktedir olduğunu açıklar. Nihat konuşurken Ömer'in dikkati başka taraftadır. Bir kız görmüştür ve gözlerini ondan alamamaktadır. Ömer kısa bir süre sonra konuşmak için kızın yanına gider. Hayretle kızın yanındaki bayanın, akrabalarından Emine Hanım olduğunu görür. Emine Hanım Ömer'le Macide'yi tanıştır. Macide çok uzaktan Ömer'in akrabasıdır. Konservatuarın müzik bölümüne devam eden Macide, Emine Hanımlar'da kalmaktadır. Üçü konuşarak vapurdan inerler. Bu esnada Emine Hanım, Ömer'e Macide'nin babasının öldüğünü, ama henüz onun bunu bilmediğini söyler. Eminönü'nde ayrılırlar.

Macide henüz ilkokuldayken müziğe olan ilgisi ve yeteneğiyle dikkat çekmiş bir öğrencidir. Beşinci sınıftayken müzik öğretmeni Necati Bey onu özel olarak

çalıştırmış, Macide'ye tek başına konser verebilecek kadar piyano çalmayı öğretmiştir. Macide orta ikinci sınıftayken öğretmenleri değişir. Yeni müzik öğretmeni Bedri Bey'dir. Kısa bir süre içerisinde Macide, Bedri Bey'in dikkatini çeker; Bedri Bey, Macide'ye piyano çalıştırmaya başlar.

Bir gün Bedri Bey annesine yazdığı mektubu postalaması için Macide'ye verir. Okul müdürü Refik Bey bunu görür, mektubu postalaması için başka bir öğrenciyi görevlendirir. Müdürün bu hareketi ardından güya dedikoduyu önlemek için yaptıkları kısa zamanda Macide ve Bedri Bey'in öğrenciler arasında konuşulmasına neden olur. Piyano dersleri grup halinde devam eder. Bu arada her ikisinin dikkati birbirlerine çevrilir. Okul bittikten sonra bu olay Macide'nin anıları arasında yer alacak, bir sonraki sene okula başka bir müzik öğretmeni gelecektir.

Emine Hanım, Macide'nin İstanbul'da oturan teyzesidir. Emine Teyze Balıkesir'e akrabalarını ziyarete gittiğinde güzel ve ağırbaşlı Macide'yi görür. Üniversitede müzik eğitimi alması için Macide'nin ailesini ikna eder. Macide Emine Teyze'yle birlikte İstanbul'a gider.

Emine Hanım zevk ve eğlenceyi sever, bunun için para harcamaktan çekinmez. Bundan dolayı durumları giderek kötüye gitmektedir. Emine Hanım'ın şişman kızı Semiha, Macide'nin kendini beğendiğini zannederek ona soğuk davranır. Emine Hanım'ın kocası Galip Bey için ise Macide babasının gönderdiği kırk liradan ibarettir.

Ömer, Macide ve Emine Teyze'yi Eminönü'de tramvaya bindirir. Ardından Nihat'la yürürler. Her zamanki gibi paraları yoktur, yemek ısmarlatacak birilerini de bulamazlar. Bir kahvede otururlar. Akşam masalarına dört kişi katılır. İsmet Şerif Bey, büyük gazetelerden birine makaleler gönderen bir kişidir. Emin Kâmil arada yazdığı şiirler dolayısıyla şâir olarak tanınır, aslında işi olmayan bir mirasyedidir. Diğer iki kişi okulu bırakıp muhabirliğe başlayan iki gençtir. Bir meyhaneye gitmek üzere masadan kalkarlar. Bir meyhanede küçük bir masaya otururlar. Ömer çoğu kez yaptığı gibi insan ruhunun bir köşesinde şeytanın olduğunu, bu şeytanın bizi

istemediklerimizi yapmaya sevk ettiğini ama bizim buna karşı durmamız gerektiğini savunur. Masadakiler bir müddet bununla ilgili konuşurlar. Akşamın ilerleyen saatlerinde İsmet Şerif'le, Emin Kâmil'in tartışmaya daldıkları bir sırada Ömer sıkıldığını hisseder. Meyhaneden çıkar, ayakları kendisini Emine Teyze'nin evine götürür. Evdekiler uyanıktır. Macide'ye o akşam babasının öldüğünü söylemişlerdir. Macide ağlayarak odasına kapanmıştır. Ömer o gece Emine Teyzeler'de kalır.

Ömer ve Macide sabah karşılaşıp, evden birlikte çıkarlar. Çok az konuşarak konservatuvara kadar yürürler. Ömer çıkışta Macide'yi teyzesine bırakabilmek için ondan izin alır. Ardından ara sıra uğradığı postaneye gider. Ömer, bir yakınının vasıtasıyla postaneye memur olarak girmiştir. Düzenli maaşını alır, ancak hiçbir iş yapmaz. Zaten postanede çalıştığı söylenebilecek tek kişi veznedar Hafız Hüsamettin Efendi'dir. O, beş çocuğuyla geçim kaygısında; ama her şeyden hoşnut olmasını bilen bir adamdır. O gün her zamankinin tersine Hüsamettin Efendi suskundur. Bir derdi vardır; ancak Ömer'e söyleyemez.

Ömer saat dörtte konservatuvara gider. Birlikte çıkar ve yürürler, eve gelene kadar Ömer, Macide'nin bir şey demesine fırsat bırakmadan ona aşkını itiraf eder.

Ertesi sabah Macide konservatuvara gitmek için evden çıkar. Yolda Ömer'le karşılaşır, o günü birlikte geçirirler. Ondan sonraki günler Ömer, Macide'yi sabahları evden, akşamları konservatuvardan alır ve birlikte epey vakit geçirirler.

Macide'nin annesi Emine Teyze'ye iki aydır para göndermemektedir. Uzun zamandan sonra Macide'nin annesi Emine Teyzeler'e mektup yazmış, iç sıkıntısını anlatmıştır. Mektubun ulaştığı gün Macide eve geç gelmiştir. Bunu da fırsat bilerek Galip Bey ve Emine Hanım, Macide'ye kırıcı sözler söylerler. Aynı akşam Macide, eşyalarını toplar ve dönmek üzere evden çıkar.

Ömer, o akşam Macide'nin başına kötü bir şey geleceğini hissetmiş, onu evin kapısında beklemektedir. Oradan birlikte ayrılırlar. Macide'nin aşkını itirafının ardından Ömer'in kaldığı pansiyona giderler. Macide o gece Ömer'in karısı olur.

Ömer işine sarılması gerektiğini düşünerek ertesi gün postaneye gider. Veznedar Hafız Hüsamettin Efendi epey perişandır. İş çıkışı Ömer'le bir meyhaneye gider, dertleşirler.

Hüsamettin Efendi'nin kayınbiraderi yaptığı birtakım işler nedeniyle hapishaneye düşmüştür. İki yüz lira kefaret ücretine ihtiyacı vardır. Kayınbiraderi geri ödeyeceğini söyleyerek Hüsamettin Efendi'den borç ister, yalvarmalarıyla Hüsamettin Efendi'yi ikna eder. Oysa hapishaneden çıktığı ilk gün lafı değiştirir, parayı ödemeyeceği belli olur. İki yüz lirayı postanenin kasasından alan Hüsamettin Bey hesaplarda düzeltme yapmak zorunda kalır. Namuslu bir adam olan Hüsamettin Bey vicdan azabı içindedir.

Ömer, meyhaneden çıktığında geç olmuştur. Pansiyona vardığında Nihat ve bir üniversitede hoca olan Profesör Hikmet Bey'in onu beklediklerini görür. Macide eşyaları ev sahibi Madam'ın gösterdiği büyük odaya taşımıştır. Ömer, misafirlerine Macide'yi karısı olarak tanıştırır. Bu esnada Macide Ömer'le tanışalı yalnızca on iki gün olduğunu fark eder. Macide büyük odayı toplarken Ömer küçük odada arkadaşlarına veznedar Hüsamettin Efendi'nin hikâyesini anlatır. Macide Ömer'in ahbaplarından hoşlanmamıştır.

Ömer'in postaneden aldığı para Ömer ve Macide'yi zar zor geçindirmektedir. Ömer bir yandan da para kaygısı duymadığı zamanları, eski rahat hayatını özlemektedir. İçinde bulunduğu bunalımı Macide'ye açamayan Ömer bundan rahatsızlık duyar. Bir akşam çaldığı bir kadın çorabı yüzünden perişan bir hale düşer, bunu kendine içindeki şeytanın yaptırdığına hükmeder.

Nihat bir akşam Ömer'e insanlara hükmetmek gerektiğini, zekâlarını daha iyi işler için kullanabileceklerini söyleyerek bunun için paraya ihtiyaçları olduğunu belirtir. Nihat ve arkadaşları insanlık ve adaleti savunanlara karşı, Türkçülük fikri etrafında bir dergi çıkarmakta, aynı zamanda Nihat bu dergiye yazılar yazmaktadır. Amaç için her şeyi meşru gören Nihat, Ömer'e ihtiyaçları için gereken parayı veznedar Hüsamettin Efendi'yi tehdit ederek alabileceklerini söyler.

Bir akşam Profesör Hikmet Bey, Ömer ve Macide'yi birkaç misafirle birlikte saza davet eder. Hüseyin adlı bir yazar makalelerini kitap halinde toplamış, çevresindeki edebiyatçıları çağırmıştır. Davetin asıl düzenleyicisi O' dur.

Saz heyeti arasında Macide'nin ortaokul müzik öğretmeni Bedri Bey de vardır. Aynı zamanda Ömer'in de arkadaşıdır. İstanbul'daki hasta ablasına bakabilmek için öğretmenliği bırakmak zorunda kalmış, piyano çalıp ders vererek yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Bedri Bey Ömer'in yanına geldiğinde Macide'yi görür, eski günlerden konuşurlar. İsmet Şerif ile Emin Kamil'in edebi bir tartışması ise kavgaya dönüşmüş, birbirlerinin özel hayatlarıyla ilgili hoş olmayan şeyler söylemişlerdir.

Zamanla Macide ile Ömer'in ilişkilerinin seyri değişir. Macide Ömer'in zayıf yanlarını keşfeder. Ömer'in kendisine muhtaç olması ona daha çok bağlanmasına neden olur.

Bedri sık sık Ömer ve Macide'yi ziyarete başlar. Macide, Bedri'yle sohbet ettiği anlarda Ömer'in sahip olmadığı pek çok özelliğin Bedri'de olduğunu fark eder. Bu, onu kocasına daha çok yaklaştırır.

Ömer eve geç geldiği günlerden birinde Bedri ile Macide'yi karanlıkta otururken görür. Onları haksızca itham eder, Bedri'yi odadan kovar. Ömer'in bu hareketinde Bedri'nin maddi yardımlarına karşı duyduğu ezikliğin ve aynı gün veznedar Hüsamettin Efendi'den zorla para almasının kendisinde yarattığı duyguların etkisi vardır.

Macide'nin Ömer'e, Bedri'den özür dilemesi gerektiğini söylemesi üzerine Ömer onların suçsuz olduğu sonucuna varır ve Bedri'nin arkasından gider.

Macide yatakta sessizce ağlar. Bir süre sonra kapı vurulur. Gelen Bedri'nin ablasıdır. Bedri'yi saf bulup kandırdıklarını söyler. Bedri'nin ablası Macide'nin akrabalarını araştırmış, Emine Teyzeler'in evine kadar gitmiştir. Galip Amca ona

Macide'nin yeme içme parası seksen lira borcu olduğunu söylemiştir. Bu sözler üzerine Macide'nin gücü tükenir ve bayılır. Yere düşerken başını vurur.

Ömer eve döndükten sonra Macide'ye Bedri'den af dilediğini söyler ve ona veznedar Hüsamettin Bey'le ilgili bütün hikâyeyi anlatır. Hüsamettin Bey ise vicdan azabına dayanamaz, o günden sonra ortadan kaybolur.

Bu olayların ardından Bedri, Macide ile Ömer'in pansiyonuna yalnız bir kere gelir. Macide'ye bir tanıdık vasıtasıyla Balıkesir'den haber aldığını, annesinin kendisini merak ettiğini söyler.

Bu kez Nihat'ın ziyaretleri sıklaşır. Beraberinde Profesör Hikmet ve birtakım üniversite öğrencilerini de getirir. Onlar bazı fikirler hakkında yüksek sesle tartışırken Macide odasından çıkmamayı tercih eder. Gençlerin çoğunlukla savundukları fikir veya adamlara dair bilgileri yoktur, onları Nihat yönlendirir.

Macide ve Ömer'in nikâhı Ömer'in ilgisizliği nedeniyle hâlâ tamamlanmamıştır.

Bir akşam Profesör Hikmet Bey, Ömer, Macide, Nihat ve etrafındaki gençler, bir hayır kurumunun tiyatro oyununa giderler. Zamanından önce gitmişlerdir. Çoğu kez yaptıkları gibi edebi tartışmalara girerler. Bu tartışmalarda amaç edebiyat ve sanat değil kendini tatmin ve etrafındakileri etkilemeye çalışmaktır. Oyunu izlemeye Bedri de gelmiştir.

Herkes salona geçtiğinde önce projeksiyon eşliğinde reisin konferansı dinlenir. Bir monoluğun ardından üç perdelik bir piyes çıkar. Sonra bir orkestra çıkar. Macide ne aydınlardan ne de müzikten hoşlanır. Cemiyet reisinin nısfiyesini çalmasından sonra program biter.

Programın ardından Beyazıt'a doğru yürürler. Bedri onlardan ayrılır. Ömer ise Macide'yi unutmuş, eski bir kız arkadaşıyla yürümektedir. Macide hiç istemese de

Beyoğlu'na eğlenceye giderler. Gittikleri yerde de Ömer, kız arkadaşı Ümit'le ilgilenmeye devam eder. İsmet Şerif'in zengin birilerinin yanına sohbet gitmesi üzerine Hüseyin Bey sinirlenir, hesabı ödeyip oradan ayrılırlar. Taksiye binip başka bir eğlence yerine gideceklerdir, İsmet Şerif son anda onlara yetişir. Büyükdere'ye giderler. Hüseyin Bey kapanmış bir barı açtırır. Ömer, Ümit'le samimiyeti ilerletmiştir. İsmet Şerif bunu fırsat bilir, Macide'den faydalanmak ister. Macide önemli konularda hararetle tartışmalara giren bu insanların birkaç kadehle asıl kişiliklerini bulduklarını düşünür, şaşkınlık ve tiksinti duyar. Macide İsmet Şerif'ten kurtulup yerine döndüğünde benzer bir davranışı Profesör Hikmet'ten de görür. Bu esnada Macide'yle Ömer göz göze gelirler. Ömer'in Macide'ye, Profesör Hikmet'in hocası olduğu ve ona borcu olduğu için elinden bir şey gelmeyeceğini söylemesi üzerine Macide'nin Ömer'le ilgili fikirleri son şeklini alır.

Ertesi gün Macide yürüyüşe çıktığında Ömer'i ve onun yanında bir kadını gördüğünü sanır. Eve dönüp Ömer'e bir mektup yazar. Bu mektupta ondan niçin ayrıldığını anlatır. Onu çok sevmesine rağmen ona yardım edemeyeceğini ve o kadar yanlış içinde kalamayacağını düşünür.

Macide mektubu bitirdikten kısa bir zaman sonra içeri Bedri girer. Oldukça telaşlıdır. Ömer, Nihat ve birkaç kişinin daha karakolda olduğunu söyler. Bedri durumu iyice öğrenmek için dışarı çıktığında Macide de pansiyondan ayrılır. Düşüncelerle dolu bir yürüyüşün ardından eve döner.

Bedri ertesi gün öğleye doğru gelir. Macide'ye öğrendiği birkaç şeyi anlatır. Buna göre Nihat ve arkadaşları vatan, millet sevgisinin yalnızca kendilerine ait olduğunu düşünüp; kendileri gibi olmayanlara iftira ve küfür etmişlerdir. Muhalif insanların listeleri hazırlanmış, iş başka bir devlete hizmet edecek boyutlara gelmiştir. Para meselesi sorun olunca her şey ortaya çıkmıştır. Bedri, Ömer'in bu olaylarla ilgisi olmadığı için kısa zamanda bırakılacağını düşünür.

Macide Ömer'i görmeye gider. Ömer kendisine karşı oldukça soğuktur. Macide, Bedri ile birlikte haftada iki kez Ömer'i ziyaret etmektedir. Gene Ömer'in

yanına gidecekleri bir gün Macide Bedri'yi beklerken Profesör Hikmet, Emin Kamil, İsmet Şerif ve Hüseyin Bey'i bir kahvede oyun oynarken görür. Onlar da Macide'yi görmüş ve yüzlerini çevirmişlerdir.

Macide, Bedri'ye gördüklerini anlattığında Bedri, Macide'ye bu insanlarda kişiliğe dair hiçbir şeyin bulunmadığını söyler. Cezaevine vardıklarında içeri yalnız Bedri girer. Ömer, Macide'yi istememiştir. Ömer, Bedri'ye bu yaşa kadar yaptığı tüm yanlışlara "İçimdeki Şeytan" dediğini, oysa bunun gerçeklerden kaçmak olduğunu itiraf eder. Ömer, Macide'yle hayata devam etmenin ona haksızlık olduğunu düşünerek onu Bedri'ye emanet eder. Ömer aynı gün tahliye olur. Macide ise kendini bu ayrılığa çoktan hazırlamıştır.

Kürk Mantolu Madonna

Anlatıcı işsiz kaldığı günlerden birinde eski okul arkadaşı Hamdi'ye rastlar. Hamdi onu evine davet eder. Ertesi gün şirketine gelmesini, kendisine iş bulacağını söyler. Anlatıcı eski okul arkadaşına karşı kendini hoş olmayan bir konuma düşürmüş de olsa şirkete gider. Hamdi ona bir iş bulmuştur. Bankayla ilgili işlerin takibi görevini ona verecektir. Anlatıcı işsizlikten bunaldığı için teklifi kabul eder. Mütercim Raif Efendi'nin odasını paylaşacaktır.

Şirketin en eski memurlarından olan Raif Efendi, Almanca'dan çeviriler yapan kendi halinde bir insandır. Disiplinli ve çalışkan olmasına rağmen herkes tarafından horlanır, kimse tarafından önemsenmez.

Bir gün Raif Efendi'nin bitirdiği, ancak sekreterlerin yazmadığı bir tercüme yüzünden Hamdi Bey, Raif Efendi'yi azarlar. Raif Efendi'nin bu davranışa karşılık vermemesi, sakinliğini koruması anlatıcının dikkatini çeker. Hamdi Bey odadan çıktıktan sonra Raif Efendi onu bir kâğıda resmeder. Bu, adeta Hamdi Bey'in ruhunun kâğıda yansımasıdır. O günden sonra Raif Efendi, anlatıcının merak konusu olacaktır.

Raif Efendi'nin hastalanıp işe gelemediği günlerden birinde Hamdi Bey, evine tercüme edilecek bir yazı gönderecektir. Bu yazıyı Raif Efendi'nin evini görebilmek için anlatıcı alır.

Raif Efendi eşi, çocukları, iki kayınbiraderi, baldızı, baldızının kocası ve onların çocuklarıyla aynı evde yaşamaktadır. Evin içi iyi döşenmiş olmasına rağmen Raif Efendi'nin yattığı oda hem kötü durumdadır hem de karışıklık içindedir. Anlatıcı o gün ve o günden sonraki ziyaretlerinde aile bireylerinin Raif Efendi'ye saygı göstermediklerini, evin bütün geçimini ona yıktıklarını görür. Raif Efendi'nin karısı ise bütün gün çalışan, hayatı ev işlerinden ibaret sanan bir kadındır.

Raif Efendi'nin hastalandığı günlerden birinde anlatıcıdan işyerindeki özel eşyalarını getirmesini isterler. Bu kez Raif Efendi'nin durumu ağırdır. Raif Efendi özel eşyalarının arasından bir defter çıkartır ve anlatıcıdan defteri sobaya atmasını ister. Anlatıcı, Raif Efendi'ye defterin bir gün kendisinde kalmasını rica eder. Raif Efendi bunu kabul eder ve kötü bir şey olacakmış gibi vedalaşırlar.

Anlatıcı o gece yatağında defteri okumaya başlar. Defter 20 Haziran 1933 tarihini taşır. Raif Efendi bu defteri başından geçen bir olay üzerine yazmış, yaşamındaki tüm ayrıntıları deftere aktarmıştır.

Raif Efendi Havranlı'dır. Çocukluğu hayaller kurmakla geçmiştir. Çekingenlik ve ürkeklikten yazı yazmaktan uzak durmuş, kendisini yalnızca resimle ifade etmiştir.

Raif Efendi genç bir delikanlıyken babası mis sabunculuğu öğrenmesi için onu Almanya'ya gönderir. Raif Efendi buna çok sevinir. Avrupa'yı görecek, yabancı bir dil öğrenecek olmak onu heyecanlandırır.

Raif Efendi Almanya'da Berlin'e gider. İlk günleri kenti gezmek ve Almanca öğrenmekle geçer. Bir pansiyonda kalmaktadır. Babasına yalan söylememiş olmak

için bir sabun firmasına başvurur. Sabun firmasına yalnızca bir süre gider, sonra günlerini gezmek ve okumakla geçirir. Berlin'e geleli yaklaşık bir yıl olmuştur.

Bir gün gezdiği bir resim sergisi tüm hayatını değiştirir. Bu sergide kürk mantolu bir kadın portresi görmüştü. O günden sonra her gün sergiye giderek yalnızca o portreyi seyrederek. Bu, Maria Puder adında bir ressam tarafından yapılmış, ressamın kendi portresidir. Eleştirmenler bu portrenin Sartro'nun Madonna delle Arpie tablosuna benzemesinden dolayı Maria Puder'e " Kürk Mantolu Madonna" demişlerdir.

Raif Efendi'nin portreyi seyre daldığı bir gün yanına genç bir kadın gelir. Genç kadın portrenin ressamıdır ancak Raif Efendi'nin kafası öylesine portreyle doludur ki bunu fark edemez. Genç kadınla aralarında geçen kısa bir konuşmadan sonra Raif Efendi bir daha sergiye gidemez.

Raif Efendi bir gün pansiyonda kalanlardan Frau Tiedemann'la birlikte bir birahane içki içer. Pansiyona dönerken Tiedemann, Raif Efendi'yle samimiyeti ilerletmek ister. Onlar yolda yürürken Raif Efendi karşıdan Maria Puder'in geldiğini görür. Raif Efendi ilk görüşte âşık olduğu Maria Puder'in kendisini uygunsuz bir durumda görmesinden çok rahatsızdır. Pansiyona vardıklarında Tiedemann'dan kurtulur, Kürk Mantolu Madonna bütün gece rüyalarına girer.

Raif Efendi ertesi gece aynı meydanda Maria Puder'in geçmesini bekler. Bir süre sonra Maria kürk mantosuyla meydana gelir. Raif Efendi onu " Atlantik " adında bir kabareye kadar takip eder. Raif Efendi merakından dolayı kabareye kadar girer. Yarım saat sonra Kürk Mantolu Madonna sahneye çıkar. Keman eşliğinde şarkı söyler. Raif Efendi onu bu şekilde görmüş olmaktan şaşkınlık içindedir. Raif Efendi, Kürk Mantolu Madonna'nın kendisine gülümsemesinden fazlasıyla memnun bir halde masadan kalkacakken Maria Puder'in masasına geldiğini görür. Dostça bir sohbetin ardından kabareden birlikte çıkarlar. Raif Efendi mutluluktan serseme dönmüştür. Maria Puder, erkeklerin küstah ve cüretkâr tavırları yüzünden yalnızlığı tercih etmiş bir kadındır. Raif Efendi de yalnızdır. Raif Efendi'nin adeta bir kız gibi

utangaç tavırları, diğer erkeklerden farklı olması Maria Puder'in ilgisini çeker. Ertesi gün görüşmeye karar verirler. Raif Efendi aşktan sarhoş bir haldedir.

Ertesi gün kısa bir yürüyüşün ardından bir nebatat bahçesinde otururlar. Maria, Raif Efendi'ye Atlantik'teki işi annesine bakmak için yaptığını söyler. O, ruhsuz resimler yapıp onlardan para kazanmaktansa, vücudunu satmayı tercih edecek bir kadındır. Raif Efendi, Maria'yla konuştuğunda ruhlarının eş ve farklı yanlarını kavrar. Nebatat bahçesinden sonra yemek yemeğe giderler. Maria, Raif Efendi'ye kadın erkek ilişkileriyle ilgili fikirlerini, güçlü bir erkek aradığını bu yüzden kendisinden fazla bir şey beklememesi gerektiğini anlatır. Raif Efendi'ninse istediği tek şey Maria'nın yanında olmaktır. Yemekten sonra Romanisches Kaffe'ye giderler. Raif Efendi çocukluğundan itibaren duygularını, en mahrem yanlarını tüm çıplaklığıyla Maria'ya anlatır. Oradan kalkınca Raif Efendi, Maria'yı kabareye bırakır, ertesi gün buluşmak üzere ayrılırlar. O günden sonra Maria'yla Raif Efendi her gün buluşur, müze ve sergilere giderler. Duygu ve fikir olarak birbirlerine çok yakındırlar. Arkadaşlıkları zamanla yerini tensellikten uzak güçlü duygulara bırakır.

Yeni yıla doğru Maria'nın annesi Noel'i geçirmek için uzak akrabalarından birinin yanına gider. Yeni yıl gecesi Maria ile Raif Efendi dışarıda eğlendikten sonra Maria'nın evine giderler. Maria, Raif Efendi'yi yatağına davet eder. O gece sevişirler. Ertesi sabah aralarında sebebinin bilemedikleri bir soğukluk, Raif Efendi'nin içinde tarif edemediği bir boşluk vardır. Aynı şeyi Maria da hisseder. Maria içindeki eksikliğin kaybolacağını düşünürken boşluğun büyüdüğünü fark etmiştir. Birbirlerini tekrar görmek isteyinceye kadar Raif Efendi'nin gitmesini ister.

Raif Efendi, bir daha Maria'yı göremeyeceği düşüncesi ve karmakarışık duygularıyla saatlerce yürür. O gece kendini saracak olan lüzumsuzluk duygusu hayatının sonuna kadar onu bırakmayacaktır.

Raif Efendi her şeye rağmen gece Atlantik'in önünde onu bekler. Bu birkaç gün sürer. Beşinci gün Atlantik'e telefon eder ve Maria'nın hastalığından dolayı gitmediğini öğrenir. Maria'nın evine gider, ona Maria'nın hastanede yattığını

söylerler. Raif Efendi hastaneye vardığında vakit gece yarısıdır. Maria'yı görebilmek için sabaha kadar hastanenin kapısında bekler. Maria zatülcenp olmuştur. Hastanede kaldığı yirmi beş boyunca Raif Efendi onun yanındadır. Hastaneden çıktıktan sonra ise Maria'ya Raif Efendi bakar. Bir müddet yeni yıl ertesine dair bir şey konuşulmaz. Bir gün Maria'nın sorması üzerine Raif Efendi yaşadıklarını ayrıntılarıyla anlatır. Maria Raif Efendi'nin anlattıklarından çok etkilenir. Ertesi gün onun yanından ayrılmasını istemez ve ona âşık olduğunu itiraf eder. Raif Efendi'nin aşkı ise hiç azalmamıştır, Maria'ya bakmanın mutluluğu bile ona yetmektedir.

Bir gün Raif Efendi'ye bir telgraf gelir. Babası ölmüştür, eniştesi onu Havran'a çağırır. Raif Efendi durumu Maria'ya anlatır. O da Prag'a annesinin yanına gidebileceğini, bu süreyi orada geçirebileceğini söyler. Maria, Raif Efendi'den önce Berlin'den ayrılır. Mektupla haberleşeceklerdir. Ayrırlarken Maria ona, ne zaman çağırırsa gelebileceğini söyler. Raif Efendi de onu çağıracağını vaat eder. Raif Efendi'nin düşüncesi Türkiye'de işlerini yoluna koyduktan sonra Maria'yı çağırmasıdır.

Raif Efendi Türkiye'ye giderken babasının kendisi için bir anlamı olmadığını, aralarında baba-oğul ilişkisine dair hiç bir şey bulunmadığını düşünür. Raif Efendi Havran'a varmadan babasından kalan miras bölüşülmüş, kendisine pek bir şey kalmamıştır. Eniştelere en verimli arazileri almış, kurak yerleri Raif Efendi'ye bırakmışlardır. Raif Efendi tüm yazı babasından kalan evi tamir ettirip arazileri tetkik etmekle geçirir. Sonbahara kadar Raif Efendi ile Maria yazışır. Maria'nın geldiği zaman ona söyleyeceği bir sürprizi vardır. Ancak bir müddet sonra mektupların ardı kesilir. Son gönderdiği mektuplar da postaneden alınmadığı için kendisine geri gönderilir. Berlin'deki pansiyon sahibesi vasıtasıyla da Maria'ya ulaşamaz. Maria tarafından terk edildiğini düşünür ve bu kırgınlığı hep içinde taşır. Raif Efendi on yıl boyunca Maria'dan haber alamaz. Maria Puder'le tanışmadan önceki boş ve amaçsız hayatına geri dönmüştür. Raif Efendi evlenir, çocukları olur, bir işi vardır; ama hayatta hiçbir şey onu mutlu edemez. Lüzumsuzluk hissi kendini kuvvetle hissettirir.

Raif Efendi, tüm bunları yazdığı defterini anlatıcıya vermeden bir önceki gün çarşıya çıkmıştır. Büyük bir tesadüf sonucu Frau van Tiedemann'la karşılaşırlar. Yanında küçük bir kız çocuğu vardır.

Tiedemann Ankara'ya gideceği için sohbet edecek zamanları yoktur. Raif Efendi'nin aklında Maria'yla ilgili pek çok soru vardır; ancak bunları sormaya çekinir. Konuşurlarken söz Maria'ya gelir. Onun on yıl önce gebeliğinin son aylarında öldüğünü, yanındaki küçük kızın da Maria'nın çocuğu olduğunu öğrenir. Tiedemann bunları anlatırken küçük kız trende ve tren kalkmak üzeredir. Raif Efendi on yıl boyunca bir ölüye haksızlık etmiş olduğunu, kızına dair hiçbir şey öğrenemeyeceğini düşünür. Ertesi gün tüm duygularını ve yaşamını kaleme alır.

Anlatıcı Raif Efendi'nin defterini sonuna kadar okur. Defteri geri vermek için evine gittiğinde Raif Efendi ölmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ

Sabahattin Ali, Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatının önemli isimlerinden biridir. Onun hayata bakışı, Anadolu'yu gözlemci ve toplumcu gerçekçi bir gözle ele alışı Türk hikâyeciliğindeki yerini ve önemini belirler.

Sabahattin Ali edebiyata lisedeyken okul gazetesine yazdığı şiir ve hikâyelerle girer. İstanbul Muallim Mektebi'nde okurken edebiyat öğretmeni Ali Canip Yöntem'in teşvikiyle şiir ve hikâyelerini dergilere gönderir. Henüz öğrenciyken yazdığı şiir ve hikâyeler dergilerde yayımlanır. Sabahattin Ali okulu bitirip mezun olduktan sonra Yozgat'ta, Almanya'ya gidip gelmesinin ardındansa Anadolu'nun çeşitli illerinde ve kasabalarında çalışır. Bu süre boyunca gözlem yapma olanağı bulan Sabahattin Ali savaş sonrası Anadolu insanlarını yoksullukları, çaresizlikleri ve üzüntüleriyle; zengin-yoksul, iyi-kötü ayrımını vurgulayarak eserlerine yansıtır. Köy ve kasabaları hikâyelerine mekân olarak seçen Sabahattin Ali'nin yoksul ve ezilen insanlara duyduğu sevgi hikâyelerinde hissedilir. Eserlerinde kadın sorununu buna bağlı olarak ele alan Sabahattin Ali, gelenek ve törelerin kadının yaşamına etkisini, aldatılan kadının gelenekler, yoksulluk ve eğitimsizlik nedeniyle çaresizliğini, eğitimsiz ve yoksul kadınların anne olarak da çektiği acıları, düşmüş kadınların toplum içindeki konumlarını Anadolu gerçeğiyle birlikte işler.

Sabahattin Ali'nin hikâyelerindeki kadınlar eğitilmiş ve eğitimsiz olarak gruplandırıldığında onun Anadolu'daki eğitimsiz kadınların içinde buldukları olumsuz durumları anlatırken eğitilmiş kadınlara da hırs, kendini beğenmişlik, erkeğe istediğini yaptırma gibi birtakım özellikler yüklediği dikkat çeker. Yalnız kendi yaşantısından yola çıkarak, takdir ettiği, beğendiği bir kadını düşünerek yazdığı hikâyesinde eğitilmiş kadını her bakımdan erkeğe eşit olarak ele almış; yazarlığının ilk romantik döneminde yazdığı bir hikâyedeysen eğitilmiş kadını fedâkârlık, özveri gibi olumlu özelliklerle çizmiştir. Bunların dışındaki üç hikâyesinde eğitilmiş kadın karakterlerini olumsuz bir şekilde anlatır. Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde zaten çok

az yer verdiği eğitimli kadınlara neden olumsuz özellikler atfettiği irdelendiğinde eğitimin insanda varolan birtakım yetenekleri sona erdirdiği ve insanın doğal, saf yanını bozduğu fikrini benimsemiş olduğu sonucuna varılabilir. Ancak eğitimin kişiyi her anlamda geliştiren bir süreç olduğu düşünüldüğünde almış oldukları eğitimi özümsememiş kadınların olumsuz bir şekilde hikâye edildikleri sonucuna da varılabilir. Kenti mekân olarak seçtiği romanlarında ise eğitim olumlu yönleriyle ele alınmış, kadını özgürleştiren, birey olmasını sağlayan bir unsur olarak düşünülmüştür.

Sabahattin Ali'nin hikâyelerindeki eğitimsiz kadınlar olumlu, olumsuz ve nötr bir şekilde belirse de eğitimsiz olumlu karakterlerin çokluğu dikkat çeker. Onun hikâyelerinde geniş bir yer tutan düşmüş kadınlar, her koşulda kocasının yanında olan, hayatın zorluklarına karşı kocasıyla mücadele eden Anadolu kadını, güç yaşam koşulları içerisindeki kız çocukları, çocukları için acı çeken anneler, âşık genç kızlar hep olumlu özellikleriyle vardırırlar. Bu kadın karakterler toplumsal şartlar nedeniyle eğitimden uzak düşmüş, yoksullukla birlikte bunun acısını ve ezilmişliğini kat kat hisseden kişilerdir. Sabahattin Ali'nin bu hikâyelerinde kadınları onurlu ve gururlu olarak çizdiği, bu yönleriyle kadınları idealize ettiği dikkat çeker. Eğitimsiz olmak onların yaşam koşullarını olumsuz bir şekilde etkilese de insan olarak sahip oldukları değerleri, insani nitelikleri koruyabilmişlerdir.

Sabahattin Ali aşk temasını da çokça işlemiş, bu temayı işlediği eğitimsiz kadın karakterlerin tamamına olumlu özellikler yüklemiştir. Bu hikâyelerinde aşkı ve aşkına sahip çıkanları idealize etmiştir.

Sabahattin Ali, hikâyelerinde kızların erken evlendirilmesi, kadının hem evde hem bahçede çalıştırılması, devlet kurumlarında çalışanların görevini kötüye kullanmalarının sonucunda kadınlara tecavüzü, parayı insan sağlığından daha çok önemsemeleri ve çıkarlarına düşkünlükleri, toplumsal koşullar nedeniyle veya erkeklerin davranışları sonucunda düşmüş olan kadınlar, devleti yöneten kişinin bile kadını mal gibi görmesi, yoksul ve eğitimsiz kadınların devlet kurumlarını hak arama yeri olarak görmemeleri ve bu kurumlara güvensizlikleri, törelerin ve yaşam

koşullarının genç kızların geleceklerini etkilemesi konularını işleyerek kadının toplumdaki değerini ortaya koyarken, okurların kadın sorunu üzerinde düşünmelerini sağlar.

Sabahattin Ali'nin eğitimsiz olumsuz karakterleri paraya düşkün veya paraya sahip oldukları için kendini beğenmiş, insancılığını yitirmiş kadınlardır.

Sabahattin Ali'nin ne olumlu ne de olumsuz özellikleriyle ele aldığı kadın karakterleri de vardır. Bu karakterlerin yer aldığı hikâyeler aldatılan kadının içinde bulunduğu durumla kuma ve kumalık kurumuna dairdir.

Sabahattin Ali'nin romanlarındaki kadın karakterlere bakıldığında bunların aşk ve evlilik unsurları etrafında ele alındığı görülür. Özel yaşamındaki aşkları hikâye ve romanlarına aksettiren Sabahattin Ali aşkı saf ve yüce bir duygu olarak ele alır, aşkı ve âşıklarını idealize eder. Eğitimli veya eğitimsiz olmak aşkı yaşamaya engel değildir. Eğitimli kadınlar da tutkulu bir şekilde severler.

Sabahattin Ali romanlarında karşılıklı aşkları anlatmış, ancak her seferinde âşıkların önüne engel çıkarmıştır. Âşıklar engelleri aşıp birleşse de çeşitli nedenlerden ayrılmak zorunda kalırlar; iki roman ölümle bir diğeri ayrılıkla biter.

Romanlarda kadın karakterlerin aşka bakışları almış oldukları eğitimle ilgili olarak farklılık gösterir. Eğitimine devam edememiş olan kadın karakter aşkı sevdiğinin yanında olmak olarak düşünürken, İstanbul'da eğitim gören kadın karakter aşkı iki kişinin birbirlerini tamamlamaları, varolabilmek için birbirlerine ihtiyaç duymaları olarak hisseder; Avrupa'da eğitim görmüş kadın karakter aşkın mantıkların dışında, tarifi imkânsız; ruhu ve bedeniyle, her şeyiyle istemek olduğunu düşünür.

Bu romanlarda kadın karakterlerin eğitimli olsun eğitimsiz olsun aşklarını dile getirebilecek cesaretle oldukları görülür. Eğitimli kadınlar aşkı fiziksel birliktelik

için yeterli görürler. Bu kadın karakterlerin yaşadıkları toplum düşünüldüğünde yazar tarafından olabildiğince özgür çizildiği söylenebilir.

Sabahattin Ali'nin romanlarından yola çıkılarak evliliğe eleştirel bir şekilde baktığı söylenebilir. Onun *Kuyucaklı Yusuf* adlı romanı "halkı aile hayatından ve askerlikten soğuttuğu" gerekçesiyle toplatılmış, açılan davada Sabahattin Ali beraat etmiştir. Evliliği hayat ortaklığı olarak düşünen Sabahattin Ali, romanlarında kadın ve evlilikle ilgili pek çok sorunu ele alır.

Bu sorunlardan biri kızların eğitimlerine önem verilmeyişidir. Ebeveynlerin kızları için düşündükleri tek amaç onları zengin bir erkekle evlendirmektir. Bu nedenle onlar için eğitimin bir önemi yoktur. Pek çok genç kız da bu fikri paylaşır. Bu, mutsuz evliliklerin en önemli nedeni olarak belirir. Çünkü fikir ve ahlâk bakımından eşler arasında uçurum vardır. Konuşamayan ve anlaşılamayan çiftlerin iletişimleri bir süre sonra kavgaya dönüşecektir.

Bir kısım ebeveynler kızlarının eğitimine önem verir. Ancak bu önem veriş kızlarını iyi bir konumda, ekonomik bağımsızlığını kazanmış bir birey olarak görmek istemelerinden değil; kızlarını evlendirdikleri eşin mevkisinin daha yüksek olmasını istemelerinden kaynaklanır.

Diğer bir sorun kızların küçük yaşta evlendirilmek istenmesidir. Ebeveynlerin ve kızların tek amacı evlilik olunca küçük yaşta önelerine çıkan talipler geri çevrilmez. Sabahattin Ali *Kuyucaklı Yusuf* romanında bunun sakıncalarına, sorunlarla dolu bir evliliğe yol açacağına değinir.

Sevgisizlik de Sabahattin Ali'nin romanlarında evliliğin sorunlarından biri olarak karşımıza çıkar. Sevgi ve saygının olmadığı bir evlilik beraberinde mutsuzluğu getirecektir.

Sabahattin Ali romanlarında evliliklerin devamı için ekonomik yeterliliğe sahip olmanın önemini de işler. Evlilikte başka olumsuz etkenler de varsa maddi

sıkıntılarının yarattığı olumsuzluk daha da artmaktadır. Para, aşk ilişkilerinde saflığı bozan, evliliklerde çıkar duygusunun gündeme gelmesini sağlayan bir unsur olarak ele alınmıştır.

Romanlarda geleneksel yapının evlilik kararının verilmesinde ve aile ilişkilerini belirlemedeki etkisine de değinilir. Ancak bu belirleyici rolün ilişkiler ve ailelerde huzur sağladığı söylenemez.

Sabahattin Ali romanlarında evlilikle ilgili sorunları gözler önüne sererken dolaylı bir şekilde genç kızları geleceklerini yönlendirmeleri konusunda uyarmakta, evlilikte eğitim unsurunun önemine dikkat çekmektedir.

Sabahattin Ali'nin eserlerinde ne kadın ne de erkek cinselliğine dair ayrım vardır. Bunun nedeni romanlarının temiz bir aşkın etrafında gelişmesi olabilir. Onun eserlerinde 'aşk' eski zaman hikâyeleri ve masallarını andırır. Sabahattin Ali en saf duyguların yer aldığı, idealize edilmiş aşkları işler. Böyle olunca sevgilinin yanında bulunmak bile yeterli olacaktır.

Sabahattin Ali'nin üç romanında iki eğitilmiş kadın karakter vardır. Bu kadın karakterler sevdikleri erkeklerle nikahsız birliktelik gerçekleştirirler. Bu birlikteliklerin kadının isteğiyle olduğu dikkat çeker. Romanlardaki bu bölümlerde bile tensellik ifade eden sözcüklerden çok duyguların anlatıldığı görülür. Eğitimin kadının kafasında cinselliğe dair tabuları ve toplumun bakış açısını aşmasında önemli bir etken olduğu sonucuna varılabilir.

Sabahattin Ali'nin romanlarındaki kadın karakterler karakter yapılarında göre ele alındığında toplumsal faktörlerin kadınların kişiliklerinin belirlenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Sabahattin Ali'nin üç romanında iki güçlü kadın karakter vardır. Her ikisi de eğitim görmüş karakterlerdir. Bundan eğitimin kadını geliştiren, kişiliği besleyen, kendine güvenen, bağımsız bireyler yarattığı sonucu çıkarılabilir. Bu iki kadın karakterden Türkiye'de yaşayan, erkekleri ve toplumu eleştirebilen ancak bunu yüksek sesle ifade edemeyen bir kadın, Almanya'da doğmuş ve büyümüş olan

karakter ise her türlü fikrini özgürce söyleyebilen feminist bir kadındır. Dolayısıyla içinde yaşanan toplumun yapısı dahi kadının kişiliğinin belirlenmesinde bir faktör olarak karşımıza çıkar. Romanlardaki diğer kadın karakterlere bakıldığında bir kısmının daha iyi koşullarda yaşayıp eğitim gördükleri takdirde farklı nitelikler kazanabileceklerini söylemek mümkündür.

Sonuç olarak Sabahattin Ali'nin romanlarındaki iki güçlü kadın karakter de yaşadıkları topluma göre serbest tavırlı, özgür bireylerdir. Sabahattin Ali, bu karakterlerine ideal ve çağdaş birtakım özellikler yükleyerek kadınlara örnek olmak istemiş olabilir.

Sabahattin Ali'nin üç romanında iki zayıf karakterli kız vardır. Bunlar yaşamları ve gelecekleri ile ilgili almaları gereken kararları geciktiren, olayları zamanın akışına bırakan, bu nedenle harekete geçemeyen karakterlerdir. Çevresindeki insanlardan çabuk etkilenebilecek, doğru ve yanlış kendilerine göre yorumlayabilen zayıf bir yapıları vardır. Her iki karakter de eğitim görmemiştir. Özünde iyi olmalarına rağmen olumsuz çevresel etmenler ve eğitimsizlik nedeniyle doğruyu bulamazlar, bulsalar bile harekete geçemezler. Hayatlarını yönlendirebilme gücüne ve muhakeme yeteneğine sahip değildirler.

Sabahattin Ali'nin romanlarında toplumsal koşullar ve erkeklerin davranışları nedeniyle mağdur olan iki karakter vardır. Anne ve kızının başından geçenlerle Sabahattin Ali kadınların yaşadığı bir acıya daha parmak basar. On iki yaşındaki bir kız, tecavüzün fiziksel ve ruhsal ağırlığını taşıırken ne kendisi ne de annesi bununla ilgili haklarını arayabilirler. Üstelik hayatlarını devam ettirebilmek için bunu yapanların yanında çalışmak zorundadırlar. Eğitimsizlik ve yoksulluk bir kez daha kadının dramı olarak karşımıza çıkar.

Sabahattin Ali'nin romanlarında dört kadın karakter para ve eğlenceye düşkünlükleriyle dikkat çeker. Bunlar Sabahattin Ali'nin hikâyelerindeki paraya düşkün karakterlerde olduğu gibi olumsuz bir şekilde ele alınırlar. Bu kadınlar ahlâk kurallarını hiçe sayan, tek düşündükleri para ve eğlence olan karakterlerdir.

İçlerinden iki karakterin çocukları vardır; onlar kötü birer annedirler. Eğitim görmemiş bu kadınlar toplumda hayattaki tek amacı para ve eğlence olan kadınları temsil ederler. İçlerinden bir karakter, Sabahattin Ali'nin annesinden izler taşıdığı düşünülmektedir, ahlaksızca davranışlarıyla aile kurumunu yıkan bir kadın olarak belirir.

Sabahattin Ali'nin üç romanında emeği sömürülen zayıf karakterli tek kadın vardır. Sabahattin Ali bu kadın karakteriyle tüm yaşamı ev işleri ve çocuk bakımı olan; bu nedenle kendine zaman ayıramayan, ev halkından takdir de görmeyen kadınları anlatır. İçinde bulunduğu durumu kabullenmiş olan bu kadın karakter, yakın çevresinin kötü muamelesine artık kayıtsızdır. Yaşamın kendisine yüklediği rolü sorgusuz sualsiz yerine getirmektedir. Bu kadın karakter eğitim görmemiş, ev işleri nedeniyle dışarı çıkamayan, hayatla alakası kalmamış, evde de ezilen kadınları temsil eder. Sabahattin Ali'nin bu karakterin yaşamını gözler önüne sererek kadınlara kendilerine yapılan haksızlıklara karşı koymayı öğreten hayatın ev işlerinden ibaret olmadığını gösteren bir tutum içerisinde olduğu söylenebilir.

Sabahattin Ali'nin üç romanında on eğitimsiz, iki eğitimli kadın karakter vardır. Onu Türkiye'de geçen iki romanında anlatılan yıllar (1910 ve 1940) düşünüldüğünde Türkiye gerçeğini anlattığı söylenebilir.

Yazarın Macide karakteri 1940'lı yıllar İstanbulu'nda yaşar. O, ailesinin iyi bir kocayla evlenmesini tercih ettiği, birtakım tesadüfler sonucunda okuluna devam edebilmiş, üniversitede müzik eğitimi gören bir genç kızdır. Sabahattin Ali'nin Almanya'yı çerçeve edinen diğer romanı ise I. Dünya Savaşı sonrasını anlatır. Bu romandaki eğitimli kadın karakter Alman'dır.

Her iki karakter de çağdaş bir bireyin özellikleriyle donatılmışlardır. Özgür fikirli, kültürlü, irdeleme yapabilen kadınlardır. Sabahattin Ali bu kadın karakterleri örnek olarak sunmak istemiş, çağdaş kadını Macide ve Maria'yla yaratmıştır, denilebilir. Maria, Macide'den farklı olarak feminist bir bakış açısına sahiptir.

Böylece kadın okurlar, kadınla erkeği her bakımdan eşit gören bir anlayışa Maria adlı kadın karakter vasıtasıyla yakınlaşırlar.

Sabahattin Ali'nin eğitimsiz kadın karakterlerini olumlu ve olumsuz olarak ele almak daha uygundur. Eğitimsiz olumlu kadın karakterler iyi niyetlilik ve temiz kalplilik gibi özellikleriyle belirirler; bunlardan ikisi gururlu ve onurlu oluşlarıyla dikkat çekerler. Bu kadın karakterler genel olarak değerlendirildiğinde kent yaşamının getirdiği bozulmadan uzak oldukları için hâlâ saflıklarını koruyabildikleri söylenebilir; yalnız Muazzez romanın sonlarında erkeklerin eğlencesi durumuna düştüğünde saflığını kaybedecektir.

Sabahattin Ali'nin romanlarında altı eğitimsiz olumsuz kadın karakter vardır. Bunlar paraya önem veren veya özentili kadınlar/kızlardır. Terbiye ve ahlâk kurallarını önemsemezler. Çoğu gösteriş meraklısıdır. Bir karakter dışında diğerleri şehir hayatının içindedirler.

Sonuç olarak Sabahattin Ali romanlarında eğitimi kadını özgürleştiren bir unsur olarak ele almış, eğitilmiş kadınları güçlü, bağımsız karar verebilen bireyler olarak çizmiştir. Eğitimsiz kadın karakterlerin ise şehir hayatının içinde ve metaya bağımlı olanları olumsuz, kasaba ve kırsalda yaşayıp parayı hayatının temel unsuru hâline getirmeyenler olumlu olarak ele alınmıştır. Bu değerlendirme yapılırken Mihriye Hanım karakterinin tüm yaşamı evde geçtiği için şehir hayatından uzak olduğu düşünülmüştür. Şahinde karakterinin ise Sabahattin Ali'nin annesinden izler taşıdığı düşünüldüğünden bu değerlendirmenin dışında bırakılmıştır.

Sabahattin Ali'nin *Sırça Köşk* adlı kitabında 1945-46 yılları arasında yazdığı dört masalı yer alır. Bu dört masaldan "Bir Aşk Masalı" kadın bir hükümdarı anlatıyor olması, bir kadını en yüksek mertebede göstermiş olması bakımından önemlidir. Bu masal ütopyik bir ülkeyi anlatır. Bu ülkede bir dervişin hükümdara duyduğu platonik aşk anlatılırken hayallerdeki ülkenin nasıl olması gerektiğine dair mesajlar da sunulur. Bu masalda ülkenin hükümdarı Melike ideal özelliklerle

donatılmıştır. O, halkının sorunlarıyla ilgilenen, ülkesindeki herkesi eşit gören, insanların mutluluğu için çalışan bir lider, iyi kalpli ve yüce gönüllü bir kadındır.

Sabahattin Ali'nin bu masalıyla ilgili, ancak bir kadın tarafından yönetilecek bir ülkenin tam anlamıyla demokratik olabileceği yorumu yapılabilir. "Bir Aşk Masalı" masal türünde yazılmış olsa da ülkenin hükümdarı Melike'yle örnek bir karakter çizilmiştir, denilebilir.

Sabahattin Ali, hikâyelerinde bir kısım karakterlerin adını belirtmez. Onun hikâyeleri incelendiğinde adını vermediği kadın karakterlerin tek bir grupta toplanmadığı görülür. Bunların arasında her kesimden kadın karakter vardır. Sabahattin Ali'nin bazı karakterlerine isim vermemesi okurun sözü edilen kadınların acılarına ortak olmasını, kendi benliğiyle kadın karakteri özdeşleştirmesini sağlar. Sabahattin Ali'nin bu yöntemle kadınların sorunlarına duyarlılığı arttırmaya çalıştığı düşünülebilir.

Sabahattin Ali'nin romanlarında kadın karakterlerin ruh hâlleri adeta fiziksel görünümlerine yansır. Hayata dair bezginlikleri, yaşam karşısındaki duruşları, kendilerini nasıl hissettikleri, saflıkları veya düzenbazlıkları... Sabahattin Ali'nin tasvirlerinde sözcük tekrarlarıyla anlamı pekiştirdiği, heyecanı diri tutmak için "ve" sözcüğünü sıkça kullandığı ve bu özelliklerin tasvirlerle akıcılık kazandırdığını söylemek mümkündür. Kadının güzelliğinin anlatımında zarifliği ön plana çıkarmış, zerafeti simgelediği düşünülen kadının ellerini veya boynunu ayrıntılarıyla anlatmıştır.

Sonuç olarak, Sabahattin Ali hikâyelerinde eğitim görmemiş kadınlara ve bu kadınların acılarına yer vermiş; kentte yaşam ve parayı kadını olumsuz şekilde etkileyen unsurlar olarak ele almış; Anadolu kadınlarının maddi, manevi ve toplumsal sorunlarına dikkat çekmiştir. Sabahattin Ali'nin hikâyelerindeki eğitimli kadınlar düşünüldüğünde ise şöyle bir değerlendirme yapmak mümkündür: "Kırlangıçlar" adlı alegorik öyküsünde kadını her yönden erkeğe eşit şekilde ele almış; "Viyolonsel" adlı romantik aşk öyküsünde -tüm aşk öykülerinde olduğu gibi-

kadını idealize etmiş, dolayısıyla olumlu ele almıştır. Sabahattin Ali'nin "Kurtarılamayan Şaheser" adlı romantik aşk öyküsünde eğitimin kadını hırslı ve kıskanç bir insan hâline getirmesi hikâye edilmiştir. Bu masalımsı unsurlarla dolu bir öyküdür. "Bir Cinayetin Sebebi" ve "Bir Skandal" hikâyelerinde olumsuz eğitilmiş kadın karakterler İstanbul'dur. Sabahattin Ali burada kent yaşamının kadını olumsuz bir şekilde değiştirdiğine veya her iki kadının da sahip oldukları eğitimi özümsememiş olmalarına dikkat çekmek istemiş olabilir.

Sabahattin Ali'nin hikâyelerine genel olarak bakıldığında eğitilmiş kadınlara çok yer verilmediği görülür. Sabahattin Ali hikâyelerinde aşkı çokça işlemiş ve 'ölümsüz sevdâ' olarak ele almıştır. Eğitim görmüş bir bireyin/kadının bu saflığından uzaklaşabileceği düşünüldüğünde yazarın eğitilmiş olumlu karakterlere neden daha çok yer vermediği sorusuna açıklık getirilebilir.

Sabahattin Ali, romanlarında kadını aşk, evlilik ve cinsellik kavramlarıyla birlikte ele almış; eğitim unsurunun kadını özgürleştirilmesi üzerinde durmuştur.

"Bir Aşk Masalı"nda ise demokratik, herkesin eşit, tüm insanların huzurlu olduğu ütopyik bir ülkenin hükümdarını kadın olarak düşünerek idealize edilmiş bir ülkeye ancak bir kadın yöneticiyle ulaşılacağı mesajını vermiştir.

Kısacası Sabahattin Ali'nin roman ve hikâyelerinin Türkiye kadınının bilinçlenmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

I. İNCELENEN ESERLER

Romanlar:

Ali,Sabahattin(2010a). **Kuyucaklı Yusuf**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ali,Sabahattin(2010b). **İçimizdeki Şeytan**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ali,Sabahattin(2010c). **Kürk Mantolu Madonna**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hikâyeler:

Ali, Sabahattin (2010d). **Değirmen**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ali, Sabahattin (2009). **Yeni Dünya**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ali, Sabahattin (2010e). **Sırça Köşk**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ali, Sabahattin (2010f). **Kağnı Ses Esirler**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ali, Sabahattin (2007). **Çakıcı'nın İlk Kurşunu**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

II. YARARLANILAN ESERLER

Kitaplar:

Akşin, Sina (1997). **Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 2.Cilt**. y.y.: Cumhuriyet Gazetesi Yayınları.

Alangu, Tahir (1974). **100 Ünlü Türk Eseri 2**. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Ali, Sabahattin (2007). **Çakıcı'nın İlk Kurşunu**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bezirci, Asım (1987). **Sabahattin Ali**. İstanbul: Amaç Yayıncılık.

Boratav, Pertev Naili (t.y.). **Az Gittik Uz Gittik**. y.y: Bilgi Yayınları.

Ertop, Konur (1977). **Türk Edebiyatında Seks**. İstanbul:Özlem Kardeşler Matbaası.

Esen, Nüket (2010). **Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gülendam, Ramazan (2006). **Türk Romanında Kadın Kimliği**. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.

İlhan, Ayşe Sıtkı ve Akın Doğan (1997). **Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları "İki Gözüm Ayşe"**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Kaplan, Mehmet (1986). **Hikâye Tahlilleri**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kırkpınar, Leyla (1999). **Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın**. İzmir: Zeus Kitabevi.

Korkmaz, Ramazan (1997). **Sabahattin Ali İnsan ve Eser**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kutlu, Mustafa (t.y.). **Sabahattin Ali**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Laslo, Filiz Ali ve Özkırmılı, Atilla (1979). **Sabahattin Ali**. İstanbul: Bahar Matbaası.

Moran, Berna (2009). **Türk romanına eleştirel bir bakış 2**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Naci, Fethi (2002). **Yüz Yılım 100 Romanı**. İstanbul: Adam Yayınları.

Sönmez, Sevgül (2008) **Sabahattin Ali Hep Genç Kalacağım**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Sönmez, Sevgül (2009). **A'dan Z'ye Sabahattin Ali**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Tatarlı, İbrahim ve Mollof Rıza (1969). **Marksist Açından Türk Romanı (Hüseyin Rahmi'den Fakir Baykurt'a)**. İstanbul: Habora Kitabevi.

Topuz, Hıfzı (2007). **Başın Öne Eğilmesin**. İstanbul: Milliyet Yayınları

Makaleler:

Akpak, Ünsal (1973). "Sabah Yıldızı". **Yansıma**. Sayı: 15. (Mart 1973).

Birkiye, Atilla. (1983). Kuyucak'tan Yusuf ve Diğerleri. **Yazko Edebiyat**. Sayı: 31. (Mayıs 1983).

Boratav, Pertev Naili, "Sabahattin Ali'nin Hikâyelerinin Hikâyesinden Çizgiler". Sabahattin Ali (Haz. Atilla Özkırmılı-Filiz Ali Laslo), İstanbul, s.284-290

Boyacı, Ender Kâmil (1982). Sabahattin Ali'nin "Çocuklar"ı ve "Masallar"ı. **Yazko Edebiyat**. Sayı: 20. (Haziran 1982).

Demiralp, Oğuz (2007). Sahip Çık Sevdiğine. **Kitaplık**. Sayı: 102. (Şubat 2007).

Doğan, Mehmet H. (1975). Öykücü Sabahattin Ali. **Türk Dili**. Sayı: 286. (Temmuz 1975).

Esen, Nüket. (1998). Sabahattin Ali'nin Kadın Karakterleri. **Yaşasın Edebiyat**. Sayı: 6. (Nisan 1998).

İleri, Selim (1969). Sabahattin Ali'nin Hikâyeleri. **Yeni Dergi**. Sayı: 53 (Şubat 1969).

Kaya, Güven. (1978). Sabahattin Ali'nin Romanları. **Varlık**. Sayı: 855. (Aralık 1978).

Korkmaz, Ramazan (1998). Sabahattin Ali'nin Masalları Üzerine. **Yaşasın Edebiyat**. Sayı: 6. (Nisan 1998).

Seyda, Mehmet (1973). Edebiyatımızda Sabahattin Ali-Sait Faik İkilemi ya da Ekmek mi-Pasta mı? sorunu. **Yansıma**. Sayı: 15. (Mart 1973).

(Solok), Cevdet Kudret. (1996). Sabahattin Ali Üzerine Notlar I. **Varlık**. Sayı: 663. (Şubat 1996).

(Solok), Cevdet Kudret. (1966). Sabahattin Ali Konusunda Aydınliğa Doğru. **Varlık**. Sayı: 672. (Haziran 1966).

Sönmez, Tekin (1973). Sınıflı Toplumlarda Analık Hukuku "Ayran" ve "Kağrı". **Yansıma**. Sayı: 15. (Mart 1973).

Uslu, M. Fatih (2007). Romansa Sığmasa da Romans: Kürk Mantolu Madonna. **Kitaplık**. Sayı: 102. (Şubat 2007).

Veysel, Mehmet (1973). Sabahattin Ali'de Masal. **Yansıma**. Sayı: 15. (Mart 1973).

Yurttaş, Salih (1973). Sabahattin Ali Gerçekçiliğine Giriş. **Yansıma**. Sayı: 15. (Mart 1973).

Elektronik Kaynaklar:

Aydoğan, B. Sabahattin Ali Hikâyeleri ve Çözümlenmeleri.
http://www.ozgurpencere.com/icerik/SABAHATTIN_ALI_HikâyeLERi_VE_cOZUMLEMELERi_.DocDrBedri_AYDOgAN_// (29 Nisan 2011)